

Bazilio

Joannateguy

San Benoaten bizitzea

Inazio Mujika Iraolaren edizioa

KLASIKOAK

**EUSKAL
EDITOREEN
ELKARTEA**



Joannateguy, Babilio. (Isturitze, 1837 - Lazkao, 1921). 1862an, apaiz egin zen. Saran bikario eta Altzain erretore izan zen, eta, 1880an, Belokeko monasterio beneditarrean sartu zen. 1903an, Combes ministroaren agindupeko erlijio-gizonen aurkako esetsaldia zela eta, Lazkaora jo behar izan zuen beste kideekin batera, eta han bizi izan zen ondoko urteetan, hil zen arte. Hamar bat urtez, *Fedearen Propagacioneco urtecaria* itzultzen aritu zen. Joannateguyren obra nagusia *Ehunbat sailduen bicitcea* (1876) da; lan hori zuzendua eta emendatua eman zuen 1890ean, *Sainduen bizitza* eta 1900ean, *Sainduen bizitza*. Bigarren zatia izenburuko liburuetan. Beste izenburu batzuk: *Ceruraco bideric errechena* (1887), *San Benoaten bicitcea* (1887), *Bihotz Sacratuaren hilabetheco escu-liburua* (1894).

KLASIKOAK
BAZILIO JOANNATEGUY

KLASIKOAK
Euskal Editoreen Elkarte

Bildumaren arduradunak

Patxi Altuna
Joseba A. Lakarra
Ibon Sarasola
Blanca Urgell

Eusko Jauriaritzaren Kultura Sailaren laguntza bereziz argitaratzen da
Klasikoak bilduma hau

© Inazio Mujika Iraola
© Edizio honetarako U.E.U.

ISBN:84-86967-77-5

Legezko Gordailua: S.S. 1.129/96

Konposaketa eta inprimaketa: Itxaropena, S.A. - Araba kalea, 45 - 20800 Zarautz

BAZILIO JOANNATEGUY

SAN BENOATEN BIZITZEA

INAZIO MUJICA IRAOLAREN EDIZIOA

Klasikoak
Donostia
1996

AURKEGIA

Hitzaurrea

Bazilio Joannateguy.....	IX
Itizian.....	XIII
Idazlanak.....	XV
<i>San Benoaten bicitcea</i> (1887).....	XIX
Iritziak.....	XXI
Joannateguyren hizkeraz hitz bi.....	XXII
Gure argitalpena.....	XXIV

San Benoaten Bizitzea

Hitz bat Eskual-Herriko aphezei.....	5
I. Kap.– San Benoatek nola deraman bere haurtasuna.	7
II. Kap.– Jainkoak ezagutarazten du Benoaten saindutasuna.	11
III. Kap.– San Benoat Fraide nagusi. –Fraide gaixto batzuk nola phozoinatu nahi izatu zuten.....	15
IV. Kap.– San Benoatek egiten dituen mirakuilu batzu.	17
V. Kap.– San Benoat bortxatua da bere hamabi komentuen uzterat.	21
VI. Kap.– Casingo komentua, eta San Benoatek gure arimen etsaiarekin dituen guduka berriak.	25
VII. Kap.– San Benoatek zer egin zuen Escolaztika bere arrebarentzat.....	31
VIII. Kap.– San Benoatek egiten du Erromarainoko bat; eta Erromatik eta urrunagotik ethortzen zaizko ikustiarak.	35
IX. Kap.– San Benoatek nola igorri zuen San Placide Ciciliako islarat, isla hartan zituzten onthasunen gatik eta komentu berri baten egiterat.....	41
X. Kap.– Nola San Benoatek bazakien bertzen gogoaren berri, eta geroan zer izanen zen ere bai.....	45

XI. Kap.– San Placidek eta San Maorek egiten dituzten mirakuilu batzu.	51
XII. Kap.– San Benoatek egiten zituen mirakuilu batzu, gosete denbora batean eta goseterik etzelarik.	57
XIII. Kap.– San Benoaten bertze mirakuilu batzu.	65
XIV. Kap.– San Placideren eta haren lagunen heriotzea.	75
XV. Kap.– San Benoatek nolako botherea zuen hilen gainean.	87
XVI. Kap.– San Benoatek izatu zituen egitekoak Totila errege-arekin eta haren kapitain batekin; nola zakien ere geroan zer izanen zen.	95
XVII. Kap.– San Maoreren Frantzariat joaitea.	105
XVIII. Kap.– Santa Escolazticaren azken aldikotz ikustea, eta saildu haren heriotzea.	113
XIX. Kap.– San Benoaten heriotzea.	119
XX. Kap.– San Benoaten eta Santa Escolazticaren gorputzak nola ekharriak izatu ziren Frantzian.	125
XXI. Kap.– San Benoatek mundu guziari egin diozkan ongiak.	135
XXII. Kap.– San Benoaten aitzin solasak bere Erregelaren hastean.	141
XXIII. Kap.– San Benoaten Erregelako kapitulurik premiatsu-enak.	145

Eraskina.– Eskuara

Eskuarari esker dakiguna.	160
Eskuarari zor diogun ona.	160
Eskuarari zor diogun bertze on bat.	161
Ongi eztena.	161
Eskuararen ederra.	162
Jakintsunek zer dioten eskuaraz.	163
Egin behar litekena eskuararen galtzerat ez uzteko.	165

Hiztegia.	167
----------------	-----

HITZAURREA¹

Bazilio Joannateguy

Bazilio Joannateguy aipatzearekin batera, hagiografia hitza datorkigu gogora. Ez zen, ordea, Isturiztarra lehena izan Euskal Literaturaren barruan, santuen bizitzaz, idatziz, arduratu zena. Jakina, santu bati edo besteari liburu oso bat eskaini izan diotenak ugari izan dira Joannateguyren aurretik, eta geroztik ere bai. XVIII. mendean Bernart Larreguyk ere, hainbat santuren bizitza erantsi zion bere *Testament Çaharreko eta Berrico Historioa*-ri (1775-1777). Leizarraga Elkanokoak (1748-1835) argitaratu gabe utzi zuen idatzita *Jesukristo, Maria eta Santuen bizitzak*, 1994an, Apececheak eta Ondarrak prestatu eta, Nafarroako Gobernuari esker, lehen aldiz argitara eman dena. Baina lan horri erarik zeharokoenean heldu zion lehena bai, Joannateguy izan zen. Gerora, Inazio Manzisidor azkoitiarrak (1907-1961) hartu zuen lan berbera, hiru liburukitan argitaratu zen harako *Santu bizitzak* (1958) hartan.

Ziur dakidan arren nik egingo dudanak ez duela harenak zuen graziaren laurdenik ere, saiatuko naiz Aita Joannateguyren bizitza aztarnak ematera. Izan ere, ez baita erraza izango besteen bizitzak horren era dotorean idatzi zituen pertsonaren bizitza aztarnak ematea.

¹ Gure hitzaurre hau egiteko, nagusiki, hiru artikuluko erabili ditugu. Horra hurrenez hurren haiei buruzko xehetasunak: Isidro Baztarrika, «Aita Basilio Joannateguy», *Jaunaren Deia* 1980, (72-73. zb.), 277-291. or.; Xabier Diharce «Iratzeder», «Aita Xabier Diharce-n mintzaldia», *Othoizlari* 1963, (35. zb.), 511-526. or., eta «Aita Joanategi», *Othoizlari* 1980 (97-98 zb.), 7-33. or.

Isturitzen jaio zen, Nafarroa Beherean, beraz, Pettan (Beltran) Joannateguy —hala baitzuen gure idazleak bataio-harriko izena—, 1837ko martxoaren 17an, gain batean dagoen Xelaitoa etxean. Sei haurride izan ziren.

1862an apeztu eta, Saran egon zen lau urtez bikario. Zenbait berriemailek diote, gero, Uharte-Hirin egon zela, baina, zernahi dela ere, oso denbora gutxi egingo zuen Amikuzeko herri hartan, 1867an Zuberoako Altzaira joan baitzen erretore. Eta Altzaira joan, beste euskal idazle handi baten ordeaz. Frantzisko Laphitzek urte hartan bertan utzia zuen Atharratze ondoko herri haren arimazaingoa eta Betharramera joana zen, Hego Ameriketara abiatu aintzin.

Altzain izan zen denboran, badirudi giro nahasi samarra izan zuela inguruan, *xuri*-en —Erregezaleak eta apaizen aldekoak— eta *gorri*-en —errepublikazaleak eta laikoak— arteko liskarrak zirela medio. Eta antza denez, erretore gazteari pikardiaren bat edo beste nozitzea tokatu zitzaion, hegaztegia harrika puskatu eta ate aintzina zikinduta utzi baitzioten behin edo behin.

Laphitzek, Altzain idatzi zuen bere *Bi saindu hescualdunen bizia*, eta Joannateguyk ere, bertan idatzi zuen bere lehen liburua, 1876an argitaratu zena: *Ehunbat sainduen bicitcea*² izenekoa.

Urte bete lehenago, Ahurti ondoan, monasterio bat zabaldu berria zuten beneditarrek: Beloke. Haren eraikuntzan esku izan zuten Aita Bastres senperetarrak —Belokeko lehen abadeak—, Aita Duperou ziburutarrak eta Aita Damien Lapeyre azkaindarrak³.

Aita Joannateguyk, arestian aipatutako liburuan, eta, bertan, San Benoaten bizitza labur kontatu ondoren, horrela idatzi zuen fraide bizitzari buruz: «horra saindutasun egiazcoratco bidea. Jaincoac eman dezaucula bide horren bururaino heltceco gracia». Badirudi ordurako erabaki samartua zuela eman beharreko pau-

² «Joannatey Saraco Bikario ohi eta Altxaiko erretora»-k eginga dela dio liburuen lehen orrian.

³ Damien Lapeyre (fraide aurreko izenez, Martin) Estebe Lapeyre euskal idazlearen anaia zen, eta 1892an *Kantika ezpiritualak* izeneko liburua eman zuen argitara.

soa. Fraide beneditar sartu zen. Erabakia noiz hartu zuen ez dakigu, baina Iratzederrek modu arras poetikoan ematen digu horren berri: «Kantaria zen Aita Joanategi. Berak kondatua du Adorazionetan zabilala eta Dartayeten Magnifikata kantatzen zuela gogotik. Gero kartetan ari ziren apez lagunen beha. Adorazione batetarik, ilhunpean, sartzen zen batez bere buruari erran zion: *Zer ari naiz, ezta hori nik amestu bizia, fraidetu behar dut*. Osoki fraidetu zen eta lehen urtean hamar ta zenbeit kiloz mehatu». Belokera joan zen, beraz. Hala ere, beneditar egin aurretik, ikasketa bereziak egin behar zituen, eta, 1878an, azaroan, La Pierre-Qui-Vire-n zen fraide sartzeko asmo sendoarekin. Abenduan 22an eman zioten fraide jantzia eta, gerora, idazlan guztiak izenpetzeko erabili zuen izena: Bazilio.

1880ko urtarrilean lehen agintzak egin zituen, eta haur fraidegaien heziketaren ardura eman zioten. Urte hartan berean Frantziako legeen aginduz ihesi joan beharrean aurkitu ziren fraideak. Joannateguy Irlandara igorri zuten bere ardurapeko fraidegaiekin batera. Ez zen luzez han egona, izan ere, urtea bukatu aurretik Beloken baitzen kokatua.

Aita Bazilio Joannateguy betiko agintzez beneditar egitearekin batera, erdietsi zuen Belokeko monasterioak fraideak hezitzeko ahalmena. 1884an, Joannateguy bera hautatu zuten fraidegaien moldatzaile. Hamasei urtez aritu zen lan horretan, eta 143 fraidegai pasa omen ziren bere eskuetatik, lapurtarrak, Nafarroa Beherekoak, zuberotarrak, eta gipuzkoarrak ez gutxi.

Predikari ere ibili zen, batez ere, 1890-1894 urte bitartean, Gotain eta Altzurukutik, Arbona eta Pausuraino, Iparraldeko hiru probintzietan, eta hogeita hamar bat herri kurritu zituen.

Horrez gainera, eta guretzat garrantzitsua dena, sei bat liburu idatzi zituen, eta aldizkari bat (*Fedearen propagacioneco urtecaria*) euskaratzen ibili zen hamar bat urtez. Bere garaiko lekukoek ziotenez, idatzi, Laudes eta Prima bitartean (goizaldeko 4etatik 6ak arte), beste fraideak atseden hartzen zuten bitartean, idazten zuen Joannateguyk. Loari ostutako orduetan, beraz.

Euskaltzaleen artean, euskal idazle asko izan zituen adiskide. Horien artean, Arbelbide, Broussain, Azkue, Dodgson, Van Eys, Campi3n, Urquijo, Laphitz, Intxauspe.

Mende bukaera aldera ezagutu zuen R.M. Azkue, gutun bidez ezagutu ere, Euskararen Akademia bat sortzeko asmoaren atzetik zebiltzala biak ere. D'Abbadie hila zen ordurako, eta asmo hura diruz hornitzeko, haren alargunarekin hitz egin bide zuten. Badi-rudi, konformatu ere zutela andrea, Joannateguyk, Azkuek eta Broussain-ek hari egin zizkioten hainbat bisitalditan. Baina, 1901ean, andere hura hil zen, eta bertan behera gelditu zen asmoa. Ondoren, Joannateguy bera ibili zen D'Abbadieren ilobaren baten atzetik, baina ez zuen iritsi ezer halakorik⁴.

Bestalde, badirudi, gertutik jarraitu zuela 1901-1902 urtee-tan, Hendaian eta Hondarribian egin ziren mugaz bi aldetako eus-kal idazleen batzarrak, euskararen ortografia batzeko ahalegine-tan, eta Eskualzaleen Biltzarraren sorrera.

1903an, maiatzean, Belokeko fraide gazteak, Joannateguy moldatzailea buru zutela, Nafarroako Oltza herrira aldatu ziren, Frantziako Emile Combes⁵ ministroak erbestera igorri zituelako. Abuztuko azken egunetan Gipuzkoako Idiazabalera bildu ziren Belokekoak oro. Eta handik hiru urtera Lazkaora. Hala ere, Joan-nateguy Ahurtira joaten zen mojen kapelautza betetzera 1907ko

⁴ Gutun bidezko harreman horri buruz, Iratzeder mintzo da «Aita Joanategi» izeneko artikuluan. Ikusi gure hitzaurre honetako lehen oin-oharra.

⁵ Frantses politikaria (Roquecourbe, Tarn, 1835 - Pons, Charente-Maritime, 1921). Apaizgaitegi batean ikasi zuen, baina katolikotasunarekin hautsi zuen. Senadore izan zen 1885ean alderdi erradikalekoa; Senaduko lehendakari orde (1894-1895), eta hezkuntzako ministro Le3n Bourgeois-en gobernuan (1895-1896). 1902an Bloke Errepublikazaleak irabazi eta Gobernuko lehendakari izan zen. Politika antiklerikala eraman zuen aurrera. 1901eko kongregazioei buruzko legea estu betearazi zuen. Politika horrek ekarri zuen Vatikanoarekin haustea (1904), eta Combesek Elizaren eta Estatuaren arteko loturak bereizte aldera jo-katu zuen. 1905ean dimisioa aurkeztu zuen, Paul Doumer bere aurkari politikoa legebiltzarreko buru aukeratu zutelarik, nahiz eta ez zen gutxiengoan gelditu. Combesen laikotasunari buruzko ideiek erroak sendo bota zituzten Frantzian, ge-rora ere.

urtarrilean hasi eta 1917. urtea arte. Moja haietako batek honela deskribatu zuen gure apaiz idazlea: «Gizon ttipi bat zen. Erraiten zitzaion Poxi-beltza (eta bertze batzuek Aita Karamel) begi pean baitzuen sor-seinale bat».

1917ko urte hartan Lazkaora erretiratu zen erabat. 1921ean hil zen Lazkaon bertan, pare bat urte, istripu baten kariaz, ezindua pasa ondoren. Joannateguyren azken urteen lekuko izan zen aita Plazide Beratzategik horrela kontatu zion istripua Iratzederri: «Mila bederatzi ehun eta hemeretziaren, urtarrilaren hogioita zortzian, joan naiz Jerusalemeko fraidetxerat. Ni joan aintzin, hau gertatu zaio aita Joannateguyri: sankristiko paretan den mahastia- ren mozten ari zen, zurubietan iganik. Erori da: gaitzeko kolpea hartu du buruan, eta geroztik ttipitua egon da bi urtez». Laurogeita bost urte zituela hil zen Lazkaon, 1921ean. Dirudienez, azken hilabeteetan Isturitze omen zuen ahotan. Isturitze eta Isturitze... Ordea, ez zuen Isturitzeko lurrik estali azken orenean, ezpada Lazkaokoak. Arin izango ahal zitzaion, hala ere!

Ihizian

Hala dio Iratzederrek, *ihizian* ibiltzen zela aita Joannateguy. Ehizan, ordea, ez hegaztien atzetik, baina euskal liburuen eta hitz ezezagunen atzetik. Garrantzi handikoa da hori Joannateguyren lana ezagutzeko.

Aldean eramaten omen zuen beti, koaderno edo kaieraren bat jende xehearen ahotik entzuten zituen hitz ezezagunak bertan apuntatzeko. Aita Gregoire Joannateguyk, Aita Bazilioren ilobak⁶, hala kontatu zion behin Iratzederri: «Haurrean Beloketik Isturitzera harekin [osabarekin] nindoan batez, solasean gelditu zen, ogi egiten ari zen emazte xahar batekin. Pala-ri emaiten zion izena aditzearekin, karnet bat hartu zuen sakelatik; eta, hitz hori hartan

⁶ Aita Gregoire Joannateguy Isturitzen jaio zen 1886an, eta 1966an hil zen Beloken, laurogei urte zituela. Bigarren Mundu Gerran Alemaniarren esku egon zen preso Dachauko eta Buchenwal-eko zigor itxituretan.

ezarri». Lehenago esan dugun bezala, 1876an, *Ehunbat sainduen Bicitcea* argitaratu zuen Joannateguyk, baina, 1890ean, atzera, lan berari ekin zion, *Sainduen bizitzea* izeneko liburua, urtearen lehen lau hilabetei zegozkien sainduen bizitzak kontatzen zituela. Liburu hari, *Escualdunei bi hitz* izeneko atala erantsi zion, hitzaurre modura, eta horrela zioen bertan: «Handic goiti [*Ehunbat sainduen...* argitaratu zuenetik, alegia] banituen bethi eta bethi galdeac ian ez ote nuen gehiago. Noizbeit hasi naiz berriz ere lanean, eta egin dut bertze liburu bat berri-berria, eta nere ustez lehen hura baino escuara errechagoan. Ezen orduz geroz ibili naiz herriz-herri, eta eman dut ahalaz contu nola mintzo zineten zuen artean; iracurtu ditut ere beren escuara ederraren gatic guziz aipatuac diren liburu batzu; eta hortacotz iduritzen zait frantsesic eztakitenac bezalatsu mintzo naizela». Esan dezagun gure aldetik *errechago* ez, baina *argiago* idatzi zuela bigarren liburu hura Joannateguyk, eta zabalago. Horren haritik, badirudi hiztegi bat ere moldatu zuela Joannateguyk eta Azkueri bidali ziola; bizkaitarrak hala aitortzen du, behinik behin, bere hiztegi ospetsuaren hitzaurrean: «Un tercer diccionario manuscrito de importancia me envió el P. Joannateguy» baina damurik bidean galdu omen zen: «que desgraciadamente no llegó a mis manos»⁷.

Baina hitz galduen ehizan ez ezik, ibili zen, esan dugun bezala, liburu zaharren ehizan ere. Liburu xaharrak biltzen zituen herriz herri eta baserriz baserri. Hala baieztatzen dute Van Eys-ekin eta Dodgson-ekin (1895-1896) izandako gutun trukaketek: «jadanic badut escuara liburu andana bat polita, eta, bertzen artean Les Proverbes d'Oyhenart». Nonbait, Van Eys-i bere liburuak igorri zizkion, eta holandarrak, bere aldetik, bereak igorri zizkion trukean.

Erbesteraturik Lazkaora joan beharrean aurkitu zelarik, berekin eraman omen zuen euskal liburutegi preziatu hura, eta ez dirudi, harrezkero, liburu biltzeari utzi zionik; izan ere, gaur egun,

⁷ R. M. Azkue, *Diccionario Vasco-Español-Francés*, Bilbao, 1905, in «Prólogo», XIV. or.

Lazkaon dagoen euskal liburutegi ospetsuaren oinarria Joannateguyk berak bildua baita. Bada lekukotza politik gai horren inguruan, beste ehiztari bat, Julio Urquijo, eta Joannateguy bera aipatzen dituenak. Gregorio Mujika euskaltzaleari uzten diogu hitza, nahi erara elkarrizketa dezan *RIEV* aldizkariaren sortzailea:

—Toda su constancia hace falta para llegar a formar la magnífica colección de libros raros que ha reunido.

—[Julio Urquijok] Sí... ya hubo quien consideró quimera irrealizable mi propósito. Recuerdo la opinión de un viejecito... Cuando comencé a formar mi biblioteca me dirigí, en súplica de instrucciones y consejos, a los inteligentes y aficionados. En el convento de Lazcano visité al Padre Basilio Loanategi (sic), que tenía una biblioteca pequeña pero escogida, y le expliqué mi intención de formar una biblioteca vasca. “Vous arrivez trop tard”, “llega usted tarde, amigo”, me contestó el anciano religioso. Cuando a los pocos meses vino a visitar la biblioteca que para entonces había formado, el viejecito ochentón se llevaba las manos a la cabeza, sin poder salir de su asombro⁸.

Idazlanak

Hona Aita Bazilio Joannateguyk idatzi zituen liburu eta gainerako idazlanen zerrenda:

1.- *Ehun bat sailduen bicitcea* (Baiona, 1876; 439 or.)

Altzain erretore zela idatzia, artean fraide egin gabe. Herri hartan bertan idatzi zuen Laphitzek *Bi saildu hescualdunen bizia*. Joannateguyk bere liburuan birritan aipatzen du Laphitzen lana. Behin san Inazio Loiolakoaren bizitza kontatzerakoan hala aitortzen du: «Othoi, iracurtzailia, icusazu laburzki baizen emaiten ahal ez dudana bicitcea, cein den ederki contatua Laphitz Jaun misionestaren liburuan»⁹. Eta, hurrena, san Frantxisko Xabierkoaren egunean: «Bazter gucietan ezagutua eta ederrexmenduarekin aipatua den Escualdun saildu hunen bicitcearen laburzki contatcea, niholaz ere ecin egin nugen, bicitce hau ez balitz aurkhitcen jada-

⁸ Gregorio de Mujica, *Los titanes de la cultura vasca*, Auñamendi, 1962, 59. or.

⁹ *Ehunbat sailduen bicitcea*, 251. or.

nic, etche guzietaco untcitegietan. Eta hortacotz, gure herrietako loren lorea den sainduaz ere, mintza naiteke chehetasun luce bazuetan sarthu gabe. Escualdun odolice bere zainetan duenic bade San Franxesen bicitcen iracurtceco errencura, hautaz bietaz den liburuan¹⁰».

Fraide sartzea erabaki eta, bi liburu argitaratu zituen fraide bizitzari buruzkoak:

2-. *San Benoaten bicitcea* (Baiona, 1887; 180 or.), eta,

3-. *Ceruraco bideric errechena* (Baiona, 1887; 124 or.)

Ligorioko Alfontso Mariaren (1696-1787) liburua eta irakaspenak laburtuz idatzia.

Gero, lehen egindako *Ehunbat sainduen bizitcea* zuzentzeari eta zabaltzeari ekin zion:

4-. *Sainduen bizitzea. Lehen zatia* (Baiona, 1890; 543 or.), eta,

5-. *Sainduen bizitzea. Bigarren zatia* (Pabe, 1900; 436 or.).

Ehunbat... idatzi eta gero, handik hamalau urtera, atzera lan berarekin hastearen arrazoiak Joannateguyk berak argitzen ditu *Lehen zatia*-ri (1890) egindako hitzaurrean. Alde batetik, lehenago esan dugun bezala, orduko bere euskara mailarekin kontentue ez eta, hobeto idatzi nahi zituelako. Eta bestetik, orduan egin ziren bi mila aleak, hamalau urteren buruan, agorturik zeudelako. Bigarren aldi honetan gainera, nabarmen zabalduko du sainduen zerrenda. *Ehunbat...*-en 35 sainduen bizitzea kontatzen da *urtharila* eta *aphirila* bitartean; *Sainduen bizitcea*-n, berriz, lehen zatian, 66 dira epe berean zerrendatuak. Beste aldaketa bat ere bada, bigarren aldi horretan. Aurreko saioan, urte guztiko sainduak aipatzen dira liburu bakarrean; 1890eko argitalpenean, berriz, lau hilabete (Urtarrila-Apirila). Handik hamar urtera, 1900ean, bigarren zatia argitaratu zuenean, bi hilabete bakarrik osatu zituen (Maiatza-Ekaina). Bi hilabete bakarrik ateratzeko arrazoia, badi-rudi, aholkulari batzuegan aurkitu behar dela, horrela argitara-

¹⁰ *Ib.* 396-397. or.

tzearen komenentziaz hitz egin baitzioten. Hitzaurrean hala dio behintzat. Badirudi asmoa zeukala lan horrekin jarraitzeko, harik eta urte osoa bukatu arte, eta idatzia ere izan behar zuen puska handi bat, baina ez zuen iritsi burutzerik, eta Kristau Urtea bide erdian geratu zen, 6 hilabeterekin. Santiago Onaindiaren ustez: «Frantziako matxiñada txipristiñak bide, beharbada, aren xedeak urraturik gelditu ziran», izan ere urte haien inguruan etorri baitzen Lazkaora atzerriraturik. Lafittek, aldiz, dio gutxi saltzen zirela eta beharbada horrek atzeratu zuela. Nolanahi ere, harritzekoa bada, Joannateguyk argitaratu zituen liburu guztiak Iparraldean argitaratu izana. Atzerriratu ondoren ez zuen libururik batere argitaratu, eta inork ez du xehetasunik ematen ia hogeitazko urteko isilaldi horri buruz.

6-. *Bihotz sakratuaren hilabetheco escu-liburua* (Baiona, 1894; 338 or.).

Deboziazko liburu horretako atalburu bakoitza hiru zatitan banatuta dago. Lehenean, Bihotz Sakratuari buruzko gai bat azaltzen da, bigarrenean hari buruzko irakaspena ematen da, eta azkenik, hirugarren zatian, *Condaira* bat kontatzen da, antzinako *etsenpluen* antzera: sainduren baten pasadizo bat, jende xehearena, Bihotz Sakratuarenganako debozioari esker salbatu den nor baitena... Bere garaiko jendea aipatzen du, gainera, *Condaira* horietan sarri; bada esaterako, Karliten gerratean gertatutako pasadizoren bat ere. 1912an, Tournhout-en, Belgikan, bigarren aldiz argitaratu zen liburua, grafia aldatuta eta *Bihotz sakratuaren hilabethea*. Bigarren aldikotz izenburupean.

Hemen bukatzen dira Joannateguyk idatzitako liburuen zerrenda. Baina ez bide zen horrekin asetzen, izan ere, Iratzederrek dioen bezala: «gauazko ta goizeko otoitzen artean, berriz lo egiterat joan orde, eskuaraz ematen zituen *Fedearen propagazioneko* artikuluak».

7-. *Fedearen propagacioneco urtecaria edo fedearen propagacioneco berriac urteca ematen dituenena. Bi ilhabeteticaric agertzen dena.*

1877an hasi zen aldizkari hori argitaratzen. Maisonnave izan zen lehen zuzendaria. Badirudi, 1891tik aurrera, eta hamar bat urtez, Joannateguyk hartu zuela zuzendaritza kargua, eta zuzendaritzarekin batera itzultze lana ere berekin zuen. Hamar urteren buruan, Joannateguyk utzi eta, Landerretchek hartu zuen ardura guztia.

Iratzederrek dioenez ezagun du aldizkariak Joannateguyren ukitua. 1891. urtea arte «irakur daiteke *dira, jin, bateiatu, deiet, duzuia*», aurreko itzultzailearen ezaugarriak; eta «hortik aintzinerat: *dire, etorri* (sic, *ethorri*), *darotzut, diotzat*» Joannateguy bera- ren hizkuntza ezaugarriak.

Aldizkari hartan erabiltzen ziren gaiak misioetako kronikak dira, misiolariak berek igorriak, Ozeaniatik, Asiatik, Indiatik, etab. Polita litzateke, bide batez esanda, aldizkari haren azterketa baten ondoren, antologia txiki bat argitaratzea, kontakizunaren artearen aldetik, ez baitzaio aberastasunik falta¹¹.

8-. Gainerako hondarrak

—Guk dakigularik, bi kantika ere ezagutzen zaizkio Joannateguyri. Biak jasotzen ditu Aita Lerchundi beneditar zendu berriak bere *Kantikak* liburuan (1948). «Ostia da» (*Kantikak*, 188. or.) (Aita Onaindiak ere bere *Mila Olerki Eder* liburuan jasotzen duena, «Ogia gorputz» izenburupean), 8 bertso eta errepika. Eta oraindik ere Jatsun kantatzen den «San Frantses Jatsukoa» (*Kantikak*, 558. or.), 1895ean egina, 10 bertso eta errepika. Aita Baztarrikak dioenez, beste kantika gehiago ere egingo zituen noski, «bera saiatzen baitzen Lazkaoko lekaidetxean euskal eliz kantak erakusten gazte-txoei, Aita Alberto Begiristain eta beste lagunei, 1908 aldera».

—1902an, Urruñako euskal jaietan, artikulua bat saritu zioten Azkuek eta Kirikiñok. Artikuluaren izena «Eskuara» zen. Urte hartan bertan argitaratu zen *Eskualduna* aldizkarian, lehenbizi, eta *Ibaizabal*-en gero, bizkaieraz ipinita. Beste argitalpen bat ere izan

¹¹ Hitzaurre hau egiten ari nintzela, bilduma honen 75. zenbakia atera da kaleri; *Txinako berriak* izena daramana hain zuzen ere (Arantzazu Elordietaren prestaketa lana). Zeregin horretan lehendabiziko urratsa da.

zuen, ezagunena beharbada, 1908an, Julio Urquijoren eskutik, *RIEV* aldizkarian (*RIEV* II, 352-358. or.). Gure argitalpen honetan, artikulu hori eraskin gisa sartu dugu.

—Eztabaida bat izan zuen Arturo Campionekin *RIEV* aldizkarian. Hona erreferentziak: Lehen artikulua Campionek atera zuen *Euskal-Esnalea* aldizkarian (5. zb.), «Nota gramatical sobre el empleo vicioso de algunas flexiones transitivas de la conjugación baska» izenburupean. Joannateguyk hura irakurri eta beste artikulu bat idatzi zuen: «Oharkera bi. On Kanpionek dionaz *Euskal Esnalean*» (*RIEV* II (1908), 583-584). Campionen erantzuna dator hurrena: «Contestación a Mr. B. Joannategui» (*RIEV* II, 790-792); eta azkenik, Joannateguyk berea: «Arturo Kanpion jaunari» (*RIEV*, III, (1909), 313-314).

—Lacombek *Gure Herria* aldizkarian, Joannateguyren bi eskutitz argitaratu zituen Van Eys euskalariari igorritakoak: «Deux lettres inédites du P.B. Joannateguy à Van Eys» (*Gure Herria*, 1931, 429-432. or.).

—«Erretretako azken predikua» (1899). *Otoizlari* aldizkarian argitaratu zen, 1983. urteko 108. zenbakian. Prediku laburra da, Ahurtiko moja beneditarrei egina. Iratzederrek dioenez, 1908an moja berauei eginiko predikuak eskuz kopiatuta gordezten dira Ahurtiko komentuan.

Azkenik esan behar dugu Jon Bilbaok beste liburu bat ere eransten diola Joannateguyri: *Aita Michel Garicoitz... venerable declaratua izan denaren bizitzea* (Pau, 1900). Esku artean erabili dugu liburutxoa eta aita Baztarrikarekin bat gatoz, esaten duelarik ez dirudiela Joannateguyrena. Grafiari begiratzea aski litzateke hori baieztatzeko.

San Benoaten Bicitcea (1887)

Joannateguy Beloken sartu eta argitaratu zuen lehen liburua da Euskal Klasikoen sail honetan berriz argitaratzen duguna. Esan daiteke Isturiztarra san Gregorioren atzetik ibili zela liburua osa-

tzerakoan. Haren *Elkarrizketak* oinarri hartuta, bere erara antolatu zituen San Benoat beneditarren nagusiaren bizitza idazteko. Hala ere, badira bost bat atalburu beste non edo handik jaso zituenak: IX, XIV, XVII, XX, eta XXI. atalburuak, hain zuzen. Azken partean, berriz, hogeita bigarrenetik aurrera, san Benoaten beraren Erregelaren laburpena egiten du.

Badute hagiografiak bertute ezkuturen bat beren baitan beste gainerako erlijio liburuek ez dutena, eta bertute piadosoetatik harago eramaten gaituena, Loiolako *Herrena* —artean herren berria esan beharko—, liskarren eta limurikerien bidetik atera eta santutasun bidean jarri baitzuten era horretako liburuek. Sarritan pentsatu dut Loiolako Inaziok zaldunteriako liburuak eskatu eta santuen bizitzak eskuratu zizkiotelarik ez zuela, espero zituen haiekin konparatuta, alde handirik antzeman irakurketa santubiderako hartan. Kontakizunaren artea, narratibitatea, aldez edo moldez, antzekoa baita, hagiografieta bezala zaldunteria liburueta ere; eta nago Loiolakoak harako Mantxako Zaldunaren antzera (edo kronologiari kontu eginda, jakina, Mantxakoak Loiolakoaren antzera) irakurritakoak eguneroko bizitzan erabiltzeko bihotza izan zuela, handik hara, Tobosoko edo Montserrat-ko damak gorabehera.

Hori guztia esan nahi nuen gurea bezalako erlijiozko literaturaren barruan amona hortzgabeak aia sarea estimatzen duen bezala estimatzen dugulako dotrina huts lehorretik landara ateratzen gaituzten testuak. Azken batean, zer dira hagiografiak, elezahar irakasenez beteak ez badira? Jacobo de la Vorágineren *Legendi di Sancti Vulgari Storiado*¹² irakurri duenak badaki horren berri, eta gozatua izango du, santu horien bizitza irakurriz, antzinako elezaharren gozoa.

Ez dut uste, bestalde, halabeharrari egotzi behar zaionik Joan-nateguyren hagiografiarako isuri hori. Lehen ere esana dut Altzain erretore egon zela Laphitz-en orde, eta bere lehen liburuan aipatu ere egiten duela laudorioz betea, haren lan ezaguna. Bien arteko literatura konparaketa, edo hobe esan, narratibitateak parez pare ja-

¹² *La Leyenda dorada*; Alianza Forma, Madril 1982.

rriko bagenitu, ikusiko genuke, Laphitz hobeto moldatzen dela arnasa luzeagoko lanean, eta Joannateguy, berriz, motzean ari dela gustura. Laphitzen literatur senak orainaldia erabiltzera bultzatzen du San Inazioaren bizitza kontatzerakoan: «1521an, Maiatzeko egun batez, ximixtaren pare iragaiten da zaldidun bat Iruñako karriketan eta gobernadorearen etxean sartzen. Zaldidunaren ahotik non zer berri den jakin denean, gobernadoreak xixtu batez ekharrazten du muthil bat, mezu batzu emaiten diotza eta erraiten dio: [...]» Zati hori idatzi duenak badaki narratibitatearen berri. Nola-bait esateko —eta barkatuko ahal zait ausardia! (besteak beste, orain baino lehen Laffitek idatzia duelako)— Laphitz eleberrigile da, batez ere, eta Joannateguy ipuingile. Ez bakarrik ehun bat sainduren bizitza kontatu beharrak hartara behartzen duelako, ezpada senez; izan ere, San Benoaten hau kontatu behar duelarik, baditu 177 orri, eta ez du Laphitzek iristen duen kontakizunezko batasunik. Hori bai, tartean kontakizun labur dotoreak sartzen ditu. Ikusi besterik ez dago, hamalaugarren atalburuan kontatzen duen san Plazideren eta haren lagunen heriotza. Iruditzen zait, hala ere, bi idazleonek lanek mereziko luketela literatur azterketa sakonagorik.

Bukatzeko esan behar da, aita Baztarrikak dioenez, Lazkao-ko beneditarren komentuan ba omen dela liburu honen gipuzkerarako itzulpen bat, itzultzailearen izenik ageri ez bada ere, eta *Benito Santuaren bizitza* izenburupean eskuizkribuan ageri dena.

Iritziak

Atal honetan, hurrenez hurren aldatu nahi ditut Orixeren, Mitxelenaren eta Lafitteren iritziak Joannateguyri buruz. Orixerena eta Mitxelenarena —bere laburrean— gozoa erabat, eta Lafittena mikaztasun puntu bat ageri duena.

Au dut euskal-idazleetan maiteena [...]. Idazkera biguina, ixurbera, argia du. ¡Ondikoz!, aren liburuak ere ez dabiltza edozeinen eskuetan; baino bein eskuetara ezkerro, txoratzen du Yoannategi'k. A. Yoannategi, Beneditanoa, Saran Bikario izana, erriz euskaldun ona ta ikastez ez motela. Laphurdiko idazleen guna ta mamia berekin du. Euskera garbia,

baino adi-erraza. Iketa edo toketa egoki derabil. (Orixe, «Euskal Literaturaren atze edo edesti laburra», *Euskal Esnalea*. 1927, 207. or.)

[...] por todo lo cual adquirió una fama bien merecida de excelente prosista (L. Michelena; *Historia de la Literatura Vasca*, Minotaur, Madrid 1960, 140. or.).

Le P. Basile (c'était son nom de religion) avait un basque pur, mais un peu tendu: l'emploi continuuel de la syntaxe affective dérouté parfois le lecteur, et c'est pour cela sans doute qu'on lui a une fois ou autre reproché sa concision. Il a néanmoins bien mérité des Lettres basques (P. Lafitte, *Le basque et la littérature d'expression basque en Labourd, Basse-Navarre et Soule*; Collection Aintzina, Librairie «Le Livre», 1941, 59. or.).

Joannateguyren hizkeraz hitz bi.

Atal honetan aipatu nahi nituzke hainbat ezaugarri testua ulertzeko beharrezko direnak, hegoaldeko irakurle arrunta gogoan dudalarik, lapurterazko eta behenafarrerazko testuak irakurtzen trebatu direnek ongi ezagutu arren, barkagarri izango zaidalakoan.

Joannateguyk darabilen euskara oinarrian lapurtera den arren, behe nafarrerak zipristindu baino gehiago egiten du, eta zu-bereraren ekarria ere antzematen zaio, lexiko mailan batik bat. Esan genezake ereduz ez dabilela Laphitzen hizkeratik oso aparte.

—Hegoaldeko irakurleari komeni zaio jakitea Joannateguyren hizkeran *lotsatu* «beldurtu, izutu» dela, eta *galdetu*, berriz, «eskatu».

—*Gaztigatu* aditzak bi zentzu ditu, eta biak erabiltzen ditu Joannateguyk. *Gaztigatu* = «abisatu», adibidez: *aitak gaztigatu zion bere semeari, ian joan ziteken*; *gaztigatu* = «zigortu», adibidez: *errazue, ian gaztigatuak izatu zareten, zeren hautsi duzuen barura zenbeit aldir.*

—Irakurleak kontutan hartu behar du *hazkar* ez dela «arin, bizkor», «sendo, indartsu» baizik, eta *hazkartu* «sendotu, indartu».

—*Alabainan* formak tradizioz bi zentzu izan ditzake: adber-tsatiboa bata eta ilatiboa bestea. Joannateguyrentzat beti da ilatiboa: *bada, izan ere, hain zuzen* formen sinonimoa beraz. Zentzu adber-tsatiboa agertu nahi duenean *haatik* eta *ordean* erabiltzen ditu.

—*Eman* aditzak iparraldean badu *jarri* zentzua ere. Esate baterako: «apeza xutik *eman* zen», «ordu berean, sega altxatu zen ur zolatik, eta *eman* zen, bera, bere giderrean».

—*Bera* eta bere indartzailea *berbera* forma, izenorde pertsonal soilez gainera, «(bera) bakarrik» edo «(bera) bakar-bakarrik» ere izan liteke. Adibidez: «San Benoa joan zen orduan, *bera*, ur handi haren hegira, arthiki zuen sega-giderra urerat, eta, ordu berean, sega altxatu zen ur zolatik, eta eman zen, *bera*, bere giderrean». Pluralean *berak* erabiltzen du. Adibidez: «San Placidek ikusi zuenean *berak* zirela, egin zuen bere aintzindaritasunak matatzen ziona».

—*Bizkitartean* edo *bitartean*, «bien bitartean» izan daiteke, eta denbora tarte bat markatzen du orduan, baina Joannateguyrenean gehienetan «hala ere» esan nahi du, frantsesezko «cependant» formaren antzera.

—Joannateguyk *jende* hitza «pertsona»-ren sinonimotzat erabiltzen du, eta «basa-ihizi»-ren aurkaria. Adibidez: «Etzuen hainitz denbora apez hura han barna ibilia zela, artzain batzu ere ohartu zirenean, bazela Subiakeko lezean, *jende* edo basa-ihizi, nor edo zer, han zagonik».

—Aipagarria da *-keta* atzizkiaren erabilera. *Urketa*, *langileketa* edo *onthasunketa* ibiltzea, «ur bila», «langile bila» edo «onthasun bila» ibiltzea da.

—Etorkizunezko aditz formen partizipio berezi samar batzuk badira: *izain*, *eremain*, *egoin*... «izanen», «eremanen» eta «egonen» dira, jakina.

—Subjuntibo, agintera eta abarrei dagokienez bada beste gauza aipagarriarik. Joannateguyrenean ez da partizipioaren marka erabat galtzen. *-t* edo *-k* gorde egiten dira: *lagunt zaitzan*, *etza-diela urrunt*, *ezagut dezaken*, *etzaitezela izit*, *irakurt betzate*. Partizipioaren marka galtzerik eskatzen ez duten *jarraiki* eta *iduki* aditzekin ere antzera jokutzen du: *jarraik gaiten*, *ez detzagun begien aintzinean iduk*.

—Joannateguyk *darot, darotzu, darotet, darozkigu, daroku, darokute* formak erabiltzen ditu (euskara batuaren *dit, dizu, ditate, dizkigu, digu, digute* horien ordezt).

—Irakurlearentzat nahasgarri gerta baitaiteke, esan dezadan Joannateguyk *haiek hari* edo *haiek haiei* esateko forma bera erabiltzen duela: *zioten*, alegia. Adibide gisa har dezagun testutik zati bat biak ageri dituen: «Hek ere besarkatzen zituelarik, beraz, gure Aita onak gomendatu *zioten* [zien], handik aintzina, obedi zezatela gauza guzietan Placideri, egun hartaraino hari berari egin *zioten* bezala».

—Hainbatetan, *nori* kasua markatu arren, ez du *nori* kasu hori aditzan markatzen: «Ezen Tertuliak eman *zituen* (zizkion) behin bethikotz Casingo *komentuari*, Casingo mendi hartan zituen lurrak, Erromako hirian zuen etxe bat, isla batzu, eta, oraino, Cici-liako islan, hemezortzi herri», «Nork erranen daroku, zer ongiak-eta-ongiak egin dituen bere fraiden bidez, edo batera dohana, haren *Erregelari* jarraiki behar *zuten* gizonen bidez!», «*Zuri nago*, othoi mintza zaite, zer da bide hori hoin ederra?»

—*Duzu, duzue, dugu* formen pluralgileak ez dira euskara batuan bezala *dituzu, dituzue ditugu; tuzu, tuzue, tugu* baizik. Subjuntiboetan, berriz, *dezan* formaren plurala *detzan* da eta ez *ditzan*. Hala, *zezan* > *zetzan* (ez *zitzan*) eta *dezagun* > *detzagun* (ez *ditzagun*).

—Estandarrean *alde* posposizioaz emango genituzken batzuk *-entzat* atzizkiaz ematen ditu Joannateguyk. Adibidez: *Errabiarik borthitzenean zagon gure Aita loriosarentzat; Zer egin zuen Escolaztica bere arrebarentzat, othoitz eginen dute harentzat...*

Gure argitalpena

San Benoaten bicitcea 1887an argitaratu zen. Argitalpen hartaz baliatu gara gaur eskaintzen dugun *San Benoaten bizitzea* hau prestatzeko. Azken aldera, Joannateguyren beraren Euskarari buruzko artikulu bat erantsi dugu. Artikuluaren izenburua «Es-

kuara» da eta *RIEV* aldizkarian argitaratu zen, 1908. urtean. Gure argitalpenean egin ditugun grafia eta batasun alderako aldaketak honako hauek izan dira:

—Grafia hutsari dagokionez, *tch* > *tx*; *tc* > *tz*; *ch* > *x*; *c* > *k*; *c* > *z*; *mb* > *nb*; *mp* > *np*; hitz bukaerako *m* > *n* bihurtu dugu.

—*Dohaxu* hitza era horretan idatzia behin bakarrik ageri da, *Ehun sailduen...* liburuan bezala, baina Joannateguyk gainerako guztietan *dohatsu* idazten baitu, hartara bihurtu dugu.

—Izen propioak —hala pertsona izenak nola leku izenak— bere horretan utzi ditugu.

a. Marratxoak eta loturak

Marratxoari dagokionez, eta forma bera era askotara idazten duenez, forma bera era berean ager dadin xedearekin, bi kriterio erabili ditugu: alde batetik, gehien erabiltzen duen formaren alde egin dugu, eta bestetik, gaur egungo irakurleari enbarazu txikiena ingo dion formaren alde.

— *Hala ere, halarik ere, baizik ere, zenbatenaz ere, hainbertzenaz ere, lehenagorik ere* (eta ez */hala-ere/*, */halarik-ere/* etab.). Baina,

—*behar-ere, deusentzat-ere, nihor-ere, konturik-ere, ez-eta-ere, izatekotz-ere, noiz-eta-ere, deus-ere.*

—*Joan-orde, altxatu-orde, gal-ordean, sarthu-orde, egon-orde* eta antzekoak (ez */joanorde/*, */altxatu orde/*, */egonorde/*); baina,

—*Arnoaren orde.*

—*Egin gogo, eman gogo, kurritu gogo, joan gogo* (ez */egin-gogo/*, */joangogo/*).

—*Gosearen-gosez, mendiz-mendi, oihanez-oihan, bidez-bide, goizean-goizik* (eta ez */gosearen gosez/*, */mendiz mendi/* etab.)

—*Batetik bertzera* (ez */batetik-bertzera/*)

—*Italia-beherean* (ez */Italia beherean/*)

— *Zer-nahi, nor-nahi* (ez /zer nahi/, /zernahi/, /nornahi/, /nor nahi/)

— *Edozein* (ez /edo-zein/)

— *Betbetan* (ez /bet-betan/)

— *Aita-Saindua* (ez /Aita Saindua/)

— *Ongi-ethorria* (ez /ongiethorria/)

— *Ezen-ez* (ez /ezen ez/)

— *Jesu-Kristo* (ez /Jesu Kristo/)

— *eliza-gizon* (ez /eliza gizon/)

— *zena zen bezala* (ez /zena-zen bezala/)

— *balin baginaki* (ez /balinbaginaki/)

— *-gatik* atzizkia gehienetan errotik berezita idazten baitu, lotuta idatzi dituen kasuetan bereizi egin dugu, *zergatik* eta *neregatik* kasuetan izan ezik, beti edo gehienetan hala idazten baititu Joannateguyk. Beraz, *izatea gatik* (ez /izateagatik/); *hegien gatik* (ez /hekiengatik/); *onartzearen gatik* (ez /onartzearengatik/); *ikustea gatik* (ez /ikustea-gatik/); *obeditzea gatik* (ez /obeditzeagatik/), etab.

— *-ganat* atzizkiarekin gauza bera egin dugu: *Jainkoa ganat* (ez /Jainkoaganat/); *haren ganat* (ez /harenganat/); *bere ganat* (ez /bereganat/), etab.

b. Zenbakiak

—Zenbakiei dagokienez, saiatu naiz batasun batera eramaten Joannateguyren forma guztiak. «Hogei-ta», «hogeita»; «berrogoi-ta», «berrogoita» formak ageri baitira, bigarren formaren alde egin dut. Beraz, *berrogoita hamar* (eta ez /berrogoi-ta hamar/, /berrogoi-ta-hamar/); *hogoita hamahirur* (ez /hogoita-hamahirur/).

—Baina: *hirur-hogoi-eta-hirur* eta gisakoak beren horretan errespetatu ditut.

c. Beste

Inprimeriako hutsak garbi agertzen ziren kasuetan, zuzendu egin ditut. Hala ere, oin-oharretan azaldu dut.

Maiuskulen sistema gaurko erara jartzera saiatu naiz.

Gauza bera egin dut kakotxen sistemarekin ere.

Puntuazioa ukitua izan da, gaur egungo irakurleari irakurketa errazteko asmoz.

SAN BENOATEN BIZITZEA

ARGIRATUA

A. BAZILIO JOANNATEGUY

Sarako Bikario ohi eta benediktanoaz

Behar diren baimen guziekin

*L. LASSERRE, Baionako liburuegilea
baithan egin 1887an.*

Guk, Bastidako benediktanoen Aita Priorak, irakurtu dugu eta irakurt arazi gure komentuko Aita Basiliok egin duen liburua, *San Benoaten Bizitzearen* gainean. Iduritzen zaiku liburu hori arimen argitzeko eta Jainkoaren amodioaz sustatzeko gai dela.

Eta hortarakotz, gure izenean eta gure aintzindari jaun¹en izenean, gogo onez ematen diogu liburu horri gure baimena.

Bastidan egina, errearoaren² 27^{an} 1887^{an}.

AITA AGUSTIN, *priora*.

Guk, ikhusi ondoan Aita Agustino Bastidako benediktanoen Prioreak eman duen baimena *San Benoaten Bizitzeari*, eskuaraz Aita Basiliok eginari, gogotik onhartzen dugu izan dadien inprimatua, eskualdunen arimen onetan.

Emana Baionan errearoaren 27^{an} 1887^{an}.

INCHAUSPE, bik. gen^{la}.³

¹ *naunen* jatorrizkoan. ² Ekainaren. ³ Emmanuel Inchauspe; zuberotar idazle eta itzultzailea (Zunharreta, 1815 - Omizegañia, 1902). Bere lan nagusia: *Le verbe basque* (1858). Bonaparte printzearen laguntzaileetarik bat izan zen. Baionako apezpikuaren Idazkari Nagusi izendatu zuten 1869an, eta Bikario Nagusi 1884an.

PAX

HITZ BAT ESKUAL-HERRIKO APHEZ NERE JAUN ETA LAGUN ONEI

Elizak izatu dituen Aita-Saindu guzien artean aiphatuenetarik bat da San Gregorio Handia.

San Gregorio fraide benediktano bat zen, Aita-Saindu izan baino lehen.

Hala-hala¹, ikustatez² eta amodioz bethea San Benoat bere Aita loriosaren alderat, zeren irakatsi zion saindutasunerako bidea, egin zuen bere baithan, behar ziotela ezagutarazi jende guziei nolakoa izatu zen Aita on haren bizia.

Egia errateko, ez du berak bere begiz ikusi, kondatzen darozkigunetarik deusere, San Benoatek bazuelakotz, jadanik, berrogoi urthe hila zela, Gregorio fraidetu zenean; bainan oraino orduan, bazen asko fraide, San Benoat ezagutu zutenak. Eta hekien ganik izatu zituen nahi zituen xehetasun guziak.

Niri ere, batzuk eta bertzek adiarazi darotet zor niotela, hala komentuko nola kanpoko eskualdun lagunei, San Benoaten ezagutaraztea.

Hasi naiz beraz lan hortan eta akhabatu ere dut, San Gregorioren liburua zabalik naukalarik bethi nere begien aintzinean.

¹ Halaxe. ² Begirunez, errespetuz.

Badakit liburu ttiki hau irakurtua izanen dela gure komentuetan.

Eta komentuetarik kanpo, zer begitharte egina izanen zaio?

Ez dakit.

Ordean, zuei nago, Eskual-Herriko nere Apez lagun jainkotiarrak.

Bai, behin gerthatzen bazautzue liburu hunen idekitzea pixka bat, zabal zazue osoki, eta ikusiko duzue laster, ez dela gaitz edo nekhe hunen irakurtzea, ez aditzea edo konprenitzea.

Eta zuek hala nahi duzuelarik, ezagutua eta irakurtua izanen da gure Eskual-Herri maitean.

Eta badukezue, zuek ere, zuen ikustekoa, gomendatuak izatu zaizkitzuen arimegi egingen dioten ongian.

SAN BENOATEN BIZITZEA

LEHEN KAPITULUA

San Benoatek nola daraman bere haurtasuna.

San Benoat gure Aita loriosa sortu zen Italian, Nurciako hirian, Erromako hiriari hurbil. Hunen amaren izena Abondancia zen; eta aitaren izena, Utrope. Eta hala aita nola ama, biak jende handien-handienetarik ziren; biak guziz aberatsak, eta, bertzalde, biak egiazko giristinoak.

Ama galdu zuen hainitz goizik.

Hala ere, aitak egin zituen bere egin-ahalak berthute guzien hazien eraiteko bere haur maitearen bihotzean.

Eta nola Benoatek ere baitzituen berthuterako jaidurarik hoberenak, goizik ohartu ziren haren inguruan zirenak, maite zuela berthutea, eta bazela hura baithan, adinak ematen zion baino zuhurtzia handiagoa. Horra zergatik, ezarria izatu zen Erromako eskoletan, zazpi urtheak bethe zitueneko.

Bazuen jadanik zazpi urthe eskola hetan zabilala ohartu zenean, eskolierak bazutela, beren artean, behar ez den bezalako zerbeit josteta.

Eta, ohartu bezein sarri, egin zuen bere baithan etzuela gehiago zangorik ezarriko eskola hartan.

Gutixago jakinen bazuen ere, nahi zen baitezpada salbatu.

Utzi zuen beraz eskola. Eta gero, etxerat joan-orde, hartu zuen mendi arte batzuetarako bidea. Ez bizkitartean¹ baxharrik. Ezen amañori² erran zion, nolakoak ziren haren xedeak. Eta emakume hura jarraiki zitzaion; etzitzaiolakotz iduritzen haur gazte hura baxharrik bizi zitekela.

Hargatik etzen joan, ordu beretik, borturat. Bainan gelditu ziren biak izena Afile duen herri batean.

Benoaten lan guzia, herri hartan, othoitz eta penitentzia egi-tea zen. Eta hain kharsuki hari zen bere lanari, non jendea harritua baitzagon beira haren bildura sainduari.

Ordean, huna zertarik ezagutu zuten hobeki nolako indarrak zituen ordukotz Jainkoaren aintzinean:

Amañok hautsi zuen behin, uste gabetan, lurrezko bahe bat, jende behar batzuei maileatu edo prestamaz hartu ziotena. Eta gero, atsekaberik handienez zen eta dena gogoetatua, etzakiela-kotz nola eman ez saririk ez ordainik jende gaixo hekiei.

Benoat gazteak, ohartu zenean amañoren atsekabe hortaz, hartu zituen bere eskuetan puska guziak, egin zuen othoitz labur bat, eta hain sarri³ puska guziak elkharri lothu ziren, eta bahea antholatua zen, hautsia izatu ez balitz bezala.

Jendea harritu zen ikusiz zer mirakuilua egin zuen. Behar zuen, beraz, hainitz ohore han berean egotu balitz.

Bainan nola ez baitzen etxetik atheraia jendez ohoratua izatea gatik, utzi zituen han berean jende on hek guziak, eta joan zen Subia-keko oihanerat buruz, bere amañoari berari ere deusik erran gabe.

Mendi mazela⁴ bati gora zohalarik, fraide bat hurbildu zitzaion. Eta galdetu zion zeren bilha zabilan biderik ere etzen toki hetan.

Eta Benoatek, ikusiz Jainko guziz onak bidaltzen ziola fraide hura, ezagutarazi ziozkan bere xede guziak: nahi zela gorderik

¹ Hala ere, artean.

² Inudeari, hazamari.

³ Laster.

⁴ Mendi hegal.

egon, nihork atxemanen etzuen leze batean; behar zela saindutu, eta, hartarakotz, nahi zuela penitentzia egin.

Erroman zuen fraide hark izena. Eta hura zen mendi arte hetan zen komentu bateko fraide bat.

Erromanek ikusi zuen laster, Jainkoaren Izpirituak athearazi zuela haur hura mundutik.

Erran zion, beraz, bazakiela leze bat harrek nahi zuen beza-lakoa, eman zion ere fraide arropa, eta gero, gidatu zuen leze beltz-ilhun baterat, hitz ematen ziolarik, berak ekharriko ziola bai-tezpada behar zuen jatekoa, nihori deusik erran gabe.

Benoat sarthu zen, beraz, leze hartan atseginik handienare-kin, eta Jainko Jaunari eskerrak ematen ziozkalarik. Eta eman zen Izpiritu Sainduak harrarazten zion lanari, erran nahi baita, Jainko-aren maitatzeari eta bertute guzien pratikatzeari, khenduz bere izpiritutik mundua eta munduko gauza guziak.

Lan hortan ongi joaiteko, etzen izaten ahal bide hobe bat, berbera⁵ zagonaz geroz, gau eta egun, nihoiz nihor ikusi gabe, nihoren mintzorik entzun gabe.

Ezen, Erroman bera ere etzitzaion jausten lezearen ahoraino, halakoak zirelakotz hekien arteko hitzak. Bainan jausten ziozkan, noizik behinka, otharre batean bere eguneko ogi zathiari khentzen ziozkan ogi pixkak, nihoiz hitz bat erran gabe.

Otharrea soka batetik zabilaten, goiti eta beheiti; eta, otha-rreari estekatua⁶, bazuten xilintxa⁷ bat, Benoat ohart ahal zadin jatekoa han zuela.

Hala hari zirelarik biak zerukotzat aberasten, Benoat bere bizitze garratzaren bidez, eta, aldiz, bertzea ekharriz hain sain-duki bizi zenari gosez ez hiltzeko behar zuena, gure arimen etsaia beldurtu zen, ian⁸ haur gazte hura ez othe zen saindu han-diegi baten gaia.

⁵ Bakar-bakarrik.

⁶ Lotua.

⁷ Txintxarri.

⁸ Ea.

Egia erratera beldur izateko zuen. Halakoak ziren, alabainan⁹, haren sua penitentzia egiteko eta haren amodioa Jainko Jaunarentzat.

Etzituela, beraz, utzi behar nahi zuten guziaren egiterat, hautsi zioten xilintxa, harri ukhaldi¹⁰ batez.

Ordean, Erroman etzen gelditu hartakotz, harri kasko hartara joaitetik, bere otharrea ogiz bethe zuenean; ogia han zuela ere, adiarazten zion nolazpeit; eta Benoat haritu zen aintzina geroago eta sainduago bilhakatzen.

⁹ Bada, izan ere, hain zuzen.

¹⁰ Kolpe.

BIGARREN KAPITULUA

Jainkoak ezagutarazten du Benoaten saindutasuna.

Bazuen, jadaneko, hirur urtheren heina¹ Benoat bere harpean zela eta hari zela, geroago eta hobeki, geroan bertzei irakatsi behar ziozkaten berthuten pratikatzen, Jainko Jaunari iduritu ziztaionean behar zuela ezagutarazi nolako saindua zen gizon gazte hura.

Bazko egunean, ondo² hetako erroter bat bazkaritera zohan, mintzo batek erran zionean: «Zu, bazkari on horren egitera zohazi, eta, aldiz, Benoat nere zerbitzari maitea, gosearen-gosez hiltzeko heinean da».

Zerutikako mintzo hura entzun bezein sarri, apeza xutik eman zen; hartu zuen bere bazkari guzia, eta, ibili ondoan luzez, mendiz-mendi eta oihanez-oihan, heldu zen azkenekotz San Benoaten lezera, berak batere etzakielarik nola.

Jainkoaren Izpirituak errana bide zion saindu gazteari ere, arrotz hura gizon jainkotiar bat zela. Ezen elkhar besarkatu zuten berehala; eta gero, biak eman ziren belhauniko, behar zutela othoitz pixka bat egin, Jainkoari eskerren emateko.

Benoat Saindua aintzina ere hariko zen; ordean apezak erran zion: «Aldi bateko, badugu aski. Xuti gaiten! behar gare bazkaldu. Ezen egun Bazko da».

¹ Hiru bat urte. ² Inguru.

«Bai, nere Aita, ihardetsi zion San Benoatek, egun, bederen neretzat, Bazko da, Jesus Jaunak eman darotanaz geroz zure ikus-teko atsegina».

Apezak ikusi zuen orduan gizon gazte harrek etzakiela batere zein egun zen.

Erran zion beraz, berriz ere: «Nere haurride maitea, sinhets nazazu, egun da Bazko. Eta Jesus Jaunak bidaltzen edo igortzen natzaitzu, ez duelakotz nahi egun barur egin dezazun. Aitzitik bai, har dezazun nere bazkari ttiki huntarik, zure barneak galdetzen darotzuna».

Orduan, San Benoat xutitu zen, Jainko Jaunaren ontasuna ederresten zuelarik, eta egin zuten bazkari xume bat, jateko den-bora ere zeruko gauzez mintzo zirelarik.

Horrela bazkaldu zuten, eta gero apezaz joan zen etxerat, dena gogoetatua, ikusiz zein saildu handia zen gizon gazte hura.

Etzuen hainitz denbora apez hura han barna ibilia zela, artzain batzu ere ohartu zirenean, bazela Subiako lezean, jende³ edo basa-ihizi, nor edo zer, han zagonik.

Kontu eman hobeki, eta ezagutu zuten jendea zela. Eta egi-nez beren baithan, jendea zenaz geroz, saildu bat zela, joan zi-tzaizkon behar ziotela eman jateko zerbeit.

Sailduak hartu zioten, ez hek nahi zuten guzia; bainan, amoina⁴ egin nahi ziotelakotz, hartu zioten pixka bana. Eta gero, hala aldi hartan nola ondokoetan, ongi irakatsi eta adiarazi zioten zer behar zuten egin zeruko loriarat heltzeko.

Ordu beretik banatzen hasi zen berria, saildu handi bat baza-gola Subiako lezean. Ezen, ez apezaz ez-eta-ere artzainak etziren egotu ixilik. Bainan mintzatu ziren zoratu eta harritu zituen gizon gazte hartaz.

³ Pertsona. ⁴ Erremusina, limosna.

Hala-hala jendea abiatu zen alde guzietarik San Benoaten ganat. Guziek ikusi eta aditu nahi zuten.

Eta etziren gutiak, haren solhas sarkorrak entzun-eta, bekhatuzko urratsak uzten zituztenak.

Ifernuko izpiritu gaixtoak ere ikusi zuen orduan zer kalte handiak egin behar ziozkan gizon gazte harrek, non-eta etzuen bere bidetik makhurrarazten.

Behin, beraz, San Benoat bakharrik zelarik, Satan joan zitzaion ondo-ondora, hegastin ttiki-beltx baten itxuran, eta, inguruka-inguruka, hain hurbil ibili zitzaion, non errexxi atxemanen baitzuen, besoa luzatu balu.

Bainan San Benoati gogoak eman zion berehala hegastin hura etzela lurreko ihizietarik, eta egin zuen gurutzearen seinalea.

Bai! ihizia, edo xoxo zelakoa, galdu zen gurutzearen seinalea egitearekin; ordean, sainduari gogoan jarri zitzaion Erroman ikusirikako andre lorios eta eder baten orhoitzapena, handik khien etzezaken bezala. Eta, ordu berean, halako gaizkirako sua piztu zitzaion bihotzean, non izatu baitzen, bere bizitze saindua utzi-eta, Erromarat joaiteko pondu-ponduan.

Behar-ere, oihu egin zion Jesus Jaunari. Eta Jesus Jaunari esker, garhaitu zuen tentazione ikharagarri hura. Bainan hartarakotz, eman zen soinekorik gabe; eta ibili zen ihauska edo ihalozka⁵, asunik eta lapharrik⁶ baizen etzen sasi batean.

Eta halaz, gorphutz guzia dena odoletan ezarri zuela erran gabe doha.

Bai! gorphutz guzia funditu⁷ zuen. Bainan ordu berean, garhaitu zuen, behin bethikotz, lohikeriarako jaidura guzia. Halako atsegina egin zion Jesus Jaunari, eta halako atsekabea ifernuko etsai zikhinari!

⁵ Aztalka. ⁶ Laharrik, sasirik. ⁷ Lehertu, birrindu.

HIRURGARREN KAPITULUA

*San Benoat Fraide nagusi. —Fraide gaixto batzuk
nola phozoinatu nahi izatu zuten.*

San Benoatek jasanak zituen, jadaneko, guduka horiek; bazuen ere, berekin, zenbeit fraide lagun, hil zenean inguru hetan fraide-etxe bateko Abadea edo Aintzindari-nagusia. Eta fraidek, elkarrekin hala hitzarturik, igorri ziozkaten Benoati mandatariak, behar zela othoi jarri hekien nagusi.

Ordean, San Benoatek etzioten onhetsi beren galdea, baza-kielakotz arras ongi nolako bizitzea zaramaten.

Hala ere, eta nahiz erraten zioten etzirela on elkarrekilako, joan zitzaizkon mandatariak, bertze behin, eta hirurgarren aldian ere bai, agintzen ziotelarik, azkenekotz, hark erranen ziozkaten guziak eginen zituztela.

Eta halaz, bildu zuten beren ganat Benoat Saindua. Ez hargatik behin bethikotz.

Ezen nagusia saindu eta bere egitekoari jarraiki bezein, lazo¹ eta nagi ziren fraide hek guziak. Nahi zuten, naski, zerua irabazi, eta hortakotz utziak zituzten etxea eta etxeakoak, bainan lurraz ere nahi ziren gozatu.

Unhatu² ziren, beraz, laster San Benoaten irakaspenez eta etsenpluez. Eta lehen-bai-lehen ixilaraztea gatik, iragan zuten, elkararren artean, phozoinatuko zutela.

Eman zioten beraz edaterat, gathilutara bat arno phozoinatu.

¹ Zabar. ² Nekatu, akitu.

Bainan Sainduak, edari hura hartu gabe, egin zuen gurutzearen seinalea haren gainera. Eta ordu berean, harri batez jo balu bezela, gathilua bi erdi egin zen eta edaria ixuri.

San Benoatek ikusi zuenean gaixtakeria hura, erran zioten: «Jainkoak barkha dezautzuela, nere haurrideak, egin nahi izatu darotazuen gaizkia. Banakien, eta erraten ere nautzuen, ez ginela on elkharrentzat. Bilha zazue, beraz, orai, dohatzuen³ bezalako nagusia. Nik emanen dautzuet bakea». Eta, solhas horiek erranik, joan zen, bere oiha-zokho maiterat.

Oihan hartan, bakharrik bere baithan eta Jainko maitearekin egonen zelako ustekeria ere bazukelarik, bazter guzietarik jendea abiatu zen haren ganat. Eta etziren bakharrak, othoizten zutenak har zetzala bere lagun, nahi zirela hek ere salbatu.

Egin behar izatu zuen beraz komentu bat, bainan hura laster bethe zen.

Egin zuen orduan bigarren komentua, haren ondotik hirugarrena. Eta azkenekotz bazituen, batzu bertzen ondotik eginak, hamabi.

Lehenbiziko komentu hetan sarthu ziren haurride edo fraidegaien artean, izatu ziren ere bi haur, geroan ongi ezagutu behar gintuenak: Maore eta Placide.

Hekien aitag Erromako aitoren-*seme*⁴ handienetarik ziren. Eta hala ere ekharri ziozkaten beren haurrak, bertze hainitzek bezala.

Maorek hamabi urthe zituen komentuan sarthu zenean, eta, aldiz, Placidek zazpi edo zortzi.

San Benoatek atsegin handia hartu zuen hekien ethortzeaz. Ezen Jainkoaren graziaz argitua, ikusten zuen zein saindu handi bilhakatu beharrak ziren, eta, bertzalde, nola hekiei esker altxatzera zaraman ordrea, ezagutua eta maitatua izan beharra zen Italiatik kanpo, eta herririk urrunenetaraino.

³ Dagokizuen. ⁴ Noble.

LAUGARREN KAPITULUA

San Benoatek egiten dituen mirakuilu batzu.

Erran dugu, hainitz denbora laburrik barnean, egin behar izatu zituela hamabi komentu. Fraide-etxe hetarik bakhotxak bazuen bere aintzindaria. Bainan guzien lehen aintzindari nagusia San Benoat zen. Eta haren gana zohazin guziak, behar ordu handi zerbeit zutenean.

Bada, komentu hetarik hirur mendi bizkar batean ziren, eta hargatik mendi guzia urik gabe zen. Halako gisaz non, haurrideak bortxatuak baitziren jaustera, egun guziz, ur handira¹, bidexka gaixto batzuetarik, uri² ala atheri izan zadila.

Komentu hetako haurride edo fraide guziak joan zitzaizkon beraz Aita San Benoati, eta othoiztu zuten utz zetzala etxe berri batzuen egiterat bertze nonbeit, urari hurbilago.

Gure Aita loriosak erran zioten, berantxago ikusiko zutela zer beharko zuten egin. Eta igorri zituen zein bere komenturat, solhas on eta maite batzu erran-eta.

Ondoko gauean, mundu guzia lo zagolarik, Benoat Sainduak atzarrarazi zuen Placide ttikia, eta, hura lagun harturik, joan zen komentuak ziren mendi bizkar hartara. Han, ahuspeka jarriarik, luzez othoitz egin zuen.

Eta, gero, aski egin zuela iduritu zitzaionean, edo hobeki errateko, ezagutu zuenean Jainkoak ematen ziola galdetzen³ ziona, erran zion Placideri ezar zetzala hirur harri ttiki elkharren

¹ Ibaira. ² Euri. ³ Eskatzen.

gainean, erakusten zion harrokaren kaskoan; eta joan ziren beren komenturat.

Biharamunean ere ethorri zitzaizkon San Benoati ohiko fraideak, ohiko galde beraren egiterat: utz zetzala, othoi, beren komentuaren egiterat, urari hurbilago.

Eta San Benoatek erran zioten orduan, zohazila beren mendi bizkarrera, eta non ere atxemanen baitzituzten hirur harri ttiki, bat bertzearen gainean ezarriak, han zilha zezatela harroka pixka bat, eta izanen zutela behar zen ura.

Ordu hura gabe ere, fraidek bazakiten indar handia zuela Jainkoaren aintzinean hekien nagusiak.

Hala-hala, atsegin handia egin zioten fraide hekiei solhas horren aditzeak. Joan ziren beraz bozik, beren mendi bizkarrerat, bilhatu zuten harriak non othe ziren, eta ikusi zuten ur nigar bat bazariola jadaneko harroka hari.

Orduan egin zuten manatua izatu zitzaiotena, zilhatu zuten pixka bat, eta, hain sarri, abiatu zen mendi mazelari behera, egundaino geroz agortu ez den ithurri bizia.

Huna oraino nolaz San Benoatek egin zuen mirakuilu bat.

Bazuen bere komentuan, eta gogo onez hartua halere, gizon gazte agot bat, adimendu laburrekoa, eta bide handiko gizon gaizo bat.

Halako aldi batez, usin⁴ edo ur geldi barna baten hegian egin nahi zuten baratze bat. Pika⁵ zezala beraz sasi bat, toki hura guzia hartzen zuena, eman zioten fraide agotari sega bat. Eta hura, halako suarekin eman zen bere lanari, non sega jauzi baitzitzaion giderretik⁶ edo iguñetik⁷, eta joan ur handiaren zolarat⁸.

Ikusi zuenean sega galdua zuela, fraide gaizoa joan zen, dena ikharetan, bere hutsaren aithortzera Maore fraideari, eta denbora berean haren hutsari zohakon penitentziaren bilha.

⁴ Hosin, putzu. ⁵ Moztu, ebaki.

⁶ Girtainetik, kirtenetik, eskutokitik.

⁷ Girtainetik, kirtenetik, eskutokitik.

⁸ Hondorat.

Ez dugu zeren erran, Maorek eman zioken penitentzia etzite-kela handia. Bainan fraide gazte hark egin zuena hau zen: joaitea Aita San Benoati erratera zer zitzaion gerthatu fraide agotari.

San Benoat joan zen orduan, bera⁹, ur handi haren hegira, arthiki¹⁰ zuen sega-giderra urerat, eta, ordu berean, sega altxatu zen ur zolatik, eta eman zen, bera, bere giderrean.

Eta han ziren haurride guziak han zaudelarik harrituak, mirakuilu hari beira, Benoat Sainduak eman zion bere tresna fraide agotari, erraten ziolarik:

«Horra non duzun zure sega, hari zaite orai lanean, bihotza laxorik¹¹».

Casingo mendiko ixtorioek diote San Benoatek egin izatu zuela mirakuilu hori bera bertze aldi batez ere.

Eliza baten egiten hari zirelarik itsas bazterrean, hargin bati erori zitzaion bere phalota¹² urerat, giderra eskuan baratzen¹³ zitzaiolarik.

San Benoatek orduan ere arthiki zuen giderra itsasorat, eta hain sarri, burdina airatu zen itsaso zolatik, eta bera giderrean pharatu.

Huna oraino bertze mirakuilu bat bazter guzietan aiphatua eta ezagutua dena:

Behin batez, San Benoat dohatsua bere gelan zelarik, Placide ttikia ur handirat joana zen pegarraren¹⁴ bethetzera. Bainan pegarra bethe zuenean, pegarra altxatu-orde, pegarraren haztak¹⁵ erorrarazi zuen urerat.

San Benoatek etzuen ikusten ahal, zer gal-ordean¹⁶ zen haren Placide maitea. Eta hargatik, ekharrarazirik berehala Maore, erran zion: «Anaia maitea, egizu laster. Ezen gure haurra, urketa¹⁷ joana baitzen, urerat erori da, eta, jadanik, urrun eremana du urak».

⁹ Bakarrik. ¹⁰ Jaurtiki, bota. ¹¹ Lasaiturik. ¹² Harginak edo igeltseroak erabiltzen duen lan tresna, paretaren kontra masazabaltzeko. ¹³ Gelditzen.

¹⁴ Ontziaren, pertzaren, suilaren. ¹⁵ Pisuak. ¹⁶ Arriskuan. ¹⁷ Ur bila.

Maore belhaunikatu zen ordu berean bere Aita onari, benedizionea galdetzen ziolarik, eta joan zen. Joan zen aintzina, konturik egin gabe, ian lur idorra ala ura zuen zangoen azpian. Eta heldu zenean Placideren gana, burua agerian baitzuen, hartu iletarik, eta ereman zuen leihorrerat.

Orduan ohartu zen bakharrik egin zuen lanaz, eta nola ibili zen uraren gainean, lehenago Jondoni Petri¹⁸ bezala. Eta dena laz-tua eta harritua, joan zitzaion bere Aita onari erratera zer gerthatu zitzaion.

San Benoatek erran zion haren lana etzela bertzerik, baizen ere mirakuilu handi bat, Jainkoak egin zuena haren obeditzearen saristatzeko.

Maorek, aldiz, erraten zion etzuela mirakuilu hartan ikustekorik batere, etzenaz geroz ohartu ere zer egiten zuen, ez non zabilan.

Orduan mintzatu zen uretik atheratua izatu zena. Eta harrek ezarri zuen bakea nagusiaren eta ikaslearen artean solhas huntaz:

«Uretik kanpo nindaramalarik, nik ikusi dut nere buruaren gainean Aita Abadearen larruzko kapa¹⁹, eta hortarik ezagutu dut Aita Abadeak atheratu nauela uretik».

¹⁸ San Pedro.

¹⁹ Jatorrizko testuan: *Aita Abadearren larruzko kapa*.

BORTZGARREN KAPITULUA

San Benoat bortxatua da bere hamabi komentuen uzterat.

Jendea mintzo zen hainitz, bazter guzietan, gure Aita lorio-saz, aiphatu ditugun eta aiphatzeko utzi ditugun bertze asko mirakuiluen gatik; eta hobeki oraino, hark eta haren fraide lagunek zaramaten bizitze sainduaren gatik.

Eta erraten ziren gauza zoragarriak entzutean, gutiz gehienek Jainko Jaunari ematen ziozkaten eskerrak, zeren emana zitzaizoten halako etsenplu sainduen ikustea.

Etzen hargatik mundu guzia bozkarioan. Satanek bazakien etzuela gizon gazte hura baino etsai handiagorik izaten ahal. Eta hortakotz errabiarik borthitzenean zagon gure Aita loriosarentzat.

Bazituen ere, ondikotz, muthilak¹, berak zuen malezia beltza harrarazi ziotenak. Muthil dohakabe hetarik bat Florian deitzen zuten.

Hura zen gizon bat, Jainkoaren ezagutarazten eta maitarazten hari behar zukena; bederen atsegin egiazko bat hartu behar zukena, zeren bertzek bederen ematen zioten Jainko Jaunari eman zezaketen ohorea eta laudorioa; eta bizkitartean bekhaizgorik² beltzenaz xukhatua³ eta errea zagona, zeren hainbertzetarainokoan aiphatua zen San Benoat, eta zeren hainbertze jende bazabilan haren ikusten.

¹ Morroiak, zerbitzariak. ² Inbidiarik, jelsosiarik. ³ Ihartua.

Etzuen trixte hark aski odol bere zainetan egin behar zuenaren egiteko, ez bere izpirituan aski argi ikusteko bertzek egiten zutena etzela gaizki, bainan bai ongi.

Gaitzi zitzaiolakotz⁴, beraz, San Benoaten eta haren haurren bizia, erran zuen lehenik, hala Aitaz nola haurrez, asmatu ahal izatu zuen gaixtakeria edo tzarkeria⁵ guzia. Gero, ikusi zuenean etzuela nihork konturik egiten haren erranei, egin zuen bere burua-ekin behar zuela hilarazi San Benoat. Eta huna zer egin zuen:

Denbora hetan, elkharrekilakoa atxiki nahi zuten jendek el-kharri igortzen ohi zuten ogi bana. Oraiko egunean ere, asko tokitan, amabitxiak igortzen dio, Bazkoz edo bertze besta buru zen-beitetan, bere seme edo alabitxiari⁶, San Benoaten denboretan ematen zen hura bezalako ogia.

Floranek beraz, alegia gurkhurulo-ogia⁷ igortzen⁸, eta igorri zion ogi phozoinatu bat.

Ordean Jainkoak adiarazi zion bere Saindu maiteari ogi hura phozoinatua zela, eta zergatik igorria zitzaion. Hala ere, begi-tharte ona egin zion haren ekharleari, eta hartu zuen eskerrak ematen ziozkalarik.

Bainan nola baitzuen bele bat othuruntza⁹ ordu guziz oihan batetik joaiten zitzaiona bere zathiaren bilha, aldi hartan arthiki zion ogi phozoinatua, erraten ziolarik:

«Jesu-Kristo Jaunaren izenean, harzak ogi hori, eta eremanzak nihork gehiago ikusiko ez duen toki baterat».

Belea abiatu zen berehala, hegaldaka, lephoa luzatua, mokoa zabal-zabala eta karrankaz¹⁰. Bainan etzen lotzen ogiari. Ageri zuen garbiki beldur zela.

Bitartean Jainkoaren zerbitzari handiak erraten zion har zezala, etziola minik eginen, har zezala eta ereman handik.

⁴ Gogoko ez zitzaiolako. ⁵ Itsuskeria. ⁶ Haur besoetakoei. ⁷ Lau muturrekiko ogi mota, Bazko egunez opari eman ohi dena. ⁸ Gurkhurulo-ogia igortzen ziolako itxuran. ⁹ Otordu, jatordu. ¹⁰ Garrasika.

Belea luzez ibili zen inguruka. Hargatik azkenean hartu zuen mokoan eta ereman zuen. Eta etzen ethorri San Benoatek ematen zion puskaren bilha, hirur orenen buruan baizik.

Floran dohakabeak ere ezagutu zuen denborarekin huts egin zuela bere ukhaldia. Bainan urrikitan¹¹ sarthu-orde, gogoratu zitzaion behar zuela gaixtakeria handiago bat egin.

Bildu zituen beraz zazpi emakume tzar¹². Eta, hekiei emanik nahi zuten diru guzia, bidali zituen San Benoaten komentuko baratzerat: han eginen zutela ahal bezenbat hirri, izkiritu¹³ eta sinu tzar¹⁴. Eta, hala, eginaraziko ziotela fraidei ahal bezenbat bekhatu.

Gure Aita loriosa, ohartu zenean bigarren gaixtakeria hartaz, egiazki lotsatu¹⁵ zen, fraideak oraino gazte zirelaketz. Eta egin zuen bere baithan, gizon trixte harrek etzuenaz geroz higuin nihor hura baizik, joan behar zela handik, eta orduan bertzek izanen zutela bakea.

Izendatu zituen beraz hamabi komentu hetaketz hamabi aintzindari, eta hartu zuen Naple¹⁶ alderat daraman bidea, fraide baxhar batzuekin.

Floran gaixtaginak etzuen bertzerik bilhatzen. Hala-hala, ikusi zituenean San Benoat eta haren lagunak beren komentutik kanpo zohazila, bozkarioak bihotzetik gaindi egin zion. Eta paseietan zabilan etxe aintzineko galeria batean, galeria hura betetan lehertu eta erori zenean, berarekin lehertzen eta funditzen zuelarik eliza-gizon dohakabea.

Etzuen oraino hainitz denbora San Benoatek bidean zela. Eta bazohan aintzina, bere bihotz eta gogo guziaz othoitzean hari zelarik bere komentu hetan utzi zituen fraidentzat, hetarik bat, guziz maite zuena, ethorri zitzaionean gibeletik erratera zer gerthatu zen. Fraide hura Maore zen.

¹¹ Damutan. ¹² Emakume gaizto, emagaldtu. ¹³ Barre algara, irri kar-kaila. ¹⁴ Keinu gaizto, itsusi, lizun. ¹⁵ Beldurtu, izutu. ¹⁶ Napoles.

Maorek, beraz, erran zion etzuela zeren urrunago joan; Floran bere etxe aintzineko galerian zabilalarik buru batetik bertzera, erori zela bere galeriarekin, eta han berean gelditu zela hil-hotza.

San Benoatek gaizkiak erran¹⁷ ziozkan Maoreri, ezen halako atsegin batekin kontatzen ziozkan berri horiek. Eman zion ere penitentzia handi bat eta joan zen aintzina.

Zeren-eta gogoak erraten baitzion behar zuela egin, Italia-beherean, komentu bat bertze fraide-etxe guzien ama edo nagusia izanen zena.

¹⁷ Errieta handia egin.

SEIGARREN KAPITULUA

*Casingo komentua, eta San Benoatek gure arimen
etsaiarekin dituen guduka berriak.*

Bidez-bide, gure Aita loriosa heldu zen Napleko hirira. Eta Napleko hiritik joan zen hango zelhai eder guzien gibelean den mendi gora bati buruz.

Mendi hura Casingo mendia deitzen zuten; haren zolan bazelakotz hiri ttiki bat, izena Casine zuena.

Mendi haren gainetik beira jarri nahi denak, ikus dezake, iphar-aldean, haran eta hibai edo ur-handi batzuen gibelean, mendi lerro handi bat, beren kasko zorrotzekin, eta beren mazeletan ere ez dutela harrokarik eta harrokarik baizik.

Ikus dezake oraino, eguerdirako aldean¹, Italia-behereko itsasoa; itsaso hartara biderdi, Napleko hiria; eta hiri hartarik hasirik eta itsasoraino, nork daki zenbat herri eta alhor eder.

Eta bada, Jainkoaren nahia zen Gure Aita San Benoatek mendi eta toki zoragarri hartan egin zezan bere Fraide-etxe Nagusia.

Mendi hartarat igan zenean, ikusi zuen hariztegi handi baten barnean jainko faltsuen eliza bat. Eta zango-hatzetarik² ezagutu zuen errexxi bazabilala eliza hartan jende asko.

Bai, mendi zola³ hartako jendeak pagano ziren oraino; eliza hartan eskaintzen ziozkaten sakrifizioak jainko faltsuei, eta gero egiten zuten zer-nahi zikhinkeria hariztegi hartako itzal-azpitan.

¹ Hegoaldean. ² Oin-arrastoetatik. ³ Mendi barren, mendipe, mendi azpi.

San Benoatek atsekabe handia hartu zuen, ikusteaz gure ari-men etsaiak bere aztaparretan zaduzkala oraino herri handi bateko jende guziak.

Eta, konturik egin gabe, ian ez othe zituen hasarreaziko pagano ondikozko⁴ hek, arthiki zuen berehala jainko-ordearen⁵ iduria edo potreta⁶ bere aldarearen gainetik, aldarea ere barraiatu zuen, eta errotik atherarazi oihan guzia.

Orduan hasi zuen bere komentua.

Eta bere fraide-etxearen eginarazten hari zelarik, eta bi eliza ttiki ere eginarazten zituelarik lehenagoko jainko-ordearen ten-ploa zen tokian, San Benoat bera bazabilan erran dugun pagano hekiei Ebanjelio Sainduaren predikatzen.

Eta emeki-emeki, egin zituen bere komentu ederra, bi eliza ttiki hek, eta jende pagano hekien guzien konbertiaraztea.

Berea zuen beraz Casingo mendia. Bainan etzuen hargatik, oraino, bakea. Gure arimen etsaia egundaino baino errabia han-diagoan zuen. Egun batez, agertu ere zitzaion, dena den bezala.

Horrela agertu zitzaionean, Gure Aita loriosa bertze fraide batzuekin zen. Eta nola fraide hek entzuten baitzituzten Satanen oihuak eta auhenak⁷ deusik ikusi gabe, gure Aita onak erran zio-ten, harrek zer ikusten zuen, ziolarik:

«Beltz-beltza da, kheldarra bezala; suzko naza⁸ baten erdian dago pulunpatua⁹; eta berari ere sua dario alde guzietarik».

San Benoatek erran zioten oraino bere haurridei:

«Dohatsu zarete, haurrak, zeren ez duzuen entzuten zer so-lhas zikhinak atheratzen diren haren ahotik, ez ikusten zer begi harmatuekin¹⁰ begira dagokigun».

Hargatik haurridek ere sumatu edo nabaitu zuten behin, oihuka hari zela gure Aita loriosari. Eta gure Aita maiteak etziola-

⁴ Zorigaiztoko, zoritxarreko. ⁵ Jainko txikiaren, jainko faltsuaren. ⁶ Iru-dia, antzirudia. ⁷ Hasperenak, adiak, deitoreak (atsekabeakoak). ⁸ Urmael, aintzira. ⁹ Murgildua. ¹⁰ Begi finkoekin.

kotz konturik egiten, orduan zer-nahi erranka hari zitzaiola. Erra-
ten ziola ere:

«Benoat, Benoat, ez, ehaiz hi Benoat, ehaiz hi benedikatua,
izan hadi beraz madarikatua, eta ez benedikatua! Zer egin daiat,
bethi eta bethi, nere ondotik ibiltzeko? Zergatik habila, bethi, nere
ondotik, bertze etsaiik¹¹ ezpahu bezala?».

Bainan denborarekin, Satan ohartu zen etzela deusik hari,
bere solhas eta dixidu¹² guziekin. Eman zen beraz sainduaren
gudukatzen bertzela.

Behin etxe egiten hari zirelarik, langilek bazuten beren ain-
tzinean harri handi bat. Behar zutela beraz ereman eta ezarri asen-
tuan, edo egiten hari zuten pareta hartan, bi fraide lothu zitzaiz-
kon harri hari.

Bientzat hazta handiegia zuela, hirugarren haurride bat eman
zen bi hekiekin. Ordean alferretan. Eman ziren han ziren guziak.
Eta hala ere, etzezaketen higiaraz. Iduri zuen erroak eginak zituela.

Ezagutu zuten, beraz, haurridek bazela harri haren gainean
zerbeit behar etzenik.

Orduan laster egin zuten beren Aita gana, erran zioten zer
gerthatzen zitzaioten, eta othoiztu zuten ethortzeaz, han zutela,
hekien arabera, izpiritu gaixtoa.

Bai! Saindua joan zitzaioten, othoitz bat egin zuen eskuak
zerurat altxaturik, benedikatu zuen harria, eta ordu berean, altxatu
zuten eta bere tokian ezarri unhadurarik batere gabe.

Satanek egin behar zioten oraino bertze gaixtakeriarik ere.

San Benoatek, bazakielakotz etsaia zerbeiten gatik zagola
harri haren zain, haintzurraz¹³ zuen lurra, harria zen tokian. Eta
atxeman zuten jaingo-faltsu iduri ttiki bat. Iduri hura ereman zuten
etxerat; eta gero, deusik etzuela balio, arthiki zuten zokho baterat.

¹¹ Etsairik.

¹² Mehatxu.

¹³ Lurra aitzurrez [haintzurrez] zularazi, eba-
kiarazi.

Bainan ordu berean izatu zuten guziek izialdurarik handiena.

Batere etzakitelarik nola, piztu zitzaieten su bat gaitza, barne guzia hartu ziotena.

Harrituak eta lastuak, guziak eman ziren urketa; bai, ura arthikitzen zuten. Ordean zenbatenaz ere ur gehiago arthikitzen baitzieten, eta hainbertzenaz ere, sua handiago egiten zitzaieten.

Galduak zirela beraz, galduak zirela, joan ziren San Benoa-ten bilha.

Eta Sainduak, ikusi zuenean hekien izialdura eta lana, eta nola urez bethe eta itho zituzten bazter guziak, Sainduak, beraz, erran zioten ezti-eztia, eta irrik gabe, utz zezatela lan hura, han etzela surik. Etsaiak nahi izatu zituela hasarrearazi, iduriaraziz etxe guzia erretzen ziotela.

Solhas horrek are gehiago harritu zituen fraideak. Hala-hala, San Benoat eman zen belhauniko, Jainkoari othoitz baten egiteko, eta gero, xutitzearekin erran zioten: «Egizue orai gurutzearen seinalea». Eta, orduan, ikusi zuten etzela han surik izatu, bainan doi-doa, su-orde bat, deusik erre etzezakena.

Etzen hargatik etsaia hainitz urrun joan. Edo, urrundu balin bazen ere, berriz ere ethorri zen, gaixtakeria handiago baten egi-teko xedearekin.

Behin, fraideak hari ziren pareta zahar baten goratzen, eta gure Aita loriosa othoitzean hari zen bere gelan.

Betbetan, Satan agertu zitzaion gure Aitari. Eta hartaz trufatzen zelako irri batekin, erran zion:

«Banohak hire haurridetara. Behar diat ikusi zer hari diren».

Benoat Sainduak ere igorri zioten berehala mezua, kontu eman zezatela. Eta mezu-egileak, bide puska batean lasterka joanik, oiuhu egin zioten, etsaia berriz ere han zutela, gogo eman zezatela beraz zer hari ziren.

Ordean oiuhu hura entzutean berean, etsaiak arthiki zioten pareta puska handi bat, eta pareta haren azpian lehertu zioten haur gazte bat, Erromako aitoren- seme baten haurra.

Lanaren galtzea baizik ezpaltz izatu, deusik etzen izanen. Bainan haur bat hil zioten, eta haren gatik fraide guziak atsekaberririk handiengan ziren. Utzi zuten beraz lana, eta joan zitzaizkon beren Aita maiteari erratera zer gerthatu zitzaioten.

San Benoat etzen lotsatu. Aitzitik ekharrarazi zuen zaku batean haur gaixo haren gorputza. Eta nahiz dena funditua eta zathikatua zen, halarik ere ereman zuen bere gelarat.

Gelan bera sarthu zen lagunik batere gabe. Han, athea ongi hetsirik, egundaino baino kharsukiago othoitz egin zuen, eta, ordu berean, haurra piztu zen. Gorputza ere oso-oso zuen, eta nihoiz deusik izatu ezpalu bezein ongi.

Eta hortakotz, Sainduak igorri zuen ordu berean bertze fraidekin, lagunt zetzala harginak etsaiak arthiki zioten paretaren berriz egiten. Eta Satan, egiazki ahalkatua¹⁴, berriz ere urrundu zen.

Nor-nahi izan gaitezela, bainan balin badugu fedea eta Jainkoaren amodioa, Satanek ez daroku kalterik egiten ahal. Sainduak irri egiten zioten. Hain zuten axola guti haren amarruez¹⁵ eta dixiduez edo mehatxuez.

Orai arterainoko ixtorioek ez darokute bertzerik irakasten.

Bai, Satan ihesi zohan, San Benoaten beldurrez, gure Aita loriosa oraino lur huntan zelarik. Eta, egungo egunean, gure Aita zeruko lorian delarik, zer egiten othe du Satanek?

Egungo egunean, bethi bezala, Satan ihesi doha San Benoaten aintzinean.

Zenbat ixtorio ez ginuke aiphatzen ahal egia horren aldera?

San Benoat gure Aita loriosaren ganik laguntza handi hori nahi duenak ekhar beza soinean Saindu hunen gurutzea edo medaila, eta ez du zeren Satanen beldurrik izan.

¹⁴ Lotsatua. ¹⁵ Maltzurkeriez, azpikeriez.

ZAZPIGARREN KAPITULUA

San Benoatek zer egin zuen Escolaztica bere arrebarentzat.

Ez da saindurik bere bihotza bethea izatu ez duenik, lagun urranekoaren¹ edo protsimoaren amodioaz. Eta zenbatenaz ere maiteago baitzuten Jainkoa, eta hainbertzenaz ere egiten zuten gehiago, lagun urranekoaren onetan.

Orai berean, San Benoatek egin baitu hainbertze eta hainbertze penitentzia, Subiakeko lezetik atheraz geroz, hori guzia egiten zuen, Jainko Jaunaren geroago eta hobeki ezagutarazteko eta maitarazteko.

Huna, bidenabar, zer egin izatu zuen Escolaztica bere arrebarentzat; eta ordu berean, nork daki zenbat neskaxa gazte eta emakume alhargunentzat.

San Benoatek bazuen arreba maite bat, etxean utzi zuena aitarekin. Bainan aita hura egiazko aita giristinoa zen. Hala-hala, behin baino gehiagotan galdetu zion Jainko maiteari, eman zezola haren alabari ere, munduko lanjeretarik² urruntzeko gogoia.

Bada, orai ere, han-hemenka, halako zenbeit aita bakhar.

Escolazticaren aitari, gerthatu zitzaion bere nahi sailduaren arabera. Ezen haur harrek utzi zuen mundua goizik. Eta behar ziola Jesus Jaunari eman bere bihotza, behin-bethikotz sarthu zen komentu batean.

¹ Lagun hurkoaren.

² Arriskuatarik, periletarik.

Bazuen jadanik asko urthe komentu hartan zela, jakin zue-
nean Benoat haren anaia sainduak egin zuela bere komentu-
nagusia, Casingo mendiaren gainean; eta bazter guzietan, jen-
dea mintzo zela haren saindutasunaz, eta hark egiten zituen
mirakuiluez.

Ordu berean gogoak egin zion behar ziola galdetu bere
anaiari, egin zezala neskaxa gaztentzat eta bertze emakumentzat,
gizonentzat egin zuen Erregela hura bezalako zerbeit. Eta athera
zen zagon komentu hartarik, ongi adiarazi ondoan bere aintzinda-
riei nolako gogoetez hartua zen haren izpiritua.

Ez dugu zeren erran, etzela ttikia izatu bi haurride saindu
hekien atsegina elkhar ikusi zutenean, hainbertze urtheren buruan.

Luzez mintzatu ziren beren berriez, eta Jainko Jaunak egin
ziozkaten grazia handiez. Eta azkenean, Escolaztica menturatu³
zen erratera bere anaia maiteari nolako gogoetak eta xedeak
zituen buruan egun hetan; eta, haren ustez, komentu berri baten
egiteko gogoeta hura Jainkoak emana zuela.

Gure Aita loriosak etzion erran ezetz.

Ordean, othoitz hainitz egin eta eginarazi ondoan, ikusi eta
ezagutu zuen egiazki Jainkoaren nahia zela egin zezan bere arreba
sainduak galdetzen ziona.

Egin zuen, beraz, emazten komentua, Casingo mendi zolan.
Eta Escolazticari, eta haren ganat alde guzietarik ethorri ziren nes-
katxa gazte eta emakume jainkotiarrei, eman zioten bere Erregela
Saindua, erraten ziotelarik:

Erregela haren azpian bizitzeko indarra izanen zutenek bazu-
ketela, mundu huntarik beretik, egiazko bakea eta zoriona, eta hil
ondoan, zeruko loria.

Santa Escolaztica gai zen osoki hastera zaraman lanaren
ongi joanarazteko.

³ Ausartu.

Ezen egotua zen bertzen meneko hainitz urthez. Bazakien ere, ezin hobeki, Jainkoak galdetzen diona, mundutik atheratzen den arimari, hau dela, ponturen-pontu, Erregelaren beiratzea, deusentzat-ere atxikimendurik gabe izatea, eta bere lan eta othoitz guzien egitea, egin detzazken hobekiena.

Hala-hala, serorek⁴ beren aintzinean zuten bethi Escolaztica beren Ama. Ezpazuten ere berak baino aintzinago.

Egia horren aldera, huna bi hitz:

Anaia-arreba hek, hain hurbil zaudenak bat bertzearen ganik, zer lanjer izanen zuten elkhar maixko ikusirik ere?

Lanjerik batere. Biak zein sainduago zirelaketz.

Ez, lanjerik etziteken izan hekientzat. Bainan hek elkhar ikusi balute maiz, nola adiaraziko zuten fraide eta serora batzuek etzutela hek ere gauza bera egiten ahal?

Eta zergatik ez onhets oraino, etxeko jendeak ere, maiz ethortzea beren ahiden⁵ ikustera?

Eta bada, San Benoatek, ez Santa Escolazticak etzuten hola-korik nahi. Eta hortaketz etzuten elkhar ikusten urthetik urthera baizik.

Horra gure bi saindu handiek zer egiten zuten beren mene-koen bihotzetarik khentzeko, zeruko bidean gehienik traba gaitzaz-ken estekamendua⁶: hura baita, ahidentzateko amodio handiegia.

Erran dut San Benoatek eta Santa Escolazticak elkhar ikus-ten zutela urthean behin.

Elkhar ikusteko egun maite hura ethorri zenean, bi sainduiek hartzen zituzten lagunak, eta elkharretaratzen ziren bidez-erditan zuten beren etxe batean. Eta gero, Santa Escolazticak galdetu ziozkanean beretzat eta bertzentzat jakin nahi zituenak, egun guzia jainkozko gauzez mintzo ziren.

⁴ Mojek. ⁵ Ahaiden. ⁶ Lotura.

Horra nola hasi zen Benediktinen ordrea, hainbertze mila arima sailduarazi behar zuen ordrea.

Horra oraino nola, Erregela bera delakotz hala benedikta-noen nola benediktinen komentuan, horra nola, karitate bera eta izpiritu bera den bi komentuetan.

Batzuei eta bertzei manatua zaiote, mundu huntako gauzen-tzat estekamendurik gabe izatea, erromesetz artha egiazko baten izatea, obedientzia oso baten bidez, egunetik egunera zerukotzat geroago eta gehiago aberastea; eta beren gabazko eta egunazko othoitzen eta penitentzien bidez, Jainkoaren grazien jautsaraztea lurraren gainerat. Eta oraino Jesus Jaunari ahantzaraztea, beren amodiorik beroenaz, bertze hainbertze giristinoren ganik duen eskergabetasuna.

Hori da, oraiko egunean ere, benediktanoen eta benedikti-nen lana.

ZORTZIGARREN KAPITULUA

San Benoatek egiten du Erromarainoko bat; eta Erromatik eta urrunagotik ethortzen zaizko ikustiarrak¹.

Bazuen hirur urthe San Benoat Casingo mendian zela, orduko Aita-Sainduak manatu zionean Erromarat joaitea. Bazter guzietako apezpikuek eta abadek edo fraide aintzindariak bazute-lakotz biltzar bat.

Hala Aita-Sainduak nola bertze apezpikuek eta abadek egin zioten gure Aita loriosari hainitz ongi-ethorri ona.

Erromako aitoren- seme handien ahide zelakotz, hiri hartako jendeak ere ezagutzerat eman zion atsegin egiten ziola haren ikus-teak. Eta Saindua baliatu zen, bere izenak eta omen onak ematen zioten bothereaz, ahal zuen ongi guziaren egiteko, batzuei eta bertzei.

Baziren Erroman hogoita hirur komentu, bainan osoki laza-tuak². Denetan predikatu zuen, eta denei harrarazi zioten bere Erregela saindua.

Egin zituen ere, Jondoni Petriren Eliza Nagusiaren inguruan, hiru komentu berri. Hala-hala, jendea etzelakotz hartaz baizik mintzo, ikustiarrak ethortzen zitzaizkon bazter guzietarik.

Hala joan zitzaizkonetarik batek Tubiria zuen izena. Hura Espainiatik joan zitzaion. Eta hain eder, hain ongi kausitu zituen

¹ Ikuskatzaileak, bisitariak. ² Zabartuak.

gauza guziak, San Benoatek Erroman egin zuen komentuan, non galdetu baitzion komentu hartan sartzea.

Urruntxago ikusiko dugu noiz eta zergatik igorria izatu zen berriz ere Espainiarat.

Espainian etzen komentuan egon beharra bethi. Ezen denborarekin, Palenciako apezpiku bilhakatu zen, eta Espainiako giristinoei ongi handia egin ondoan, hil izatu zen sainduen heriotzeaz.

San Benoatez bezenbatean, hura ere joan zen bere Casingo komenturat, Erromako egitekoak antolatu bezein sarri.

Etzen, alabainan, lur onik harentzat bere komentutik kanpo. Mendiko xoriak bere mendirat bezein, lehia handia zuen San Benoatek bere Casingo komenturat.

Casingo mendian, bere ohiko lanari emana zen, erran nahi dut, egiten zuela egin-ahala bere haurride maitei berthutearen maitarazteko, eta Jainkoa ganat itzularazi zituen giristino berrien finkarazteko zeruko bidean.

Bere egiteko maite horietan zelarik San Benoat, Placide gaztearen aitak gaztigatu³ zion bere semeari, ian joan ziteken; haren komentu berria ikusi nahia zuela.

San Benoatek berak ihardetsi zion Placideren aitari ethor zitekela nahi zuenean, eta nahi zituen lagunekin. Jaun harek Tertulia zuen izena.

Joan zen beraz Tertulia, berekin zaramanzkalarik Maore fraidearen aita eta bertze lagun batzu. Komenturat ere hurbilduak ziren jadaneko, San Benoati ekharri ziotenean berria, bazela zaldidun multzu bat mendiari gora hari zirenak.

San Benoat athera zen ordu berean hekien bidera, Placide eta Maore lagun harturik. Eta zaldidunak jautsi ziren berehala beren zaldietarik, ikusi zutenean agertzen zitzaizkoten hirur fraide hek nor ziren.

³ Abisatu, ohartarazi.

Besarkatu ere zituzketen gogo onez beren haurrak, orduan berean, bainan etzitzaioten zilhegi izatu. Ezen, nola gure Erregela Sainduak ekhartzen baitu komentura ethortzen diren arrotzak Sakramendu Sainduaren aintzina ereman behar direla hekiekin solhasean hasi baino lehen, San Benoatek eta haren lagunek agur handi bat egin zioten arrotz maite hekiei, eta, gero, ereman zituzten Elizara.

Eta Elizan elkharrekin othoitz egin ondoan, Placidek eta Maorek besarkatu zituzten beren burasoak, eta orduan hasi ziren solhasean San Benoatekin.

Komentuko gauza ederrak ikusiz eta bereziki, zein ederki emanak ziren ofizioak, gabaz eta egunaz, etzakiten non ziren, bozkarioaren handiaren handiz.

Hekien atseginik handienetarik bat oraino, hau zen: ikustea beren haurrak, Nagusi guziz saindu haren idurira moldatuak. Han zutela beren begitartean, mintzoan eta ibiltzean, San Benoaten eztitasuna, umilitatea, eta aire bildu eta saindua.

Nahi izatu zuten ere beren atsegina ezagutarazi. Ezen Tertuliak eman zituen behin bethikotz Casingo komentuari, Casingo mendi hartan zituen lurak, Erromako hirian zuen etxe bat, isla batzu, eta, oraino, Ciciliako islan, hemezortzi herri.

Ekicio, Maoreren aita ere egin ziozkan emaitza handiak, hala nola Gordiano deitzen zuten bertze aitoren- seme aberats batek.

Eta gero, joan ziren, ongi galdeginik San Benoati partalier⁴ egin zetzala, komentuko othoitz, penitentzia eta egintza saindu guzietan.

Etzuen zenbeit egun baizik Erromako aitoren- seme hek joanak zirela, Sardiniako gobernadorearen mandatari batzu ethorri zirenean komentura.

Mandatari hek etzuten solhas onik baizen. Eta othoizten zuten San Benoat igor zezala isla hartarat bere haurridetarik zenbeit.

⁴ Partaide.

Nahi ziotela adiarazi haren meneko ziren jende guziei, nola-koak ziren gizonaren egitekoak lurraren gainean, eta gizona zeren egiteko gai zen⁵, Jainkoaren graziarekin batean.

Sainduak hautatu zituen hirur haurride, eta erranik xehe-xehea nola eta zer egin, bidali zituen Sardiniako mandatari edo mezu-egilekin.

Ordu hura bera zen oraino, jakin zuenean bazituela bidean bertze ikustiar batzu ere, iruzkirako eskualdetik⁶ ethortzen zitzaizkonak.

Hek ere entzuna zuten, zein saindu handia zen San Benoat gure Aita, mirakuilurik handienak ere egiten zituela, eta jendeak lehiarik handiena zuela haren komentuetan sartzeko.

Fraide greka hek itsasoaren gainean ziren oraino, Jainkoak jakinarazi ziozkanean gauza horiek guziak gure Aita loriosari. Jainko Jaunak adiarazi zion bertzalde, noizko helduko zen hekien untzia Napleko itsas portura.

Eta hortakotz, San Benoat bere komentuan egon-orde, bertze edozein jenderentzat zagon bezala, joan zitzaioten bere ongi-ethorriaren egitera Napleko hirira, hek leihorrera jautsi orduko.

Etzizaioten ere joan eskuak hutsik. Ez!

Ordean, zerbeiten hartu beharretan zitezkeela, ereman zioten asko jateko, eta edatekoa ere bai.

Erran zioten beraz, lehenbiziko solhasak egin ondoan, behar zutela jan ogi pixka bat, bideari lothu baino lehen.

Fraide arrotzek, aldiz, ihardetsi zioten, etzezaketela jan, barur eguna zela.

Eta nola San Benoatek berriz ere erran baitzioten, jaten ahal zutela, hobe zutela janik; arrotz hek eman ziren elkharri beira, elkharri galdetzeko bezala, ian hura othe zen San Benoat hainbertze aipatu hura.

⁵ Jatorrizkoan *gizona ceren egiteco gaitcen*. ⁶ Eguzki aldetik, ekialdetik, sortaldetik.

Etzitzaion nekhe izatu gure Aita dohatsuari ikustea elkharri begiratze harrek zer erran nahi zuen.

Denborarik galdu gabe beraz solhas alferretan, San Benoatek ereman zituen arrotz hek komentuko hilerrietara. Eta, guziak harrituak zaudelarik, zer egin gogo othe zuen, oihu egin zioten, han ehortziak ziren fraidei, erraten ziotelarik:

«Hemen hilerri hautan lo zaudezten haurride maiteak, manatzen dautzuet, Jainko Jaunaren izenean: errazue, ian gaztigatuak⁷ izatu zareten, zeren hautsi duzuen barura zenbeit aldiz, nere erranaren gainean⁸, eta niri iduritu zarotalakotz hobe zintutela jatea».

Hilak piztu eta xutitu ziren, beren Aita maitearen mintzora, eta ihardetsi zuten:

«Galdetzen baitarokuzu, ian gaztigatuak izatu garen barura hautsi dugulakotz zure manura⁹, ez, ez dugu gaztigurik izatu! Bainan bai, saria, barur egin baginu baino handiagoa, loria eta zorion gehiago, zeren obeditu dautzugun itsutuki».

Solhas hori entzun zuten han ziren guziek. Eta fraide arrotz hekien izialdura¹⁰ etzen ttikia izatu.

Ezen mirakuilu harrek berak erraten zioten ikusi zuela nolako gogoetak zituzten haren gainean. Mirakuilu harrek erraten zioten oraino, Jainkoak maiteago dituela obedientzia eta karitatea, ezen-ez barura eta penitentzia, nork-berak bere burutara egiten dituenean.

Hala-hala, handik goiti, bazuten gure Aita maitearentzat, behar zen ikustatea. Eta, astiroki egotu ondoan Casingo komentuan, eta bertze asko gauza ikusirik eta ederretsirik, joan ziren beren herrirat, Jainkoari eta San Benoati eskerrak ematen ziozkatelarik.

⁷ Zigortuak.

⁸ Nik esanari jarraiki.

⁹ Agindura.

¹⁰ Izua.

Zenbat aldiz etzaiku gerthatzen, guri ere, fraide hekiei bezala, gure lagunen egitekoez dohanean, kontu egitea doidoia, kanporat ageri denari. Eta gero, juiatzea eta kondenatzea, dudamudarik gabe, guri ez dohakun guzia.

Orhoit gaiten bada, hobeki litekela, eta ez gutiz, ez baginu batere juiatzen ez kondenatzen nihor-ere, eta gauza guziak onerat hartzen baginitu.

BEDERATZIGARREN KAPITULUA

*San Benoatek nola igorri zuen San Placide Ciciliako islarat,
isla hartan zituzten onthasunen¹ gatik eta komentu berri
baten egiterat.*

San Benoatek ezarri zituen bere ustez esku onetan Placideren aitak eman ziozkan Ciciliako hemezortzi herri hek.

Ordean Jainkoak bere ganat hartu zuenean Tertuliaren arima, hango bordari edo etxezainak lazatu ziren.

Guziek bazuten etxe eta onthasun hekien gainean ikusteko zerbeit, guziek bazuten zerbeit aitzakia edo estakuru zor zutena-
ren ez emateko. Eta halaxet joan ziren urthe batzu, nihork ez bai-
tzuen kontu handirik egiten Casingo komentuaz.

San Benoatek eta komentuko bertze fraidek egin zuten, beraz, elkharren artean, etzutela bertze deusik egiteko, baizik ere, isla har-
tarat Placideren bidaltzea. Bordari hek guziek aski izanen zutela
beren Premu² Jaunaren ikustea, zor zuten guziaren pagatzeko.

Bainan hemen galdegin dezake, menturaz, norbeitek, zertako
zituen San Benoatek onthasun handi hek, pobreziaren botua egina
zuenaz geroz.

Egia da, gure Aita loriosak etzuela Ciciliako diruaren beha-
rrik, ez beretzat, ez bere fraiden hazteko, fraidek irabazten zutela-
kotz beren eguneko bizitze arrunta beren kopetako izerdiari esker;
bainan zenbat erromes³ etzen Casingo herrian eta hango ingurue-
tan, komentuak biziarazten zituenak!

¹ Ondasunen.

² Oinordeko.

³ Behartsu, pobre.

San Benoatek egin zuena beraz, bere baithan, hau zen: hobe zela erromes hek izan zezaten behar zuten sokhorria⁴.

Bertzalde Sainduak bazakien, Jainkoaren nahia zela, isla hartako hainitz jenderen benediktano bilhakaraztea.

Eta bi arrazoin horien gatik igorri zuen Ciciliarat Placide, bere haur eta fraide guziz maitea.

Bideko behar ziren guziak prestatu zirenean, San Benoatek erran zion bere haurride maite hari, nola eta zer beharko zuen egin hango lanari ongi buru emateko. Adiarazi zion oraino, Jainkoaren nahia zela Erregela Sainduaren ezagutaraztea isla hartako asko jendei. Eta gero, erran ziozkan hitz hauk:

«Hazkarrik⁵ eta finki, beharko zare eman, nere haur maitea, Jesu-Kristo zure Nagusi eta Erregeak zuretzat daukan lanari.

»Zeru-lurren Nagusi den Jaunak, obeditu dio bere Aita zerukoari heriotzeraino, eta gehiago dena, gurutzearen gaineko heriotzeraino; atxikazu bethi gogoan, Jesus onaren solhas hau: *Ez naiz nere nahiaren egiterat ethorria, bainan bai, nere Aita, ni igorri nauenaren nahiaren egiterat.*

»Beautzu⁶ beraz lotsatzetik, ikusi-eta nolako lanen aintzinean zaren; edo oraino, nolako atsekabeak⁷ beharko tutzun⁸ jasan, zure lan guzien ondotik.

»Halako orduetan egin beharko duzuna hau da: orhoitzea Apostolu handiaren solhas huntaz:

»*Bizi huntako lanak eta nahigabeak ez dire deusik, horien bidez irabazten dugun eternitateko loriaren aldean: Ez gare zeruko loria hartarat heltzen ahal, atsekaben eta nahigaben bide-tik joanez baizen.*

»Bai, haurra, atxikatzu gogoan egia horiek; eta bertzalde, mundu huntan gudukan hari direnek Jesu-Kristorentzat, eta haren izenaren gatik, baduketela eternitate guzia iraunen duen saria.

⁴ Laguntza. ⁵ Sendo, gogotik. ⁶ Gorde zaitetz. ⁷ Jatorrizko testuan: *ateecabeac*. ⁸ Dituzun.

»Othoizten dut Jesus Jauna lagunt zaitzan zure mundu hunko urrats guzietan, eta izan dadin zure zoriona eternitatean».

Solhas horien erratea etzen lan ttikia izatu Aita on haren bihotzarentzat.

Azkenean, etzirelakotz egoten ahal gehiago elkharrekin, San Benoatek besarkatu zuen Placide gaztea, eta, haren ondotik, besarkatu zituen bertze bi fraide, Donado eta Gordien.

Bi fraide hek etziren nor-nahi; bainan bai, bi etxeko seme on, beren burasoak eta ontasunak utzirik, komenturat ethorriak zirenak.

Eta oraino hobeki zena, hek ziren bi fraide gazte, San Benoatek maite zituenak Erregela Sainduaren arabera bizi zirelakotz.

Hek ere besarkatzen zituelarik, beraz, gure Aita onak gomendatu zioten, handik aintzina obedi zezatela gauza guzietan Placideri, egun hartaraino hari herari egin zioten bezala.

Orduan, hirur fraideak eman ziren belhauniko, beren Aita maitearen benedizionearen hartzeko; eta gero, athera ziren Casingo komentutik.

HAMARGARREN KAPITULUA

*Nola San Benoatek bazakien bertzen gogoaren berri,
eta geroan zer izanen zen ere bai.*

Jainkoaren nahia zen hainitz ehun mila arimen salbaraztea San Benoati esker. Hortakotz eta haren ordrea gogor eta finka ahal zadin behin bethikotz, Jainkoak eman zion mirakuiluen egiteko botherea, ethorkizuneko gauzen jakitatea, eta ordu berean oraino, bertzen gogoko berri jakiteko ahala.

Egia horren aldera, huna zenbeit ixtorio:

Behin, bi fraide athera ziren komentutik, egiteko zerbeit bazutelakotz. Eta jadanik beren lanak eginak, etxerat buruz hari ziren, sarthu zirenean emakume jainkotiar baten etxean.

Emakume hura komentuko jendetarik zen, ezaguna ere zuten. Erran gabe doha beraz, atsegin handia egin ziotela.

Gauzak hartan gelditzera, etzen deusik izanen. Ordean emakume harrek ere ezagutarazi nahi izatu zioten, ohore handia zuela, bi fraideren bere etxean ikustea. Eta erran zioten, behar zutela zerbeit hartu, bide luzegia zutela handik komenturaino deusik jan gabe joaiteko; barura hautsi-eta, joanen zirela.

Fraidek ihardetsi zioten etzitzaioleta zilhegi, etzutela beraz janen.

Gure Erregela Sainduak ekhartzen du, alabainan, komentutik atheratzen denak ez duela kanpoan othuruntzarik egin behar, arratseko komenturatzen ahal bada; non ez den aitzindariaren nahia bertzela egin dezan.

Bi fraide hek erran zuten beraz etzitzaiotela zilhegi, komenturat helduko zirela arratseko.

Hala ere emakume harrek hainbertze egin-eta-egin zioten, non hartu eta jan baitzuten.

Komentura zirenean, egin zuten Erregela Sainduak manatzen duen bezala; joan zitzaizkon Aita San Benoati bere benedizioneeren galdetzerat.

Bainan nolakoa etzen izatu hekien izialdura, San Benoatek galdetu ziotenean, non bazkaldu zuten. Eta hek, aithortu-orde beren hutsa, ihardetsi zuten bere-berehalako izialdura hartan, etzutela nihon deusik jan.

Orduan San Benoatek erran zioten:

«Zer diozue, haurrak? Zuek etzaretela holako emakumearen etxean izatu? Zuek ez duzuela holako eta halako gauza jan, eta hoinbertze aldiz edan? Zergatik nahi duzue hutsa estali huts handiagoaz?».

Fraideak harritu ziren solhas horien entzuteaz. Ikusi zuten beraz, Jainkoaren Izpirituaz argitua zela hekien Aita, eta alfer zela hari zerbeit gorde nahi izatea.

Hala-hala, ahuspeka zaudelarik haren oinetan, aithortu zuten beren hoben¹ guzia, eta, umil-umila, galdetu zioten huts hari zohakon penitentzia.

Ordean San Benoatek etzioten penitentziarik eman, eta bai, barkhatu. Ezen ikusten zuen aski gaztigatuak zirela, hutsean atxemanak izateaz beraz.

Bertze ixtorio bat:

Fraide baten anaia joaiten ohi zen, urthe guziz, Casingo mendira, gure Aita San Benoatekin mintzatzera bere arimako egitekoez.

¹ Bekatu, huts, erru.

Eta, nahiz bide luzea zuen etxetik eta komentu hartara, etzuen hargatik, nihon deusere jaten ez edaten, komentura heldu artean. Harrek ere nahi zuelakotz zerbeit penitentzia egin.

Bada, orai aiphatzen dugun urthean, orduan ere abiatu zen, bethi bezalako gogo eta xede berarekin. Eta jadaneko urrats on batean zohalarik, kausitu zuen arrotz bat, hura ere eskualde bere-rat buruz hari zena.

Arrotz harekin egin zuen bertze edozeinek eginen zuena: agur eta agur, solhas bat, gero bia, eta gero deusen beldurrik gabe, eman ziren biak bideari, urrats berean, bi ezagun xahar bezala.

Bide puska bat egin zutenean, arrotzak galdegin zion komen-turat zohanari, ian etzen pausatu nahia. Bazuela edateko xorta bat, edan behar zutela. Ordean beilatiarrak² etzion deusik hartu nahi izatu.

Aintzinaxago joan zirenean, berriz ere erran zion arrotzak bertzeari, hobe zutela zerbeit pixkaren jatea, indarrak hartu-eta, errexkiago kurrituko zutela.

Beilatiarrak etzion hala ere hartu, eta erran zion, ixilik ego-ten ahal zelarik, barurik egiten ohi zuela beila³ hura, urthe guziz, Benoat Sainduaren mintzatzeraz zohanean.

Arrotzak irri egin zion, bainan halako trufa eta narda bate-kin, urrikaldu balitzaio bezala, Benoaten baithan zuen sinheste handiegiaz. Eta oraino ere, egin zuten bide zathi bat elkharrekin.

Beilatiarrak egiten zuen⁴ ere bere baithan, bazuela aski erranik, eta bakea emanen ziola; noiz-eta-ere, arrotza jarri baitzi-tzaion ur garbi-garbi baten hegian⁵, sorropila⁶ ttiki batean, erraten ziolarik:

«Gauza guziek badute beren neurria. Ni unhatua naiz eta zerbeiten beharretan. Huna, hau neretzat. Eta horra, hori zurea.

² Pelegrinak, erromesak. ³ Pelegrinazioa, erromesaldia. ⁴ Pentsatuko zuen, uste izango zuen. ⁵ Bazterrean, ondoan. ⁶ Belardi, belartza, belaze.

Jan zazu, zuk ere». Eta beilatiarra, aintzina joan-orde, lagun behar ez-bezalako hura han utzirik, beilatiarra ere jarri zen, eta jan zuen harrek ere.

Arratsa zuen komentura heldu zenean.

Heldu bezein laster, galdegin zuen Sainduaren ikustea. Urthe bat jadanik etzuela ikusi haren begitarte ezti eta ederra, etzuela ere entzun haren mintzo maitea, othoiztu zuen athezaina, lehen-bai-lehen ekharraraz zezola gure Aita ona.

Bai, ethorri zitzaion San Benoat. Ordean, etzen guti harritu, aphaldua eta ahuspez emana zagolarik, bere ustez benedizionearen hartzeko, entzun zituen haren ahotik hitz hauk:

«Zergatik behar zinuen amor eman, gure arimen etsaiaren tentazioneari, mintzo zautzularik arrotz lagun haren mihiz? Garhaitu ondoan behin eta bigarren aldian ere bai, zergatik etzaizko jazarri⁷ hirugarren aldian ere?».

Eta beilatiar gaizoa harritua eta ahalkez urthua zagolarik, buruaren altxatzerat menturatu ere gabe, San Benoatek erran zion:

«Zenbeit xede on hartu dukezunean, hala nola zerbeit agindu diozunean Jainkoari, egizu zure egin-ahala, zure xede sainduaren atxikitzeko. Gerthatzen bazaitzu erortzea, ezinbertzez edo indarrrik aski etzinuelakotz, ezagut eta aithor zazu Jainkoaren aintzinean zure hutsa. Eta galdezozu hobeki egiteko grazia».

Guk ere orhoitzeko ginuke, ez badugu ere beldurrik, Jainkoak ezagutaraz detzan⁸ gure hutsak Benoat berri bati, hargatik Jainkoaren begia gure gainera dagola, gabaz eta egunaz; eta ez dela, ez lanik, ez urratsik, ez solhasik, ez gogoetarik, bere juiamendua izanen ez duenik; ordean, juiatuak izanen garela juie⁹ guziz argitua den batez.

⁷ Zergatik ez diozu kontra egin?... ⁸ Ditzan. ⁹ Epaille.

Eta zer zorigaitza kondenatuak bagine!

Denbora hura bera zen, Terracinako etxeko jaun bat joan zitzaionean, hogoi lekoa bide eginik, erratera, nahi ziozkala eman urrik¹⁰, mendi mazela batean zituen lur guziak.

San Benoatek egin zuen bere baithan, gizon hura hain urrundik ethorri zitzaionaz geroz lur hekien ematera, Jainkoaren nahia zela toki hartan berean egin zezan komentu berri bat.

Hala-hala, igorri zituen, ordu berean, bi fraide eros eta bil zetzatela¹¹ komentuaren eta elizaren egiteko behar ziren guziak. Eta gero, bera joanen zitzaiotela erratera, non eta zer heineta-koak¹² behar ziren egin. Erran zioten ere, noiz joanen zitzaioten.

Bada Sainduak erran zioten egunaren bezpera gauean, bi fraidei gauza bera iduritu zitzaioten: ikusten zutela San Benoat, eta gehiago dena, erraten ziotela, non eta nolakoak behar zituzten egin komentua eta eliza.

Biharamunean biek elkharri kondatu zuten zer iduritu zitzaioten. Ordean amets bat zela, eta bertzerik deusik ez, egotu ziren beira, egun hartan, eta ondoko egunetan ere bai, nondik agertuko zitzaioten beren Aita ona. Eta aski etsitu zutenean, joan ziren Casingo komenturat, grinarik handienean eta ziotelarik elkharren artean, San Benoat etzenaz geroz ethorri, bazela zerbeit berriagorik.

Hargatik heldu zirenean, ezagutu zuten laster, gauza guziak hek utzi heinean zirela.

Joan ziren beraz Aita San Benoaten gana, bere benedizioea behar ziotela galdetu, bainan oraino ordu berean, zergatik etziztaioten joan hitzeman zuen bezala.

Bizitasun pixka batekin ere, egin zioketen galde hori. Ordean San Benoatek erran zioten ezti-eztia:

¹⁰ Dohainik. ¹¹ Zitzatela. ¹² Neurrikoak.

«Haurride maiteak, non zabiltzate, eta zer daasazue¹³? Zer, batek eta bertzeak, ez nauzue ikusi berealako gau hartan? Eta ez darotzuet erran, zuek jakin behar zinuten guzia?

»Hots, haurrak, joanen zarete bihar goizean, berriz ere, Terracinarat. Eta eginen tutzue komentua eta eliza, nik erakutsi tokian eta nik erran bezala».

Orduan ezagutu zuten etzela batere ametsa hek ikusi zutena; eta joan ziren komentu haren egiterat, berriz ere galdeturik benediziona beren Aita maiteari.

¹³ Esaten duzue (*erasi* aditzetik).

HAMEKAGARREN KAPITULUA

San Placidek eta San Maorek egiten dituzten mirakuilu batzu.

Jainko Jaunak ezagutarazten hari zuelarik mundu guziari gure Aita loriosaren saindutasuna, aiphatu ditugun mirakuilu horien bidez, San Placidek ere egiten zituen hala-halako mirakuiluak.

Hargatik San Benoaten izenean egiten zituen denak, San Benoaten mandatarari bezala. Eta orai hemen diodana hain da egia, non asko liburu-egilek ezarri nahi bailituzkete San Benoaten gain, San Placidek egin zituen mirakuilu hek.

San Placide, atheratu zenean Casingo komentutik, heldu zen arratseko bere bi lagunekin Capueko hirira.

Denbora hartan, hango Apezpikuak Jermein zuen izena. Hura zen gizon bat saindua, eta San Benoaten ezaguna eta adixkide maitea.

Hura beraz, jakin zueneko berria, benediktano batzu bazi-tuela hirian, joan zitzaioten bidera, eta bere etxerat joanarazi zituen atseginik handienarekin.

Bada, apezpiku saindu hark bazuen berekin muthil kontu¹ edo muthil bezala, gizon dohakabe bat, Zofas deitzen zutena.

Gizon hura, buruko min tzar batez hartua zen aspaldi hartan; etzen harentzat lur onik, ez gabaz ez egunaz. Eta jadanik asma ahal guziak egina, etsitzen hasia zen, sendatzerik izaten ahal zela harentzat.

¹ Morroi lanean.

Hargatik bere Nagusi Jaunak erran zionean Benoat Sainduaren ikasle batzu zirela arrotz hek, joan zitzaioten. Eta Placideren aintzinean belhauniko ematen zelarik, erran zion:

«Oi zu, Jainko guziz botheretsuaren zerbitzaria, othoizten zaitut, Benoat zure Nagusi eta Aita Sainduaren izenean, ezar diezadatzun eskuak buruaren gainean, eta galde dezozun Jainko Jaunari khien dezadala oinhaze ikharagarri hau».

Solhas horiek entzutean, Placide harritu zen. Eta, zuri-zuria egina, erran zion Zofasi ikhara saindu batekin: «Zu, khien zaite hemendik. Ezen ni neroni, bekhatoros bat naiz, bertzen othoitzek naukatena xutik».

Ordean Jermein apezpikuak eta han ziren bertze apez batzuk erran zuten elkharren artean: bere burua hain ezdeustzat zadukanaz geroz, gizon hura izaten ahal zela Jainkoaren adixkide bat, eta bazukela agian, galdetzen zioten mirakuiluaren egiteko botherea.

Eman ziren beraz hek ere Zofasekin. Eta hainbertzekoak erran eta egin ziozkaten, non ikusi baitzuen etzitekela egon gehiago bere ez-ea, apezpiku baten manuari jazarriz² baizik. Eta hartakotz, ezarri ziozkan eriari eskuak buruaren gainean, erraten ziolarik:

«Ithotzera nindohalarik, ni uretik athera nauen Jesu-Kristo Gure Jaunaren izenean, eta San Benoat nere Nagusi eta Aitaren izenean, zure hitzek dioten bezein handi balin bada zure fedea, Jainko Jaunak eman dezautzula osasuna».

Han ziren guziek erran zuten: *Amen*. Eta ordu berean Zofasi joan zitzaion buruko mina; Zofas sendatua zen osoki.

Mirakuilu horren berria husu³ banatu zen hiri guzian, eta jendea oihuka hasi zen, bere bozkarioaren handiaren handiz.

Itsu batek ere egin zuen ederki: galdetu zion adixkide bati eman zezola eskua, behar zuela baitezpada mintzatu saindu gazte hura.

² Kontra eginez. ³ Arin, bizkor.

Eta gero, haren aintzinera zenean, belhauniko jarririk, othoiztu zuen, Jainko guziz botheretsuaren izenean, argi zetzola begiak.

Itsuaren othoitzak bihotza hautsi zion San Placideri: hargatik nigarra jauzi zitzaion ikusiz, haren saindutasunaren gain joanen zirela eginarazten ziozkaten mirakuilu hek; asmatu ere gabe beren fede biziaren gatik zituztela.

Zer umilitatezko irakaspen maitea! Eta nola dituen goraki kondenatzen gure izpirituko hainbertze hankura⁴ eta gogoeta zoro!

Ezen zenbat aldiz ez dugu uste izan eta sinhetsi, balin bazen gure inguruan ongi zerbeit, edo norbeit ongia maite zuenik, baginuela guk ere gure partea ongi hartan.

Eta gero, gu zoroak, nola haritu garen erraten batzuei eta bertzei, zer egin ginuen grazia haren ardietsarazteko⁵; zenbat othoitz egin ginuen, zenbat barur eta zenbat komunione!

Nola ginuken ahalkatzeko⁶, ikusiz zein garen sainduak ez-bezalakoak!

San Placidek beraz, ikusi zuenean borxatua zela, egin zuen gurutzearen seinalea itsuaren begien ganean, erraten zituelarik hitz hauk:

«O Jesus, gure Salbatzaile Jauna, eta gure Bitarteko botheretsua Jainkoaren aintzinean; Zu, zerutik lurrerat jautsi zarena, bekhatuan direnei zeruko bidearen erakusteko; Zu, hain zare ona, non eman baitiozu San Benoat nere Aita guziz maiteari, erien sendarazteko ahala.

»Othoizten zaitut beraz, gaur nere Aita on haren izenean, egin dezozun itsu huni ere, bere nahiaren arabera.

»Bai, Jesus ona, emozu itsu huni bere begietako argia. Hunek ere ikus ahal dezan nolakoak diren zure indarrak, eta eske-

⁴ Hantura, hantuste, harrokeria. ⁵ Erdietsarazteko, lortzeko, eskuratzeko, iristeko. ⁶ Nola lotsatu beharko ginen.

rrak eman dezaitzun ongiegin huntaz, eta orai arte egin diozkazun bertze ongi guziez».

Othoitz hori egin zuenean, jarri itsuari beira, eta erran zion:

«Eguna eta gaua egin duen Jainko guziz botheretsuaren ize-nean, sortzez itsu zen gizonaren begiak argitu dituen Jesus Gure Salbatzaile Jaunaren izenean, eta gure Aita guziz sainduaren othoitzei esker, xuti zaite eta ikusazu».

Eta ordu berean, itsuaren begiak ideki edo zabaldu ziren, odol xorta batzu erortzen zitzaizkolarik.

Hala-hala, Donado eta Gordien, Placide Sainduaren bi lagunak, nigarrez zauden atseginez eta bozkarioz. Eta aldiz San Jermeinek eskerrak ematen ziozkan Jainkoari, zeren bazituen oraino lurrean bere gogarako gizonak.

San Placide etzen luzez egotu Capueko hirian, mirakuilu horiek eginez geroz. Ezen ikusi zuen populu guzia airean ezarri zuela, jendea etzela hartaz baizik mintzo. Eta eman zen berriz ere bideari.

Ordean iragan behar zuen, baitezpada, hiri handi batzuetarik. Eta nola Capueko hirian egin mirakuilu hekien omena hegaldaka baitzohan Sainduaren bidean eta, aldiz, Saindua bera oinez, hiri hetara zeneko, San Placidek aurkhitzen zuen asko jende haren beha zagonik.

Eta han gaindi ere, egin behar izatu zituen mirakuilu handiak.

Noizbeit hargatik, heldu zen Ciciliako islarat, eta Mesinako hirirat ere bai.

Mesinako hirirat heldu bezein laster, gaztigatu zioten haren aita zena beren nagusitzat ezagutzen zuten guziei, egin zezatela agertze bat haren aintzinera. Eta etzen izatu nihor hari jazartzerat menturatu zenik.

Jakinarazi zion beraz San Benoati egiteko guziak antolatuak zirela, eta komentuarien eta Elizaren hasterat zohala, batere denborarik galdu gabe.

Bai, Mesinako hiriarri hurbil, eta itsas bazterrean, begistatu zuen toki edo gunea bat behar zen bezalakoa; eman zituen ere neurriak, zer heinetako egin behar ziren; eta gero, ekharrarazirik Erromatik eta edozein bertze tokitarik, behar ziren gauza baliosak eta langile hoberenak, egin zituen izan ditezkeen komenturik eta elizarik ederrenak.

San Placide hari zelarik, aipatu ditugun mirakuilu horien bidez, munduari ezagutarazten Jainkoaren botherea eta ontasuna, bazen oraino San Benoaten bertze ikasle maite bat, hainitz aipatua zena, hala bere komentuan nola komentutik kanpo. Hura zen Maore, fraide gazte bat jadaneko ezagutzen hasiak garena.

San Benoatek bazakien, bertze nihork baino hobeki, Maore fraidea nor eta zer zen; bazakien ere, hainitz buru oneko gizonaren gaia zela. Eta hortakotz, goizik ezarri zuen komentu guziaren bigarren aintzindari. Edo, batera dohana, bere ondoko.

Behin, beraz, San Benoat kanpoan zelarik atheratua egiteko handi batzuen gatik, buraso dohakabe batzuk ekharri zuten komentura beren haurra, sortzez mutu zena, eta egundaino bermatu⁷ etzena bere zangoen gainean.

Buraso hekien xedea zen, San Benoati berari galdetzea, egin zezala ahal zuena hekien haurraren onetan. Hargatik jakin zutenan etzezaketela ikus gure Aita loriosa, joan zitzaizkon Maore Priorari buruz. Eta hari egin zioten San Benoati egin gogo zuten galdea.

San Maorek ikusi zuenean, mirakuilu baten egitea galdetzen ziotela, oihuka hasi zitzaioten, erraten ziotelarik, mirakuilu egitea sailnduen lana zela, eta ez, hura bezalako bekhatrosena. Zohazila beraz handik.

Bainan buraso hek etziren gibelerat abiatu berehala.

Aitzitik othoitz bera egin zioten berriz ere, eta hirugarren aldian ere bai, nigarrez zaudelarik.

⁷ Finkatu, altxatu.

Hala-hala, han ziren fraide batzu eman ziren, hek ere, buraso hekien alde. Eta guziek othoiztu zuten Maore Saindua, urrikal zakizkola buraso gaixo hek.

Fraide hekien othoitzak are gehiago harritu zuen Maore. Hargatik ikusi zuenean bakharrik zela mundu guziaren kontra, erori zen hekien erranera.

Eman zen beraz belhauniko. Eta ahuspeka zagolarik, erran zion Jainko Jaunari:

«Nere Jaun guziz botheretsua, nahiz zuri den⁸, eta zuri bakharrik, dohazkitzun erien sendatzea, ez dakizula gaitzi⁹ hargatik, buraso on haukien alde mintzo banautzu. Aitzitik urrikal bekizkitzu. Eta egiozute beren fede handiaren arabera».

Othoitz horren ondotik, ezarririk bere estolaren bi buruak haurraren gainean, manatu zion eriari Trinitate Sainduaren ize-nean eta San Benoaten mandatari bezala, xuti zadiela.

Eta haurra xutitu zen osoki sendatua.

Han ziren guziak eta komentuko fraide guziak bozkario handian eman ziren mirakuilu horren gatik.

Bainan bertzek ez-bezalako atsegina hartu zuen oraino San Benoatek, etxerat ethorri zenean, ikusteaz Jesusen Izpiritua haren Ikasle maitearen baithan zela.

⁸ Nahiz zuri dagokizun. ⁹ Ez zaitezen haserre.

HAMABIGARREN KAPITULUA

*San Benoatek egin zituen mirakuilu batzu gosete
denbora batean eta goseterik etzelarik.*

Bortz ehun eta berrogoigarren urthea zelarik, San Benoatek igorri zuen Espainiarat fraide saindu bat, Tubiria deitzen zutena, bertze hameka fraide lagunekin. Eta hari esker gure Ordre Saindua hedatu zen husu Espainia guzian.

Handik berehala, igorri zituen oraino bertze bi fraide andana, Tertuliok eman lurretan egin zituen bi komentu berrietarat.

Komentu hetarik bat, Maiolako komentua, hainitz urrun zen hiri eta herri guzietarik. Eta halarik ere, nola Maiolako mendi hura leze ttiki batzuz dena bethea baitzen, hango fraidek galdetu zioten leze ttiki hetarat joaitea, eta han egotea, penitentzia gehiagoren egitea gatik.

San Benoatek bazakielakotz bakharrik bizitzea ez dela on fraide guzientzat, etzioten onhetsi beren galdea, batzuei baizik. Eta hek ere joan ziren komentutik, beren jakinarekin, komentuko abadearen meneko izanen zirela komentutik kanpo izana gatik ere; eta komenturat beharko zirela ethorri Aita Abadeak erranen ziotenean.

Bortz ehun eta berrogoigarren urthe hartan zelarik oraino, San Placidek gatzigatu zion berri bat atsegin handia egin ziona: komentua eta eliza, biak eginak zituela. Eta gure Aita loriosak eskerrak eman ziozkan Jainkoari, bere komentuko haurride guziekin.

Handik ondoko urthea, hainitz urthe borthitza izatu zen Italia guziarentzat.

Hainitz aro¹ tzarrak egin zituen, alabainan, eta uztak edo errekontak osoki huts egin zuen. Gosete lazgarri bat zuten beraz bazter guzietan.

Bainan Jainkoak etzituen utzi laguntzarik gabe denbora trixe hetako jendeak.

Xoriei berei ere bizia ematen dioten Aita onak, nola utz zetzazken sokhorritu gabe bere idurira eginak dituen haur maiteak!

Behinik-behin, Naple inguruko jendek aurkhitu zuten beren sokhorria Casingo mendi gainean.

Eta halaz Jainkoak ezagutarazi zion mundu guziari nolakoa zen gure Aita loriosaren karitatea lagunaren alderat, eta bertzalde, zein ziren handi haren bothereak.

Ezen goserik zauden guziak bazohazin San Benoaten ganat, lehenagoko denbora batzuetan Esiptoarrak Josepen gana zohazin bezala.

Hala-hala, egun-alde² ondikozko hetan, Benoat Sainduak utzi zituen bertze egiteko guziak komentuko athean egoteko, goizetik arratseraino. Eta bazuen zer-egin, hainbertze jenderen etxean hartzeaz eta hekiei emateaz behar zutena.

Ezen jende erromes hetarik hainitzak eri ziren. Eta eriei Sainduak ematen zioten ez bakharrik ogia, bainan oraino osasuna.

Bihiaz bezenbatean, etziteken izan komentuan, nihola ezin akabatuzko bihiketarik. Ezen aintzineko urtheak etziren bertze urthe batzu baino hobeak izatu. Eta bertzalde, Jainkoak etzion nihori eman manurik selaru³ berrien egiteko, eta selaru hetarat biltzeko ahal zen bezenbat bihi.

Eta beraz, jateko guziak eman dituzkenean, zer beharko du egin San Benoatek? Zer beharko diote erran, aintzina ere ethorriko zaizkon jende dohakabe hekiei?

¹ Eguraldi. ² Garai. ³ Bihitegi, aletegi.

Ez duela gehiago zer eman?

Ez! ez du holakorik erranen.

Bihirik, ez bertze jatekorik ezpada ere, Sainduak ez ditu he-tsiko komentuko atheak; ez-eta-ere etxerat igorriko eskuak hutsik, goseak iharrarazten hari dituen erromes hek guziak.

Ordean bihiketa zabiltzan fraidek erraten ziotenean etzela gehiago deusere, berriz igortzen zituen ikustera, ian egiazki etzen gehiago batere.

Eta fraidek ikusten zuten oraino ere bazela.

Eta mirakuilu hori gerthatu zitzaioten, ez behin edo bietan, bainan askotan.

Erran nahi baita, Jainkoak eman ziola gure Aita benedikatuari mirakuilurik handienen egiteko botherea.

Eta bizkitartean, mirakuilu hek guziak ikusirik ere, behin, fraide batzu beldurtu ziren, berak jatekorik gabe izatera zohazila. Etzutelakotz othuruntzara bi oren aintzinetik, bazkariteko behar zutenaren laurdena ere.

Izatu ziren, beraz, fraide bakhar batzu erasian⁴ hasi zirenak beren buruarekin, ian bada, hekien Aitak etzuen ikusi behar bazi-tuela, etxean berean ere, biziarazi behar zituenak? Eta zergatik etzuen kontu pixka bat egiten, kanporat eman-orde komentuko jateko guziak?

Benoat Sainduak etzuen bere beharriez entzun erasia horietarik deusere; ordean, Jainkoaren Izpirituaz argitua zelakotz, ikusi zuen nolakoak ziren hekien gogoetak. Erran zioten beraz:

«Zergatik ez ditutzue khentzen izpiritutik gogoeta beltz horiek, konturik ere egin gabe? Bai, gaur jateko guti duzue, ordean bihar, izanen duzue nasaiki».

Eta beren Aita onak erran bezala gerthatu zitzaioten.

⁴ Zurrumurruka, marmarika, erausian.

Biharamunean, goizean-goizik, aurkhitu zuten komentuko athe aintzinean berrehun zakutara irin. Eta gehiago dena, ez du egundaino nihork jakin ahal izatu nori esker zuten amoina eder hura.

Bainan nor-nahi izan zadiela haren ekhartzailea, errexki ikusi zuten Jainko Jauna zela haren igorraztailea. Jainkoari eman ziozkaten beraz eskerrak, eta othoitz egin zuten irin hura ekharri zuenarentzat.

Ixtorio hunen irakurtzen hari zarena, beharbada laborari bat zare, edo langile bat, edo oraino ama familiako bat, zure egin-ahalean Jainkoaren nahiaren arabera bizi zarena, eta hargatik, ikharetan zaudena ez dakizulakotz nola haziko eta beztituko ahal dituzun Jainkoak eman darozkitzun haurrak.

Zuek beraz, laborari, langile eta ama giristinoak, khentzatzue zuen burutik gogoeta beltz horiek.

Bada zuen inguruetan norbeit, Jainkoak manatzen diona zuei ematea zuek eskas duzuen.

Utzazue ahalkea bazterrerat eta galdezazue.

Ordean, hala ere, ez bazinute nahi zinuketen guzia, oraino ere ikusten bazinute asko gauzaren beharretan zaretela, atxikazue gogoan Jesus maitea bera ere, erromes edo pobre sorthu dela, erromes bizi eta erromes hil dela; Jesus maitea erromesen adixkide dela; eta bertzalde, hekiena dela zeruko erresuma.

Orai aiphatzen dugun gosete denbora hartan, eliza-gizon bat ere joan zitzaion San Benoati, othoi, eman zezola olio xorta bat. Eta Sainduak, balin bazakien eta ez bazakien berentzat ere etzutea aski, Sainduak beraz manatu zion jatekoen kargua zuenari, eman zezola eliza-gizon hari galdetzen zuena.

Fraideak etzuen oliorik, baizik ere xorta bat boteila baten zolan. Eta hortakotz, etzen lehiatu egiterat manatua izatu zitzaion bezala.

Ordean, San Benoaten begientzat ez bide zen egotu gordea fraide haren lana. Ezen, aphur baten buruan, galdetu zion ian eman zuen olio hura.

Eta fraideak aithortu zion guzia, zena zen bezala, etzuela eman etzitzaiolakotz iduritzen ezarri behar zuela komentu guzia oliorik batere gabe.

Eta orduan Benoat Sainduak etzuen gorde zer atsekabea ematen zion fraide haren eitateak⁵. Ezen ikusten zuen, manu baten eginarazi gabe uzteak ondoriorik txarrenak izaten ahal zituela bertze fraide guzientzat.

Erakusterat ematen zuelarik, beraz, samindura bizi bat bere mintzoan eta bere begitartean, erran zioten han, orduan, haren inguruan ziren bertze fraide batzuei:

«Har zazue olio botela hura, eta arthikazue komentu zolako harroketarat. Ez da gisa jan dezagun oliorik norbeiten desobedientziari esker».

Joan zen beraz botela harrokei behera. Eta halarik ere etzen hautsi, eta olio ere etzen ixuri.

Mirakuilu hortaz ohartarazi zutenean San Benoat, ekharraz zuen botela hura, eta eman zion eliza-gizonari bere olio guziarekin.

Bilarazi zituen orduan elkharretara fraide guziak, eta han, guzien aintzinean, erran ziozkan gaizkiak fraide obeditu etzuen hari: jadanik hainbertze mirakuilu ikusia, hainbertze gisetara eza-gutua, Jainko Jaunak zer artha zaukan hetaz, zertako etzuen sinheste gehiago hain maite gaituen Jainko on haren baithan.

Eta gero, gauza bat edo bertze manatzen daukutenean, ez ginukela gure gogoari eman behar badakigula zer den egiteko, manatzen daukutenek baino hobeki; hori urguilua delakotz.

Zerbeit holako erran ondoan fraide buruzkin⁶ hari, eta zohakon gaztigua hari eman ondoan, bera belhauniko jarri zen othoitz baten egiteko.

⁵ Egitateak, ekintzak. ⁶ Egoskor, kaskagor, temati.

Bainan zer galdetzen othe dio Jainkoari othoitz hartan?

San Benoatek galdetzen dio Jainkoari, urrikal dakizkola fraide hek guziak, eta hazkarraraz⁷ dezala hekien fedea mirakuilu berri batez.

Eta huna zer gerthatu zen:

Orduan ziren barne hartan berean, bazen barrika baino handiagoko olio-untzi bat, han zagona bere estalkiarekin, bainan hutsik. Eta hargatik fraideak ohartu ziren zerbeitek higitzen eta altxatzen ziola estalkia. Ohartu ziren ere, untzi hura olio z bethea zela gain-gaineraino.

Handik berehala, eta oraino harrituak zaudelarik, nondik zuten olio hura, ikusi zuten gaindi egiten zuela, ixurtzen hari zela ere bai; eta etzakiten zer egin.

Hargatik ezagutu zuten beren Aita loriosaren othoitzari esker ematen ziotela Jainkoak untzitara⁸ olio hura.

Erran zioten, beraz, Sainduari, etzuela gehiago zeren othoitzik egin, untziak bazuela olio gaingidika.

Bai, San Benoat xutitu zen, olio ere gaingidika joaitetik baratu zen, bainan etzituen lanerat igorri fraideak, erran gabe han ziren guziei, eta bereziki obeditu etzuen fraideari, gaizki zela Jainkoaren ontasunaren gainean ez osoki kondatzea.

Untzitara handi bat olio ematen zuena botela-zola batean zen olio xortaren ordain, gai zela hekiei emateko hek behar zutena. Konda zezatela beraz haren gainean, eta sokhorri zetzatela erromesak, beldurrik gabe erromestuko zirela amoina egin zutelakotz.

Ez dezakegu utz aipatu gabe gure Aita onak egin zuena bertze aldi batez.

⁷ Bizkorraz, indarraraz. ⁸ Ontzikada.

Aldi batez, bazen gizon gaizo bat, zor ziozkana norbeiti hamabi sos urrezko. Horrek erran nahi baitu, zor ziola berrehun eta berrogoita hamar liberaren heina⁹.

Eta hamabi sos hek hartze ziozkanak¹⁰ hainitz tinkatzen zuen: paga zetzala edo preso altxarazten zuela.

Bere ezinbertzean, gogoak eman zion joan behar zela San Benoati erratera zer hersturetan zen. Eta hala-hala egin zuen.

Abade Sainduak egiten zioten ongi-ethorri ona ikustera joaiten zitzaizkon guziei. Aisean¹¹ ezarri zuen beraz gizon gaizo hura ere.

Eta gero, bere atsekabea kondatu zionean, erran zion orduan etziola deusik ematen ahal, etzelakotz komentuan, ez-eta urre bakhar bat ere. Bainan ethor zadiela handik bi egunen buruan.

San Benoatek egin zuen bi egun hetan, bertze ordur baino ere, othoitz gehiago. Ezen gizon gaizo haren sokhorritzeko dirua Jainkoaren ganik esperantza zuen, eta ez bertze nihoren ganik. Eta haren esperantzaren arabera antolatu zen egitekoa.

Hirugarren egunean, beraz, Saindua oraino othoitzean hari zelarik, eta sos beharretan zena ethorria zelarik, fraide batek ekharri ziozkan, bozkariorik handienean, hamahirur sos urrezko: bihia zaukaten arkharren gainean aurkhitu zituela.

Gure Aita loriosak emanarazi ziozkan hamahiruak gizon hari. Eta erran zion bazituela hamabi sos zorraren pagatzeko, eta hamahirugarrena ematen ziola beretzat.

Egia da, Jainkoak eman ziozkanaz geroz hamahirur urre, hamabi baizen etziolarik galdetzen, egia da, kasik ageri zela zer behar zuen egin.

Bainan, zenbatak etziren izanen, bertzela ere arrazoinatuko zutenak? Eta berentzat atxikiko zutenak galdetua ere etzen sos hura?

⁹ Berrogeita hamarren bat libera. lasai.

¹⁰ Sos haien hartzekodunak.

¹¹ Eroso,

Bertze edozeini bezein ongi, gogoak erraten zion San Be-
noati sos urre haren beharra izaten ahal zela komentuan ere. Bai-
nan nola Jainkoaren graziak erraten baitzion, bere aldetik, hobeki
zela haren ematea, igorri zuen, eginez bere buruarekin, aintzina
ere Jainkoak emanen ziotela behar zuten guzia.

Jarraik gaiten, gu ere, Jainkoaren graziari, eta ez gare gaizki
helduko¹².

¹² Ez gara gaizki aterako.

HAMAHIRUGARREN KAPITULUA

San Benoaten bertze mirakuilu batzu.

Ez dugu zeren erran San Benoatek hainitz ongi handia egiten ziotela beren bizi beharrarekin joaiten zitzaizkon jende hekiei guziei.

Nor da, gutartean, oraino ohartua ez dena, hainitz ekharriagoak garela gogoeta onen egiterat, Jainkoaren eskuak ukitzen gaituenean pixka-pixka bat.

Hori hala da, eritasunak edo bertze atsekabe zerbeitek tinkatzen gaituenean, errexxi ezagutzen eta aithortzen dugu Jainkoa dela gure nausia.

Gure Sainduak predikatzen zioten beraz jende hekiei, eta adiarazten ere bai, behar zutela Jainko Jauna maitatu; behar zirela beraz bekhatutik urrundu. Eta guziek hartzen zuten, haren ganik urrundu gabe, saindukiago bizitzeko xedea.

Hala-hala, gure arimen etsaia han zuen, noiz-nahi, trebes bere bidean.

Behin, mendi gain-gaineko elizara zohalarik, aurkhitu zuen etsai hura. Alegia¹ azienda edo abere barber² bat izanki, bazuen buruan otharretara³ bat erremedio, eta aldiz, bizkarrean, arte⁴ edo zepho zama edo haxe⁵ handi bat.

¹ Itxurak eginez... ² Albaitari.

³ Otarrekada.

⁴ Zepo (animaliak

harrapatzekoa). ⁵ Zama, karga.

Sainduak, ezaguturik norekin zuen bere egitekoa, erran zion: norat oha? Eta Satanek ihardetsi zion: behar zioten eman erre-medio bat hire haurridei.

Halarik ere, San Benoatek egin zuen sar-athera bat elizan. Eta gero, lehiatu zen bere haurridetarat joaiterat. Beldur zelakotz etsaiak egin zezotela zerbeit gaixtakeria.

Etsai gaixto harrek kausitu zuen, ithurrian, fraide adinetako bat. Bainan zer gaizki eginarazten ahal dio, aspaldidanik Jainkoaren amodioan finkatua eta gogortua den gizon saindu hari? Ez! badaki entseiatzea bera ere alfer dela.

Eman zen beraz hura baithan, eta gero, fraidea ihauska edo ihalozka zabilan lurrean.

Hainbertzenarekin Saindua ethorri zen.

Eta ezaguturik etsai gaixtoak zabilkala gizon gaizo hura lurrean, erro⁶ baten pare, eman zion behar-ondoko bat fraideari, ez fraidearen gaztigatzeatik, bainan debruaren atxemateko.

Eta jo bide zuen ederki. Ezen, ordu berean, athera zen fraide hartarik, eta etzen egundaino geroz haren ganat hurbiltzerat menturatu.

Bertze aldi batez, ereman zioten San Benoati eliza-gizon bat oraino apez etzena, ordean apezteko xedearekin zena.

Gizon hura ere etsaiez hartua zen.

Eta ordu hura bizkitarte, ibilia zuten elizaz-eliza, jo alde batera, jo bertzera, bere etsaietarik libratu nahiz. Eta bethi alferretan; Jainkoak San Benoati eman ziolakotz bakharrik, haren sentatzeko ahala.

Saindua bera ere harritu zen, ikusiz izpiritu gaixtoak zein gaizki zabilkan gizon ondikozko hura. Eta hortakotz, othoitz kharsu bat eginik berehala, bere baithan, erran ziozkan hitz hauk:

⁶ Ero, zoro.

«Manatzen daiat, Jesu-Kristo Gure Jaunaren izenean, haizen bezalako madarikatua, athera hadin gizon hortarik».

Eta ordu berean, eliza-gizona bere buruaren jabe bilhakatu zen.

Hargatik San Benoatek erran zion:

«Orai, bazohazke etxerat. Bainan ez dezazula jan gehiago zure bizian haragirik; ez dezazula ere gehiago zure gogoari eman apeztu behar zarela. Edo, Ordena Saindua hartuko duzun egunean berean, eroriko zare berriz ere debruaren aztaparretan. Eta ez dukezu hobe».

Eliza-gizona joan zen beraz etxerat. Jarraiki zen ere luzez San Benoatek eman manuei.

Eta nola ikharagarriak izatu baitziren etsai gaixtoak jasanarazi ziozkanak ordu arteraino, gizon gaizo hura egotu zen luzez, haragirik jan gabe, eta apeztu behar zuelako ametsik gabe.

Bainan denborarekin, gogoa ganbiatu zitzaion.

Eta jakinik, hura baino gazteago ziren batzu apezterat presatzen hari zirela, egin zuen hark ere bere buruarekin, behar zela hura ere apeztu.

Hargatik dohakabe hura, egin balin bazen, egin zen.

Apeztu zen egun hartan berean, izpiritu gaixtoak berriz ere sarthu ziren hura baithan. Eta jasanarazi ziozkatzen jasaiten ahal zituen guziak; handik-eta azken hatsa eman etzuen arteraino.

Irakurtzailea, zure kobesorak erraten dautzunean eroriko zarela, nahi balin bazare holako edo halakoarekin ibili, nahi bazare holako edo halako tokietarat joan, beautzu zure buruarekin egitetik, ez duzula han San Benoatik, ez-eta geroan zer izanen den dakien gizonik; egin dezazukela, beraz, dohatzun bezala. Xuhur balin baduzu, eginen duzu kobesoraren erranaren arabera.

Salbamenduaz dohanean, egin ahal guzia eginik ere, ez dugu soberarik eginen.

Zenbeit aldiz, San Benoaten mirakuiluen ondorioa edo ekhoizpena hau zen: arimen atheratzea munduko bide zabaletarik eta ekharraraztea bere komentuetarat; edo oraino, fraide zenbeiten finkaraztea bere bokazione sainduan.

Behin, etxeko-jaun batek nahi izatu zion erakusterat eman etzaukala ahantzia bere predikuez egin zion ongia. Eta hortakotz, bidali ziozkan bi botoila arno, Etzilario deitzen zuten sehi⁷ batekin.

Etzilariok aho-mihiz egin beharra zuen bere mezua. Eman zuen beraz bere gogoari:

Harrek San Benoati eman botoila bat edo bia, San Benoatek ezagutza edo ikustate bera ziokela haren nagusiari, eta halaz, etzeza-kela nihork jakin, ian erdizka ala osoki eman zuen bere mandatua.

Gorde zuen beraz botoiletarik bat sasian, eta eman zion bertzea San Benoati.

Bainan huna zer gerthatu zitzaion:

Botoila bakhar hura eman zionean, Sainduak erran zion:

«Nere adixkidea, orai behar zare pausatu pixka bat; beran-txago abiatu ere, oraino aski goiz duzu. Eta zure nagusiari erranen diozu, haren orrhoitzapenak atsegin handia egin darotala eta, mila-mila esker.

»Hargatik, zeronek egizu kontu zer hari zaren. Eta zure ezpainera hurbildu baino lehen, sasian ezarria duzun botoila hura, beirazozu ongi zer duen barnean».

Etzilario joan zen beraz, dena gogoetatua, nola San Benoa-tek jakin zuen etziola eman, eman behar zionaren erdia baizik; eta gero berriz, ezin asmatuz zer ziteken bada, botoila hartan bertzean etzenik.

Heldu zenean bere botoila hartara, egin zuen gomendatua izatu zitzaion bezala:

⁷ Morroi.

Hartu bere bi eskuez, eta ezarri zuen bere begien aintzinean.

Eta zer ikusi zuen?

Ikusi zuen arno hura suntsitzen, eta botoila hartan, arnoaren orde, suge ikharagarri bat ihesi joan zena, botoila, eskuetarik erori-eta, hautsi zenean.

Etzilariok eman ziozkan orduan eskerrak Jainkoari, zeren beiratu zuen pozoinkeria haren edatetik. Eta eginez bere baithan, munduan aintzina egonez, gero ere gerthatzen ahal zitzaiola, bertze hainbertzeren eta gehiagoren ere egitea, utzi zituen munduko nagusiak eta jaunak, eta joan zitzaion San Benoati galdeztera, othoi har zezala bere komentuan.

Eta halaz fraide bilhakatu zen.

Huna oraino bertze ixtorio bat holatsukoa:

Bere komentuko fraide on eta kharsuen tartean, San Benoatek bazuen bat urrikitan zena, komenturat ethorrik.

Eta, nahiz botuak eginak zituen, etzion hala ere bakerik ematen San Benoati, eta etziteken ixil erratetik hura etzela komentukotzat egina, etzela hura komentuan lakhetzen ahal⁸.

Bada, aldi batez, egin zuelakotz bere galdea, bertze aldietan baino mindura gehiagorekin, Sainduak erran zion, etzuenaz geroz egon nahi, zohala.

Eta joan zen.

Bainan komentutik athera zeneko, ikusi zuen bere aintzinean musker bat ikharagarria han zagola, bidearen erdian, zut-zuta, eta ahoa zabalik.

Laztua eta harritua, hasi zitzaioten oihuka komentuko haurridei: hel zakizkola⁹, othoi, hel zakizkola; musker batek iretsi nahi zuela.

⁸ Ezin zuela hark komentuan atsegin har.

⁹ Lagun zezatela.

Fraideak joan ziren husu, haren oihuetara, hek ere harrituak, zer othe zuen.

Hek etzuten muskerrik ikusi, etzirelakotz komentuko biziaz unhatuak, eta munduko lanjeren arterat joaiteko heinean¹⁰.

Hartu zuten beraz, besoetarik, eta ereman komenturat, gizon hura ikhara latzetan zena, eta xutik ere, doidoia zagona.

Eta sarthuan-sarthu, harrek etzion gehiago galdetu San Benoati etxerat joaiterik.

Irakurtzailea, etzautzu menturaz iduritzen ixtorio hunek irakasten ahal dautzula gauza handirik, eta hori, munduan egon beharra zarelakotz.

Bainan ez da baitezpada komentuan izan behar, fraideak izater zuen¹¹ kaltearen pareko kalte baten izateko.

Ezen, ez dezazula uste izan kalte ttikia egin larotzukela ifernuko izpiritu gaixtoak, utzarazi balaitzu, emeki-emeki, misione edo erretreta¹² ondo batean hartu zinituzken xede onak: hala-nola, othoitzen ongi egitea, okasionei ihes egitea, eta zure buruari bortxa pixka baten egitea.

Eta menturaz, horra zertarat ekharri zaituen, zu ere, ifernuko izpiritu gaixtoak.

Hemendik aintzina, egin dezagun kontu hobeki, zer hari garen. Eta har dezagun ongi buruan, atsekabe egiazko bat egiten diogula Jainkoari, behin hartu urrats onak hausten baditugu, funtsgabekeria eta ezdeuskeria baten gatik.

Huna oraino bi ixtorio guziz gaiak guri adiarazteko nolako argiak zituen San Benoatek, ikusteko zer iragaiten zen bertzen gogoan eta kontzientzietan.

¹⁰ Puntuan, zorian.

¹¹ Hurbil zuen.

¹² Gogo-ihardun.

Casingo mendiaren zolan, hango herri batean, bazen emaz-ten komentu bat San Benoaten meneko. Erran nahi baitut, hek ere beren Aitatzat zadukatela San Benoat, eta San Benoat zutela beren gidaria zeruko bidean.

Hargatik nola bera ez baitzitzaioten joaiten ahal bethi, bertze fraide batzu ere bazabiltzan komentu hartan, hango lanaren egiten.

Behin bada, serora hek nahi izatu zioten ezagutarazi beren ikustatea fraide hetarik bati, hekien gatik hartu zuen lana halakoa zelakotz. Eta eman ziozkaten mokanes¹³ batzu.

Fraidea orrhoitu zen, orduan berean, Erregela Sainduak debekatzen ziola deusen ere beretzat hartzea. Ordean, ixilarazi zuen kontzientziaren mintzo hura, erranez bere buruari bekhatu balin bazen ere, etzela hainitz handia izaten ahal.

Eta ezarririk mokanesak golkhoan edo papoan, joan zen komenturat.

Komentura heldu bezein laster, joan zitzaion San Benoati bere benedizionearen galdetzerat.

Bainan Sainduak, benedizionea eman-orde, galdetu zion aire idor batekin, zergatik egin behar zuen gaizki hura.

Fraidea harritu zen solhas horren entzuteaz. Ezen osoki ahantzia zuen bere mokanesen ixtorioa. Hantxe zagolarik, beraz, ezin asmatuz zergatik zituen gaizki hek, gure Aita onak erran zion berriz ere:

«Ez nintzen bada han, zure aldean? Etzaitut bada ikusi nik serora jainkotiar hek eman mokanesak hartzen eta gordetzen zintuelarik zure papoan?».

Giza-gaizoak bazuen aski entzunik. Hartu mokanesak eta arthiki zituen. Eta galdetu zion Abade Sainduari, bere zoramen-
duan egin zuen gaizkiaren barkhamendua.

¹³ Musuzapi.

Huna orai, bigarren ixtorioa:

Behin, ordukotz ilhuna zelarik, San Benoat bere othuruntza-
ren egiten hari zen.

Eta, han, argiaren atxikitzaile, bazen fraide gazte bat, ez, egia
erratera, nor-nahi, bainan bere hiriko jaunik handienaren semea.

Han zagolarik beraz, argia eskuan eta xutik, bazituen bere
baithan urguiluzko gogoeta batzu, ifernuko izpiritu gaixtoak ema-
ten ziozkanak. Eta hari zen bere buruarekin:

«Hau da, beraz, jauna! Eta ni hunen argitzen hari naizena?
Ah! ni, nork daki nongo esklaboaren semea. Gauza segura hori!
Bai! ni, mundurat ethorria, bertzen esku-makhila izateko!».

Hainbertzenarekin, San Benoat, utzirik jana, eman zitzaion
beira. Eta erran zion, bizi-bizia:

«Nere haurra, egizu gurutzearen seinalea bihotzaren gai-
nean! Zer tutzu¹⁴, zure barneko erasia horiek? Berriz ere erraten
darotzut, egizu gurutzearen seinalea!».

Eta ekharrarazten zituelarik bertze haurride batzu, othoiztu
zituen khen zezotela argia eskutik, etzuela nahi halako fraide
batek lanik ttikiena ere egin zezon. Eta fraide hobendunari
manatu zion zohakola begien aintzinetik.

Biharamunean haurride lagunek galdetu zioten zer gogoeta
utzi zuen bere bihotzean sartzerat.

Eta harrek erran zioten zena zen bezala. Eta nahiz etzuen
kanporat agertzerat utzi deusik, hala ere Aita Abadeak ikusi zioz-
kala bere urguiluzko gogoeta hek guziak.

Eta halaz ezagutu zuten, are hobeki, nolakoa zen haren sain-
dutasuna, Jainkoak ematen ziozkanaz geroz hain argi handiak.

Handik goiti oraino, ematen zuten hobeki kontu beren gogo-
eta guzien gainean, beldurrez-eta, atxikitzen balin bazuten behar
ez-bezalakorik, izan zetzaten gero gaizkiak beren Aitaren ganik.

¹⁴ Dituzu.

Eta guk ere, zer ez ginezake egin?

Behinik-behin, zer kontua ez ginuke, gure izpirituan pausatzerat ez uzteko, behar ez-bezalako gogoetarik batere, balin baginaki gauza hau: badela, gure gogoaren berri jakinen duena, ez edozein jende, ez-eta-ere etsai bat, bainan ezagun eta adixkide maite bat bera?

Bai, kontu egin ginezake, egiten dugun baino hobeki.

Zergatik ez bada orrhoit, jendeak ez-bezalako lekhuko batzuen aintzinean garela, gabaz eta egunaz! Zergatik ez orrhoit, gure aldean ditugula bethi, aingeru begiralea eta ifernuko izpiritu gaixtoa? Eta lekhuko horietarik bat-ez-bertzera, ez dela ixilik egonen, Juie Nagusiak bere aintzinera deithu gaituzkenean?

Zergatik ez gare orrhoituko, oraino, Jainkoaren begia gure gainera dagola bethi.

Ah! gauza horiek han baginitu maiz, gure izpirituan, zenbat bekhatu gutiago egin ginezaken egun buru batetik bertzera!

HAMALAU GARREN KAPITULUA

San Placideren eta haren lagunen heriotzea.

Aiphatu ditugun mirakuilu horiek erakusten daukutena hau da: Jainko Jaunaren benedizioneak gure Aita loriosaren gainerat jautsiak zirela.

Mirakuilu horiek adiarazten darokute oraino, sutan den lezeko erregeak etzuela indarrrik aski San Benoati kalterik egiteko.

Bitartean, etsai errabiatu harrek etzuen oraino etsia hartua. Eta ikusi nahi izatu zuen, oraino bertze behin, ian ez othe zuen, bada, nolazpeit ukhituko eta eriaraziko haren bihotza.

Erran dugu goraxago, nolako berri onak izatu zituen San Benoatek Ciciliako islatik. Bai, jakin zuen egiteko guziak ongi zohazkola Placide haren haur maiteari. Eta ez dugu zeren erran, eskerrak eman ziozkala Jainkoari.

Berantxago, jakin zuen oraino, hogoita hamar fraide-gaiek egin zituztela botuak, eta hari zirela denak, zein kharsukiago, beren saindutasuneko lanean.

Eta berri horrek are atsegin handiagoa egin zion Abade Sainduari.

Bainan hurbildua zen ordukotz, bertzelako berri bat ere ekharri behar zioten eguna.

Bortz ehun eta berrogoita batean ethorri zitzaion, beraz, San Benoati berria, untzi-kapitain batek hil zituela Placide Saindua eta haren lagunak, eta komentua ere erre zuela.

Eta huna gauzak nola iragan ziren:

Gau batez, San Placide eta haren lagunak beren gabazko ofizioaren kantatzen hari zirelarik, pagano armada ikharagarri bat jautsi zen leihorrera, San Placiden komentuari hurbil.

Manuca deitzen ohi zuten pagano hek beren aintzindaria.

Hura zen gizon bat guziz oiesa¹ eta itsasoz-itsaso zabilana, chunbat untzitara gizonekin, non zer atzemanen zuen.

Egia da nekhaitzak² edo denbora gaixtoak bortxatu zuela, aldi hartan, Ciciliako isla hartarat joaiterat; ordean, ikusi zitue-nean elizako argiak, eta aditu zituenean fraide hekien kantuak, igan zen berehala komentura bere gizon guziekin.

Etzuten ere denbora handirik eman, ezin hautsiz komentuko atheak.

Ez! hautsi zituzten laster, haizkora ukhaldika³.

Hainbertzenarekin, Gordianok, Placide Sainduaren lagun joan ziren bi fraidetarik batek, kanpoa hartu⁴ zuen. Eta nola bertzeak, Donado deitzen zutenak, galdetu baitzioten zertako behar zituzten hautsi athe hek, hura han berean hil zuten.

Hortarik ezagutu zuten bertze fraidek galduak zirela.

Eta, ez balute ere beren fraide laguna hila ikusi, ezagutzeko izanen zuten galduak zirela, ohoin⁵ hekien oihu eta izkirituetarik.

Etzen ere ordu ihesari emateko, ezen elizako atheak etsaien eskuetan zituzten, ongi ohartu orduko zer gal-ordean ziren.

Eman ziren beraz Jainkoari buruz, hari beren arimen gomen-datzeko, uste baitzuten beren azken orenerat helduak zirela.

Hargatik etziren oraino, orduan berean hil beharrak. Zeren-eta Jainkoak nahi baitzuen San Placidek eta haren lagunak izan zetzaten martir egiazkoen ohoreak; eta ez baitzituzten izanen, ohoin batzuz doidoia hilak izatu balire.

¹ Ankerra, basa, hezigabea.

² Ekaitzak.

³ Kolpeka.

⁴ Ihes egin.

⁵ Lapur.

Orduan berean hil-orde beraz, ezarri zituzten guziak barne berex batean.

San Placidek ikusi zuenean berak⁶ zirela, egin zuen bere aintzindaritasunak manatzen ziona: eman zen bere lagun guziekin belhauniko, eta othoiztu zuen Jesus Jauna, guzien izenean, etzadiela urrunt hekien ganik.

Erran bide zioten ere bere lagun hekiei, pagano batzuen eskuetan zirenaz geroz, gerthatzen ahal zitzaioleta zer-nahi. Menturaz oinhazerik ikharagarrien erdian hil beharko zutela, bainan etzutela zeren izit, Jainkoak emanen ziotela behar zuten indarra, eta zeruan ere bai, are handiagoko saria.

Solhas horrek, eta guzien gainetik beren Nagusi maiteari ikusten zioten bozkario sailduak, sutan ezarri zituen fraide hek guziak.

Hala-hala, beldurrik ez ikhararik gabe ikusi zuten egunaren argia, nahiz erraten zuketan batzuk bertzei hura zela hekien azken eguna.

Beira zaudelarik, beraz, zer ikusi behar zuten, pagano hek ethorri zitzaizkoten. Ez hargatik, oraino aldi hartan gaizki zerbeitzen egitera. Ordean, nahi zituztelakotz ezarri saildu hekiekin, bertze hirur kanpoko, fraide etzirenak.

Kanpoko hek ziren San Placideren hirur haurride: arreba bat eta bi anaia.

Bazuen jadanik zenbeit egun komentuan zirela, eta aintzina ere han zauden, bethi abian eta nihoiz ez joaiten. Xoratuak eta lorian zaudelakotz, beira, hango gauza guzien ordre onari, fraide hekien umilitateari eta bildura sailduari; eta, bereziki, beren anaia maiteak erraten ziozkaten solhas on eta jainkozkoei.

Eta horra nola, atzemanak izatu ziren pagano oies eta gogor hetaz.

⁶ Bakarrik.

Ez dakigu, ian erran othe zuten komentuko Aintzindariaren haurrideak zirela.

Bainan erran bazuten eta ez bazuten, deithuak izatu ziren juiearen aintzinera, bertze fraidekin batean.

Manuca erraten zioten gizon hura, etzen bakharrik ohoin-nagusi bat, diru edo onthasunketa⁷ zabilana. Gizon hark bazakharren oraino, bere bihotzean higuintzarik handiena giristinoentzat.

Etzuken, alabainan, entzun nahi nihoren ganik, ohoinen tokia bertze munduan, ifernuan izain⁸ dela.

Erran zioten beraz martirei, bere aintzinera ethorri zitzaizkonean:

«Ikusten duzuen bezala, zuen bizia nere eskuetan da; errada-zuet beraz: zer zarete zuek?».

Eta bertze guziak ixilik zaudelarik, San Placidek ihardetsi zion:

«Gu! giristinoak! Eta nahi balin baduzu oraino bertze zerbeit xehetasun: Huna, hauk biak nere anaiak dire, Etikio eta Bitoriano. Eta huna hau, nere arreba, Andre Flabia. Ni aldiz, bekhatorea, Placide deitzen naute. Eta hauk guziak, nere haurride lagunak dire, komentu huntan nerekin bizi direnak».

Orduan erran zioten Manucak:

«Giristino zaretenaz geroz, behar duzue arbuiatu zuen erlisionea. Eta utziko darozkitzuet bizia eta zuen onthasunak, eta nahi duzuen eginen duzue. Ordean ezpaduzue egin nahi erraten daroztuetana, beharko duzue jasan zer-nahi tormenta⁹».

Aldi hartan ere, San Placidek ihardetsi zion, erraten ziolarik:

«Gure onthasunez eta gutaz eginen duzu nahi duzuna. Ordean, guk ez dugu orai ez gero, arbuiatuko gu ezdeusetarik egin gaituen Jainkoa».

«Hori, gero ikusiko», ihardetsi zion ohoin-nagusiak. Eta ematen zelarik han ziren bertze fraide hekiei beira, erran zioten, mintzo zorrotz eta idor batekin:

⁷ Ondasun bila. ⁸ Izanen, izango. ⁹ Tormentu, tortura.

«Entzun dugu zuen nagusiak erran darokuna. Ordean zuek, zer diozue? Zer duzue nahiago? zuen erlisionearen arbuiatzea ala hiltzea, oinhazerik ikharagarrienen erdian? Mintza zaitezte».

Bai! saindu hek ere mintzatu ziren, eta ihardetsi zioten:

«Zuk, baitiozu entzun duzula Placide gure Aitak erran darotzuna, jakinazu beraz, gu guzien izenean mintzatu zaitzula. Komentuan garen guziek gogo bera dugu, xede bera eta bizitze bera.

»Giristino gare eta, bertzalde, Benoat Sainduaren Ordenako fraide.

»Eta orai, egizu gutaz nahi duzun guzia».

Solhas hori etzen Manucaren eztiarazteko gai zen solhas bat.

Ez! solhas hori entzun-eta, Manucak eman zuen berehala manua, fundi eta xehaka zetzatela guziak, azote eta zigor edo zaharo¹⁰ ukhaldika.

Gero, aski joak eta ahulduak zitezkelako iduritu zitzaionean, berriz ere galdetu zioten, ian etzuten bada egin nahi hark erraten ziotena.

Eta denek ihardetsi zioten:

«Giristino gare eta giristino izanen, azken hatseraino. Egizu gutaz nahi duzuna».

Ohoin-nagusiak, etzakielakotz bertzerik zer egin, hasarazi zituen berriz ere burregotz¹¹, azote eta zigor ukhaldika. Eta hariarazi zituen, hekien gorphutzak larrutu arteraino.

Ordean larrutu bazituen ere, etzituen oraino garhaituak.

Ez-ez! etziren garhaituak.

Beren tormenta hekien erdian, Jainkoa ganat altxatuak zaduzkaten beren izpirituak eta bihotzak. Eta Jainko Jaunak ematen zioten behar zuten indarra.

Manuca ere ohartu zen noizbeit, etzela deusik hari.

¹⁰ Zurezko bara edo makila.

¹¹ Borreroak.

Orduan estekarazi ziozkaten zangoak eta besoak, eta hetsi zituen komentuko sala-nagusian, erraten ziotelarik egin zezatela kontu ongi zer hari ziren; bertzelakoak zitezkeela hekien tormentak biharamunean, non-eta etziren gogoz ganbiatzen.

Dixidu edo mehatxu horiek etzituzten durdularazi¹² martiren bihotzak. Ez! etziren oinhazen beldur. Izatekotz-ere, bazuten beren bihotzetan oraino gehiagoren pairatzeko gutizia saildu bat.

Hargatik Jainkoari eskerrak eman ondoan ordu arte eman ziozkaten graziez, galdetu ziozkaten biharamuneko behar zituztenak.

San Placide ere etzagon ixilik. Ordean, erraten zioten nolako atsegina egiten zioten Jesus Jaunari haren gatik pairatuz eta ixuriz beren odola; eta gero, berek zer saria, zer zoriona izain zuten zeruan, eternitate guzian.

Hala-hala, biharamunean, gizon gaixtagin harrek galdetu ziotenean zer egin gogo zuten, ihardetsi zioten guziek, goraki, giristino zirela, eta etzutela bertzerik deusere errateko.

Manucak ere etzioten bertze galderik egin.

Ordean manatu zioten bere gizonei, ezar zetzatela dilindan zangoetarik, eta gero, jo zetzatela berriz ere, lehen egunean bezala; xehaka zetzatela beraz eta fundiaraz.

Eta aski jo zituztenean, pizturik sua hekien azpian, egiten zioten khe tzar okhaztagarri edo nakhaizgarri¹³ bat, gauzarik zikhinenak su hartarat arthikiz.

Bainan martir saildu hek pairu bera zuten, hala khe hartan zirelarik, nola azote ukhaldika fundituak zirelarik. Denbora guzian, hau zen hekien othoitza:

«Jaun ona, lagunt gaitzatzu zeronek, egin ahal dezagun hasi dugun lana, egin diteken hobekiena».

Entzuten zuten ere noizik-behinka, eta harrabotsa¹⁴ etzenean handiegi, hekien Nagusi Sailduak Jesus Jaunari egiten zion othoitz hau:

¹² Zalantzarazi, asaldata, larritu. zarata, ardaila.

¹³ Higuingarri, nazkagarri.

¹⁴ Azantza,

«Jesus Jauna, iguzu¹⁵ guziei behar dugun indarra, guziek iraun ahal dezagun bururaino guduka saindu huntan».

Eta nola luzez iduki edo atxiki baitzituzten khe tzar hartan, guzien mintzoak flakatu ziren emeki-emeki. Eta azkenekotz, etzuen nihork ematen bizi zelako seinalerik.

Ohoïn hek ere egin zuten beren baithan, hilak edo ithoak zirela, eta, martirak hala-hala utzirik, joan ziren handik.

Ordean etzuten oraino akhabo hekiekilako lana.

Eta biharamunean, etziren gutti harritu ikusteaz beren fraideak bizi-biziak zituztela; eta, gehiago dena, osoki sendo eta hazkar, deusik pairarazi ez baliote bezala, zauririk ttikiena ere izatu ez balute bezala.

Orduan ohoïn-nagusiak manatu zioten bere gizonei, ezar zetzatela preso, eta presondegian utz zetzatela jatekorik gabe, eman ez egun guziz, jatekoaren ordain, jo aldi bat ona.

Hargatik, hain gaizki ekharriak¹⁶ zirelarik, izatu zuten gau batez ustegabeko atsegina. Ohoinei espakatu¹⁷ zitzaioten fraide hura ethorri zitzaioten ikusterat.

Gordianok bazakien bada ongi, ohoïnek atzematzen bazuten harenak egin zuela. Ordean joan zen aintzina; eta heldu zen, sainduak zauzkaten barnera, hekien zaintzaileak atzarrarazi gabe.

Lagun eta haurride haren ikusteak atsegin handia egin zioten martirei. Bainan hekiena ez-bezalakoa zen Gordianoren atsegina. Eta laster joan zitzaizkon gabak dituen oren guziak, batzuk eta bertzek ematen ziozkaten berri xehe maitei beha.

Azkenean ere, San Placidek erran zion, Jainkoaren nahia zenaz geroz bizirik egon zadin, joan behar zuela. Erran zezola beraz Benoat, hekien Aita on eta sainduari, hiltzen bazituzten, hek, han ziren guziak, hil eta ondoan ere, bethe-betheak egoin¹⁸

¹⁵ Emaiguzu.

¹⁶ Erabiliak, tratatuak.

¹⁷ Eskapatu, ihes egin.

¹⁸ Ego-

nen, egongo.

zirela haren amodioaz, eternitate guzian, eta othoitz eginen zutela Jainko Jaunaren benedizioneak jauts zitezen Casingo komentua-
ren gainerat.

Orduan Gordianok erran zioten guziei:

«Etzaitanaz geroz emana zuekin egotea eta zuekin hiltzea, bai! banoha. Eta zuek, orrhoit zaitezte bururaino¹⁹ Jainko Jaunaz eta haren amodioaz; orrhoit zaitezte haren ganat zohaztela. Eta gero, ez nazazuela ahantz Jainkoaren aintzinean».

Horren gainean, San Placidek ihardetsi zion:

«Egin ginion haste-hastetik Jainko Jaunari gure biziaren sakrifizioa. Orduz geroz, jasan dugu tormenta handirik, bainan jasan tugu²⁰ guziak gogo onez, orrhoituz, geroago eta aberatsago eta ederrago bilhakarazten hari gintuztela zerukotz. Eta orai, gure bihotzak sutan daude, noiz emana izanen zaukun Jainkoaren ikus-
tea eta harekin izatea behin-bethikotz».

Solhas hori entzun-eta, Gordiano belhaunikatu zen San Placideren benedizionearen hartzeko, eta atheratu zen komentutik ohoinak ohartu gabe.

Bazuelarik jadaneke zazpi egun preso zaudela, deusere jan gabe, eta, aldiz, azote ukhaldika joak egun guziz, Manucak ekhar-
rarazi zuen bere aintzinera San Placideren arreba, Andre Flabia, eta entsaiatu zen, agintzarik ederrenen bidez, hari bere erlisione sailduaren arnegarazterat.

Eta nola Flabia Sailduak irri egiten baitzioten haren agintza hekiei, orduan gaixtagin harrek eman zuen manua egin zetzotela andre gazte batek izan detzazken laidorik handienak.

Bai, berak nagusi izatera, eginen zioten zer-nahi laido.

Ordean, Jesus Jaunak berak zaindu zuen, asko mirakuiluren bidez, bere espos maitea. Eta halaz, haren garbitasun sailduak etzuen izatu notharik²¹ ttikiena ere.

¹⁹ Bukaeraraino.

²⁰ Ditugu.

²¹ Akatsik, mantxarrik, orbanik.

Hala-hala, berriz ere fundiarazi zuen azote ukhaldika, eta gero, igorri zuen bere lagunetarat.

Manucari etzitzaion eder garhaitua izatea. Eta hortakotz etzezaken har etsia. Ekharrazi zuen beraz oraino aldi bat martir hekien guzien nagusia, San Placide, eta agindu ziozkan nahi zituen guziak, nahi balin bazuen adoratu Molok haren jainkoa.

Bainan martir saindu harrek, egin-orde galdetua zitzaiona, erran zion ez dela zeruan ez lurrean Jainko bakhar bat baizik; harrek, eta haren lagunek ere, hura zuketela adoratu behar, eta ez debrua, egiten zuten bezala.

Hitz horiek errabia egiazko batean ezarri zuten ohoin-nagusi hura. Eta manatu zioten bere gizonei hauts zetzotela harri batez hortzak eta aho-matraila²², eta khen mihia errotik.

Bai! Horiek guziak egin ziozkaten San Placideri: hautsi ziozkaten hortzak eta aho-matraila, khendu zioten ere mihia; eta orduan Manucak eta haren lagunek ikusi zuten bertze mirakuilu handiago bat: San Benoaten haur eta ikasle maite hura mintzo zela mihia izatu balu bezala.

Eta halarik ere, Manuca etzen konbertitu! Zein den ikharagarri Jainkoaren graziez ez baliatzea ordu deino!

Jainkoaren graziez baliatu-orde, gizon dohakabe harrek nahi izatu zioten egin bertze gaixtakeria handi bat gure saindu maitei; nahi izatu ziozkaten hautsi eta lehertu zango-hezurak, harri peza²³ ikharagarri batzuen azpian.

Bainan etzioten, ez-eta minik ere egin, aldi hartan.

Eta orduan, etzakielakotz bertzerik zer egin, eremanarazi guziak itsas hegira, eta han pikarazi zioten burua guziei.

Eta halaz joan ziren zerurat, San Benoaten Ordenako lehen martirak.

Hekien zerurat igortzailea, Manuca, hura ere joan zen, bere lagunekin komentuari su emanik, saindu hek hilarazi-eta bihara-

²² Masaleizurra. ²³ Harri puska.

munean berean. Eta etzuen, egundaino geroz, nihork jakin hekien berririk.

Zeren eta denbora belztu eta gaiztu baitzen hek ongi abiatu zireneko, eta itsasoak iretsi baitzituen denak.

Gordiano ere ohartu zen ohoin hek joan zirela, eta gordea zagon tokitik atherarik, eman zen berehala bideari, jakiteko haren lagunak zer bilhakatu ziren.

Urrunetik ere ikusi zuen haren komentu ederra erre zutela, bainan eliza xutik zela.

Eta gero, eliza eta komentu inguruak alferretan kurritu ondoan, itsas bazterrera joan-eta, han aurkhitu zituen saildu hekien gorphutzak.

Gorphutz hekien aintzinean luzez egotu zen nigarrez, zeren etzitzaion emana izatu, hari ere, bere odolaren ixurtzea Jesus Jau-naren gatik.

Hargatik aski nigar egin zutenean haren begiek, ikusi zuen etzela hura martir hil Jainkoak etzuelakotz nahi. Eman zen beraz Jainko Jaunari buruz, eta erran zion bere bihotzaren zolatik²⁴: «Egina izan bekit, Jauna, zure borondatearen arabera».

Eta nola bazter guzietarik ethorri baitzitzazkon giristinoak, hekien laguntzarekin batean, egin zuen lehen hobi bat San Placiderentzat eta haren haurdientzat, eta gero oraino, bertze bat handi-diagoa bertze fraide guzientzat.

Eta azkenean, gaztigatu zion Aita San Benoati zer gerthatu zitzaioten haren haur maitei, eta nola izatu zuten zoriona guziek, salbu harrek, beren odolaren Jesus maitearengatik ixurtzeko.

Berri handi hori heldu zenean Casingo komentura, San Benoatek bil-arazi zituen fraide guziak elkharretara, eta erran zioten:

«Aita baten bihotza bozkariotan ematen ohi da, jakiten due-nean, etsaiarekin guduan hari zitzaion haurra garrhaitiar²⁵ dela.

²⁴ Hondotik, sakonetik. ²⁵ Garaile.

Eta berri hori, berri handi bat izaten ohi da etxeko bertze jende guzientzat ere.

»Badakikezue beraz, Jainkoak bere ganat hartu duela, martiren soineko ederrez jauntzi ondoan, Placide gure haurride guziz on eta guziz maitea.

»Nere eskuetan ezarria izatu zitzaidan pontutik banakien hilkor zela. Eta aspaldi du, Jainko Jaunari eskainia niola bitima garbi eta balios hura. Nere bihotzak etzion emaitza handiagorik egiten ahal.

»Orai bada, Jainko Jaunak onhetsi balin badarot bitima balios hura, nere bihotzeko fruitu eder hura, zer errateko nahi duzue izan dezadan?

»Ez! ez dut deusik errateko! Ordean bai, eskerrak Jainkoari emateko.

»Ez dezazuela beraz erran galtze handi bat egin dudala, baina bai, lehenagorik ere, bozkariotan izateko dudala, zeren nere haur eta ikasle maiteak baduen Jesus onaren aldean eta haren besoetan eternitate guzia iraunen dion bizia.

»Oi, Placide, nere haur maitea, ez, oraiko aldi huntan, nere begiek ez dute nigarririk egingen!

»Munduan zineino, egiten ahal zinuen bekhatu, eta galtzen ahal zinuen Jainko Jauna. Baina orai, horra non zaren Jainkoaren galtzarrean²⁶, bethi-bethikotzat.

»Eta huna zerk darotan bethetzen bihotza atseginez eta kontsolazionez, ikusteaz nerekin ikasi ondoan Jesus Jaunaren maitatzen, zuk ere bertzei irakatsi diozutela gauza bera, eta ederki lagundua joan zarela zure lan eta pairamen guzien sariaren bilha».

San Benoat ixildu zenean, fraide guziek eman ziozkaten eskerrak Jainko Jaunari, gure Ordre Sainduak izatu zuen ohorearen gatik, eta bertzalde oraino, bazakitelakotz, martir hekien odola izanen zela bertze hainitz eta hainitz fraideren hazia.

²⁶ Magalean, altzoan.

HAMABORTZGARREN KAPITULUA

San Benoatek nolako botherea zuen hilen gainean.

Orai artio aiphatu ditugun mirakuiluek ezagutzerat ematen dutena hau da: San Benoat gure Aitaren bothereak guziz handiak zirela.

Huna hargatik oraino bertze mirakuilu batzu lehenbiziko horiek bezein handiak:

Behin baziren bi ahizpa, botuak eginak. Jainkoari kontsekra-tuak, beraz, eta elkharrekin zaudenak beren etxean, Casingo men-diaren zolan. Eta etxearen joanarazteko, eta etxeko lanentzat, bazuten berekin gizon giristino behar bezalako bat.

Serora hek botuak eginak bazituzten ere, eta serora arropa balin bazuten ere, etziren hargatik helduak oraino saindutasun gora batera.

Ez! etziren saindu! Ezen mintzo ziren nola-nahi, batzuen eta bertzen gain. Eta hori, hainitz gaitzi zitzaion beren etxean zauka-ten giristino hari.

Harrek erran zioten, behin, bietan eta hainitzetan ere bai, etzohakotela batere ongi, hek bezala botuak eginak zituzten andre batzuei, hala, gaizkika¹ haritzea batzuen eta bertzen gain.

Ordean, hek etzuten kasurik egiten gizon jainkotiar haren erranari. Eta egun guziz, goizetik arratsera, bethi sail bera zuten.

¹ Gaizki esaka.

Giristino on hura unhatu zen beraz, halako jende batzuekin egoteaz.

Eta nola serora hek San Benoaten meneko baitziren, bederen hein baterainokoan, joan zen Sainduaren mintzatzeraz eta hari erraterat, nolako solhasak zituzten bethi eta bethi. Erran zion ere, etzela gehiago han egon nahi.

San Benoatek jakinarazi zioten serorei behar zutela baitezpada beren mihiari hobeki kontu eman, edo ezarriko zituela sainduen partialertasunetik² kanpo.

Serora dohakabek etzuten egin behar zen kontua, beren Aita onaren dixidu edo mehatxu saindu hartaz. Hala-hala, biak hil ziren denbora laburrik barnean. Eta ehortzi zituzten elizan, orduan egiten ohi zen bezala.

Gauzak hortan baratu edo akhabatu balire ez bide zen nihor ohartuko, Jainkoaren gaztigurik ba othe zen ala ez hekien hain laster hiltzean.

Ordean huna zer gerthatu zen:

Denbora hartan, meza saindua entzuten zuten guziek komuniatzen ohi zuten. Hargatik, meza sainduaren entzutea etzitziaion mundu guziari emana.

Ezen legeak erraten zuen, bekhatu handi batzu egin balin baziren, egon behar zela, meza denboran, elizako athean, barnago sarthu gabe.

Eta aldiz bertze bekhatu batzu egin balin baziren, orduan bekhatoros hek sartzen ziren elizan, eta han ere egoten, bainan bakharrik *Kredoa* kantatu arteraino.

Kredoa kantatu zenean eta mezako sakrifizioaren hastean, Diakreak³ oihu egiten zioten elizan ziren guziei: «Balin bada zuen artean norbeit komuniatu behar ez duenik, athera dadiela elizatik».

² Partaidetasunetik, batzarretik.

³ Diakonoak (apaiza baino maila bat beheragoko elizgizona).

Hemen aiphatzen ditugun ahizpa hek hil zirenean, hekien amañok hartu zuen dolua. Eta egin zuen bere baithan, behar zuela entzun meza saindua egun guziz; eta oraino behar zuela egin mezan ofrenda bat ona, haz-haur⁴ maite hekien hobeki sokhorritzeko.

Bai! sokhorritu nahi zituzken! Bainan nolakoa etzen izatu haren atsekabea, lehen egunean berean, ikusi zituenean bere haur hek jeikitzen beren hobitik, Diakreak bere oihua egin orduko; eta gero, ahalkez urthuak eta begitarteak beltzik, joaiten kanporat komuniatu behar etzutenekin.

Serora hekien kanporat joaite ahalkegarria ikusi-eta, amaño dohakabea, hura ere ahalkatua zagon, eta begien altxatzerat ere ezin menturatzuz.

Ordean, haren izpiritua haritu zen lanean, meza errate guzia: «Sarri, zer beharko ziteiat ihardetsi jendei, galdeginen darotedan zergatik nere haur hek athera diren hobitik eta elizatik; eta zergatik zen hekien begitarteak hain ilhun eta hain beltz».

Emakume gaizo hura atheratu zen, beraz, buru guzia nahasia.

Eta beira zagolarik, nola guziak alde guzietarik gainera erori behar zitzaizkon, ohartu zen etziola nihork bertze egunetan baino kontu gehiago egiten.

Hala-hala, egin zuen bere baithan, etzuenaz geroz nihork ikusi deusik, ametsaren pareko liluramendu bat zela, hari iduritu zitzaiona, eta ez bertzerik deusere.

Joan zen beraz biharamunean elizarat, gehiagoko beldurrik gabe.

Bai! joan-bai! Ordean, berriz ere, ikusi zituen serora dohakabeak jeikitzen eta elizatik atheratzen. Eta hirugarren egunean ere, gauza bera gerthatu zitzaion.

Orduan orrhoitu zen, nola San Benoatek dixidatu zituen, elizatik kanpo ezarriko zituela.

⁴ Hazamak (inudeak, amañok) hazi duen haurra.

Emanik beraz bere gogoari, Saindu handi haren solhasaren gatik zohazila kanporat, meza denboran joan zen haren othoiztera, urrikal zakizkola haur gaixo hek, eta barkha zezotela.

San Benoatek eman zion orduan emakume hari zerbeit gauza elizan ofrendatzeko, eta igorri zuen, erraten ziolarik: «Zohazi, egiozu elizari emaitza hori, eta zure haurrak ez dire berexiak izan-en gehiago, sainduen partaliertasunetik».

Eta hala gerthatu zen. Ezen, emaitza hura eginez geroz, egotu ziren beren hobian, handik athera gabe.

Lehen ixtorio horrek erakusterat ematen balin badu, nolako higuintza duen Jainkoak medisentziarentzat⁵, orai erratera gohazinak irakasten du, gure burasoak behar balin baditugu maitatu, ordean behar dugula Jainkoa maitatu burasoak baino gehiago.

Behin beraz, San Benoatek bazuen bere komentuan fraide gazte bat bere burasoak hainitz maite zituen.

Buraso hek hain maite zituen, non hekien amodioak egina-razi baitzion behin huts bat handia Erregela Sainduaren gainean.

Ezen, egun batez, bertze egunetan baino gehiago tinkatua zelakotz bere buraso hekien ikusteko gutiziaz, athera zen komen-tutik, San Benoati ez bertze nihori deusik erran gabe, eta komen-tutik atheratzean hartzen dugun benedizionea nihori galdetu gabe.

Ez bide zuen fraide harrek bekhatu mortalik egin, komentu-tik hala atheratuz, hargatik nola haren hutsak kalte handia egiten ahal baitzion komentuko ordreari, ez balitz ongi gaztigatua izatu, Jainko Jaunak berak hartu zuen bere gain aldi hartako gaztiguaren ematea.

Eta Jainkoak hala nahi zuelakotz, fraide gazte hura hil zen, bere etxeoketara heldu zen egun hartan berean.

⁵ Gaizki esanentzat, murmurioentzat.

Eta etxekoek, harekin besta egin-orde, behar izatu zuten ereman elizarat, eta han ehortzi.

Horra zer ekharri zion komentutik ixilik atheratzeak. Eta oraino ere, behar zuen gehiago:

Ehortzi zutenetik biharamun goizean, elizan lehen sarthu ziren giristinoek aurkhitu zuten haren gorphutza hobitik kanpo.

Ez dugu zeren erran jende hek eta elizako aintzindari guziak harritu zirela. Etzitzaion hargatik nihori gogoratzen oraino, hobiaz beraz izatu zela kanporat arthikia, bere hutsaren gatzigutan.

Jendeak egin zuen beraz erasia puska bat, eta berriz ere ehortzi zuten.

Bai, ehortzi, bainan handik ondoko gauean ere, hobiak goiti arthiki zuen.

Eta orduan fraidearen burasoak joan zitzaizkon San Benoati. Eta, nigarrez zaudelarik, galdetu zioten, othoi barkha zezola bere gaizkia hekien haur gaixoari.

San Benoaten bihotza onegia zen, egin zezakenaren ez egiteko, hala bere fraide haren gatik, nola buraso triste hekien gatik.

Hartu zuen beraz tabernakletik⁶ Ostia kontsekratu bat. Eta eman zioten jende hekiei, erraten ziotelarik ezar zezatela beren haurraren bihotzaren gainean, eta izanen zuela bakea.

Buraso hek egin zuten Sainduak erran ziotena, eta hobiak etzioten gehiago arthiki gorphutz maite hura.

Berri zoragarri horietarik zerbeiten entzuteak eman zion gogora, orai aiphatzera gohazin gizonari, behar ziola galdetu San Benoati mirakuilu bat oraino handiagoa.

Behin batez, beraz, ondo hetako gizon nekhatzaile⁷ bati hil zitzaion bere semea. Eta haur haren galtzeak eman zion atsekabe bat burutik joanaraztekoa⁸.

⁶ Sagrariotik. ⁷ Laborari, nekazari. ⁸ Zoratzeko modukoa.

Bizkitartean, luzez gogoeta egonik, burua bi eskuen barnean, xutitu zen betbetan, hartu zuen soinean bere haren gorphutza, eta joan zen, joan-ahala-joan, Casingo mendiari gora, San Benoaten komenturaino.

Harat heldu zenean, galdetu zuen Aita Benoat behar zuela mintzatu; behar zuela kuxean⁹ mintzatu.

Eta, nola erran baitzioten, kanpoan hari zela lanean bere haurridekin, aita harrek han utzi zuen bere semea lurrean, athe aintzinean berean, eta eman zuen berriz ere lasterrari, Aita San Benoat zela erran zioten alderat buruz.

San Benoat ere, etxerat doidoia abiatua zen, nekhatzaile hura hasi zitzaionean oihuka, oraino urrunsko zelarik:

«Benoat, indaazut¹⁰ nere semea, ez naiteke bizi hura gabe, Benoat, othoizten zaitut, indaazut nere semea».

Hitz horiek entzutean, San Benoatek egin zuen bere baithan, erro zenbeit izain zela gizon hura. Eta galdetu zion, ian bazakien zer zarasan, ian hark zuen bada haren semea.

«Ez, nere Aita, erran zion berriz ere nekhatzaileak, belhau-niko ematen zelarik; ez duzu zuk. Hila da! Ordean zato! Behar darotazu pitzarazi¹¹! Urrikal zakizkit, zuri nago¹²!».

San Benoat, dena ahalkatua solhas horien entzuteaz, eman zen bere haurridei buruz, eta erran zioten:

«Zuek, haurride maiteak, zohazte etxerat. Hilen pitzaraztea, hori apostoluen lana da, eta ez ni bezalako bekhatorosena. Bai, zuek, zohazte etxerat! Zergatik nahi darotet eremanarazi, jasan ahal baino karga gehiago?».

Ordean, nekhatzaileak, konturik egin gabe, ian Saindua ahalkatua zen, bai-ala-ez, erran zion oraino, eta zin egiten ziolarik, halere, hura etzela joanen handik, ez-eta jeikiko ere, non etzion pizten bere semea.

⁹ Berehala, orduantxe bertan.
tan nago, zuk erabaki zain.

¹⁰ Emaidazu.

¹¹ Berpiztu.

¹² Zure bai-

Gure Aita loriosak ikusi zuen orduan, etzuela hoberik, bere ezean egonez, halako buru gogorreko gizonarekin. Eta galdetu zion non zuen beraz seme hura.

Nekhatzaileak ihardetsi zion, komentuko athe aintzinean utzia zuela haren gorphutza.

Eta joan ziren guziak harat.

Han, gorphutz ttiki hartara zirenean, San Benoat ukurtu¹³ zen haren gainera; hala-hala zagolarik, egin zuen othoitz pixka bat ahopetik; eta gero, xutiturik, begiak eta eskuak zerurat altxatuak, erran zuen goratik:

«Orai beraz, nere Jaun maitea, othoizten zaitut ikus dezazun, ez nolako bekhatrosa den zuri mintzo zaitzuna, bainan nolakoa den aita dohakabe hunen fedea. Eta hunen fedearen gatik, igo-rrazu berriz ere, gorphutz ttiki huntarat, hortik khendu duzun arima».

Eta han ziren guziak ohartu ziren haurraren gorphutza, guzia higitu zela, San Benoatek azken hitz horiek erratearekin.

Bai! haurra piztua zen!

Sainduak eman zion eskua jeikitzen laguntzeko. Eta ezarri zuen bere aita maitearen besoetan.

Zerbeit gatik iskribatua da liburu sainduetan, aphaltzen eta umiliatzen denaren othoitza zeruetan gora joanen dela.

San Benoatek bekhatorosik handienarentzat dauka bere burua. Ezagutzen eta aithortzen du, beraz, Jainkoak ez diola zor hari bertzerik deus, baizik ere bere bekhatuen gaztigua.

Bitartean¹⁴, badakielakotz Jainkoaren ontasunak ez duela nihon bazterrik, mintzo zaio lañoki¹⁵. Galdetzen diozka ere mirakuilu handi batzu, eta mirakuilu hek ardiesten ditu galdetu bezein laster.

¹³ Makurtu.

¹⁴ Dena dela, hala ere.

¹⁵ Apalki, toles edo korapilorik gabe.

Guk aldiz, hainitz galde dezagula ala gutti, guk ez dukegu deusik ardiesten.

Zergatik bada hori?

Huna: lehen-lehenik, urguiluz hantuak¹⁶ garelakotz. Eta gero, gure othoitz eta galde hek egiten ditugulakotz halako beldur batekin, eta entzunak izanen garelako esperantza erdizkako batekin baxharrik.

Egin nahi diogunean Jainkoari galde zerbeit, bai, behar dugu ikusi eta aithortu, ez ginukela merezi entzunak izatea.

Bainan gero, hala aphaldu eta umiliatu garen ondoan, egin detzagun gure galdeak, orrhoituz mintzo garela guziz maite gaituen Aita on bati, gure ona baizik nahi ez duen Aita maite bati.

Horrek erran nahi baitu, beldurrik gabe eta entzunak izanen garelako segurantza saindu batekin.

¹⁶ Puztuak, harrotuak.

HAMASEIGARREN KAPITULUA

*San Benoatek izatu zituen egitekoak Totila
erregearekin eta haren kapitain batekin;
nola zakien ere geroan zer izanen zen.*

Gure Aita Abadea bere biziko azken urthetan zelarik, Agotak¹ sarthu ziren Italian. Eta garhaitu ondoan Erromako armadak, ezarri zituzten bazter guziak sutan eta odolatan.

Hekien aintzindaria eta erregea, deitzen zuten Totila. Hura zen gizon bat basa, harekilako jendealdea bezala; ordean izpiritu puska bat ere bazuena.

Gizon harrek bazuen aspaldian, guduka handi bat bere buruarekin. Ezen, Italian sarthuz geroz, ikusten zuen jendea mintzo zela bazter guzietan San Benoatez eta San Benoaten egintza ederrez.

Eta bitartean, hari gogoak etzion onhesten, gizonak izaten ahal zuela halako podorerik.

Hurbildu zenean beraz Casingo mendi alderat, Erroman sartzea geroxagoratzetik, egin zuen bere baithan, behar zuela jakin ongi zer zen mundu guzia mintzarazten zuen gizon hura, eta nola-koak ziren haren jakitatea eta bothereak.

Hortakotz igorri zion lehenik soldadu bat, erratera, Totila erregeak nahi zuela ikusi, ian joan ziteken.

¹ Godoak, barbaroak.

Berri horrek etzuen izitu gure Saindua. Eta aintzina ere bere lanari hari zelarik, ihardetsi zion soldaduari erran zezola bere nagusiari ethortzen ahal zela.

Ordukotz Totilak jauntzaraziak ziozkan bere soinekorik ederenak, bere heineko² kapitain bati. Eta jakin zuenean, San Benoa-tek bera igurikitzen³ zuela, erran zioten bethi bere aldean zituen aintzindari batzuei, zohazila hek ere kapitain harekin, alegia erregeren lagun.

Eta manatu zioten bertzalde, ez dakit zenbat zaldizko gizonei, joan zitezela hek ere, aintzindari hekiekin.

Bera aldiz, egotu zen han berean, ederki irri egiten zuelarik bere baithan, bere amarruaz, eta Sainduaren atxemateko hedarazten zuen arteaz.

Errege-ordea heldu zenean komentura, athearen zain zagon fraideak egin zion erregeari berari zohakon ongi-ethorria, eta ezarri ziozkan kanpoko athe handiak zabal-zabala, joan ahal zadin komentu barneko atheraino zalditik jautsi gabe.

Sarthu ziren beraz komentuko barrigoan⁴, karraskarik⁵ handiengan.

Eta jakinik San Benoatek bera, komentuko athearen ondoan irakurtzen hari zela, bazohazin aintzina burua gorarik.

Joan gogo zuten ere haren ondoraino beren zaldien gainean.

Bainan San Benoatek oihu egin zion errege zelako gizon hari, erraten ziolarik: «Khen zatzu, nere semea, khien zatzu soineko horiek. Berdin ez duzu hor, deusere zererik».

Solhas horiek harritu zuten kapitain hura. Eta, jausten zelarik zalditik, eman zen lurrean ahuspeka, dena ikharetan, nola menturatu zen halako burla edo trufaren egiterat hain gizon sainduari.

Haren lagun guziak ere umiliatu ziren, buruaz lurra ukhitze-rainokoan, eta gero, joan ziren lehiarik handiengan erregearen

² Neurriko, tailako. ³ Itxaroten. ⁴ Eskortan, patioan, larrainean. ⁵ Zaratarik.

ganat. Eta, aintzina ere ikharetan zaudelarik, erran zioten zer gerthatu zitzaioten, eta nola izatu ziren ezagutuak.

Orduan Totila bera igan zen Casingo mendira, ez kopeta gorarik eta irriz, bainan hura ere dena ikharatua. Eta ikusi zuenean urrunera Aita San Benoat, jautsi zalditik, eta eman zen lurrean etzanik, luze-luzea.

San Benoatek eginen zuen ez ikusiarena, ez balitz saindu bat izatu.

Bainan ez! Gure Aitaren bihotza onegia zen holako lanik egiteko. Ikusi zueneko beraz, zer eginarazten zion bere urrikiak, berehala oihu egin zion, xuti zadiela. Eta, ez bakharrik behin; bainan bietan eta hiruetan ere bai, egin zion oihu bera: xuti zadiela.

Eta nola Agoten errege lazgarri⁶ hura ez baitzen xutitzen, orduan gure Aita ona bera joan zitzaion, eta xutiarazi zuen.

Gero, nahiz bazakien Italia guzia ikharetan zaukan gizonari mintzo zitzaiola, erran zion bere meneko zuen fraide bati bezein lañoki: ordu arteraino eginikako gaizkiak, eta egun guziz egiten zituenak, handiak zirela; eta menturaz gaizki handiagoen egiteko xedearekin zela; hargatik orrhoitzeko zuela, zer kontua behar zuen eman, harrek ere, Jainkoari, bere gogoeta, solhas eta egintza guziez.

Orduan Totilak othoiztu bide zuen, erran zezola, zer behar zitzaion gerthatu handik aintzina.

Ezen Sainduak erran ziozkan oraino bertze solhas hauk:

«Garhaituko duzu Erromako armada, eta Erromako hirian ere sarthuko zare.

»Gero berriz, iraganen zare Afrikarat zure armadarekin. Bainan Afrikarat iraganez geroz, etzare luzez biziko.

»Ez! denetara, ez duzu bederatzi urtheren bizia baizik».

⁶ Izugarri, beldurgarri.

Totila ikharetan zagon San Benoaten aintzinera gabe, eta ez dugu zeren erran, solhas horiek hainitz ikhara handiagoa eman ziotela.

Eman zen beraz belhauniko gure Aita loriosaren aintzinean, galdetu zion harentzat othoitz egin zezala, eta joan zen Casingo komentutik, ordu arteraino ez-bezalako bizitzeaz bizitzeko xedea harturik. Agintzen ziolarik beraz Jainkoari, garhaitiar zitekenean ere, etziola eginen nihori behargabeko gaixtakeriarik.

Eta atxiki zuen bere hitza.

Ezen, nahiz Erromako hirian sarthu zen, hiri hura setiratua⁷ iduki ondoan, nahiz Afrikako hiri aberats batzu ere beretu zituen, etzion hargatik nihori gaixtakeriarik egin, Casingo mendian iza-nez geroz; eta aldiz bai, hainitz ongi batzuei eta bertzei.

Han zuen alabainan, begien aintzinean, San Benoaten solhasa, hil beharra zela hamargarren urthean.

Guk ere zenbat gaizki ez ginezake utz egin gabe, eta aldiz, zenbat ongi gehiago ez ginezake egin, orrhoitzen bagine maiz-xago, hil beharrak garela laster!

Baditugu oraino bertze ixtorio batzu, erakusten darokutenak gure Aita loriosak zein ongi ezagutzen zuen ethorkizuna. Bainan hobe dugu, hemen bidenabar ikustea, zer egiteko izatu zuen, bertze agota gaixtagin batekin.

Zala deitzen zuten kapitain bat bazabilan soldadu andana on batekin, herriz-herri, eta ebasteko zerbeit bazela uste zuen tokietan gaindi.

Gizon hura etzen ohoina bakharrik. Ordean bera heretiko zelakotz, bazakharren bihotzean higuintzarik handiena apez eta

⁷ Setiatua.

fraide guzientzat. Haren eskuetarat erori apezak edo fraideak segur zuen bere kontua.

Behin batez, ohoin-kapitain harrek bere eskuetan zaukana, etzen apeza, ez fraidea, bainan bakharrrik lur-lanetarik bizi zen gizon gaizo bat. Eta soldaduak hari zitzaizkon jo-eta-jo, non gorde zuen bere dirua. Diru hura eman zezala, nahi balin bazen bizirik gelditu!

Dohakabe harrek ikusi zuenean, aintzina ere hari zitzaizkola, eta etziotela sinhetsarazten ahal, etzuela hark dirurik, erran zioten gezurra: Benoat Sainduari emana ziola altxatzera⁸.

Orduan gelditu ziren haren joitetik. Bainan Zalak ongi este-karazi ziozkan lau zango-besoak, lasterrrik etzezan egin. Eta gero, erran zion zohala haren aintzinean, eta ereman zezala aiphatu zuen Benoat haren gana.

Eta hala, langilea aintzinean, kapitaina zaldiz gibeletik, heldu ziren Casingo komentura.

Hek komentura heltzean, San Benoat athearen ondoan zagon, jarria eta irakurtzen hari.

Kapitainak jakin zuenean hura zela San Benoat, hasi zitzaion oihuka, erraten ziolarik: «Jeiki hadi laster! Jeiki hadi! eta ohakit, gizon hunek atxikitzerat eman darokan diruaren bilha!».

Eta hitz horiek erratearekin, zalditik jautsi zen.

Sainduak, zagon tokitik higitu gabe, egin zion nardatzen ere zelako, halako begiratze bat; eta aldiz gizon gaizo hari, amodiozko begiratze ezti bat.

Egina izatu zitzaion begiratze harrek lastura bat eman zion Zalari.

Ez bide zuen aurkhitu ordu arteraino bere aintzinean, halako begirik ez begitarterik.

⁸ Gordetzera.

Han zagon beraz harritua, ohartu zenean betbetan, bere aintzinean ekharri zuen gizon haren lokharri guziak laxatu edo hautsi zirela, nihork ukhitsu gabe.

Eta orduan, Jainkoaren graziaz argitua, eman zen belhauniko eta ahuspeka Sainduaren aintzinean, othoizten zuelarik lagunt zezala bere bekhatuen barkhamenduaren merezitzen.

Gure Aita loriosak etzion gaizki handirik erraten ahal, halako urriki sainduaz hartua zen gizonari. Ez, etzion gaizkirik erran. Ordean komenturat sarrarazirik, adiarazi ziozkan hobeki, nolako eginbideak zituen Jainkoaren alderat.

Eta azkenean, Zala athera zen komentutik, osoki ganbiatua, eta sainduki bizitzeko xede egiazko batekin.

Holakoak izatu dire gure Erlisione Sainduak eginarazi dituen ganbioak, hasirik Apostoluen denboratik eta orai arteraino.

Gure Erlisione Sainduak irakatsi diote denbora guzietan, hala erregei eta manatu behar duten guziei, nola bertzen meneko diren guziei, nolakoak diren hekien eginbideak.

Erregeari edo manatzaileari irakatsi dio, duen bothere hura, Jainkoaren ganik duela. Eta egun batez, beharko duela eman kontu xehea, berak eginarazi, edo bere faltaz egiterat utzi dituzken hutsez, bai-eta eginarazi gabe utzi duen ongiaz.

Gure Erlisione Sainduak irakasten dio halaber, bertzen meneko denari, Jesus Jaunak ere obeditu duela, gurutzearen gainean eman duen azken hatseraino, ez bakharrik bere Aita eternalari, bainan Maria bere Amari eta Josepi; eta ez bakharrik hekiei, bainan oraino Juduei, Pilatusi eta burregoei berei. Ez dela beraz sobera, harrek ere egin dezan Gure Erostaile Jaunak egin duena, hogoita hamahirur urthez.

Bertzen meneko denak, ez dezala beraz ahantz Jesusen irakaspén hori, eta eginen du manatua zaiona, erasiarik gabe, eta Jainkoari berari obeditzen diola orrhoituz.

Manatu behar dutenek ere gogoan idukiko dute, beren meneko dituzten jende hek, ez direla berak baino txarragoko mota batetik, ordean guziak haurrideak garela, eta guziak zeruko loria-rat deithuak.

Eta hortaz orrhoitzera, izanen dute errexki, beren azpiko dituzten guzientzat, behar duten ikustatea eta eztitasuna.

Totilaren ixtorioa bera aski liteke erakusteko, gure Aita loriosak bazuela profeten botherea eta jakitatea.

Huna hargatik oraino bertze ixtorio batzu, ezagutarazten daukutenak ezin hobeki, bazakiela ethorkizunean zer izanen zen:

«Egun batez, mintzo zelarik hainitz adiskide zuen apezpiku saindu batekin, Totilaz goiti beheiti, apezpikuak erran zion bazter guzietan jendea harritua zagola, errege hura Erromarat zohala-kotz, hiriaren errearazteko eta fundiarazteko gogoarekin.

»Ez, erran zuen orduan San Benoatek, ez dute jendek fundia-raziko Erromako hiria. Erroma bera erori eta funditu beharra da, aski miseria jasan dukenean, eta lur-ikharek aski iharrosi dukete-nean».

Gure Aita loriosak solhas horiek erranez geroz, joan dire hamahirur ehun urthe. Hamahirur ehun urthe horiek joan bizki-tarte, Erroma izatu da askotan etsaiez setiratua, eta hartua ere bai; ordean orai arteraino, etsai guziek xutik utzi dute.

Egia da hargatik Totilaren soldaduek hartu zutela asko gauza, hiri hartan sarthu zirenean; ordean, joan ziren handik, hiria osorik uzten zutelarik.

Huna orai, bigarren ixtorio bat:

Bazen Casingo mendiaren inguru hetan zagon giristino behar bezalako bat, ibiltzen zena maiz komentuan, Abade Sainduaren ikustea gatik, eta hari zenbeit solhas onen erranaraztea gatik.

Teoprobe deitzen zuten giristino hura.

San Benoatek ere hain zuen maite eta hain begi onez ikusten zuen, non joaiten ahal baitzen Aita Abadearen gelarat, komentura heldu bezein laster; batere iguriki gabe, beraz, eta etxeko bat izatu balitz bezala.

Behin batez bada, hola joan zelarik, aurkhitu zuen hasperenetan eta auhenetan zagola, eta nigarra zohakola bi begietarik.

Ordu hura baino lehen ere, giristino on harrek ikusiak zituen nigarrak San Benoaten begietan, Jainkoaz dena hartua, othoitzean hari zelarik. Bainan halako aldi hetan, begitarteko bozkarioak berak erakusterat ematen zuen, zorionaren handiaren-handiz zagola nigarrez.

Errexki ezagutu zuen beraz Teoprobek, orai aiphatzen dugun egun hartan, Sainduak bazuela zerbeit tristezia eta atsekabe handi.

Egotu zen ere beira aphur on bat, ian ez othe zen jeikiko, utzirik bere othoitza. Eta nola aintzina ere hala-hala baitzagon, joan zitzaion aldera, eta ohartarazi zuen han zela, haren ikusterat ethorria.

Gero, lehenbiziko solhasak egin zituztenean, Teoprobek galdetu zion zergatik zituen nigar hek; zer zuen, hain trixte izateko.

Eta Sainduak ihardetsi zion: «Badakizu, nere adixkide mai-tea, ez dautzudala deusik gordetzen ahal. Huna beraz, zergatik den nere bihotza den bezein beltz:

«Nere komentu hau egina nuen, nere ustez, Jainkoaren loria-kotz, eta hainitz arimen salbamenduarentzat. Nerorrek dakit, zer lanak ibilia naizen, ikusten duzun heinera ekharri ez dudan arte.

»Eta bada orai, huna zer darotan Jainko Jaunak adiarazi: komentu hau, den bezalakoa izana gatik ere, erori beharra dela pagano batzuen eskuatarat.

»Ez dut Jainkoaren ganik bertzerik ardietsi ahal izatu, baizik ere, orduan hemen izanen diren fraideak bizirik athera ahal ditezela pagano hekien aztaparretarik».

Berantxago ikusiko dugu, Jainkoaren izpirituaz argitua zela egiazki gure Aita loriosa, solhas horiek erratean.

Bazen oraino Casingo inguru hetan bertze Abade bat, maiz ibiltzen zena, hura ere, San Benoaten ikusten.

Cerbandi zen Abade haren izena.

Behin beraz, luzez mintzatu ondoan Jainkoaz eta jainkozko gauzez, gure Aita loriosak ereman zuen Abade arrotza prestatua zioten gелarat. Eta nola bere gela, arrotzari eman ziotenaren gainean baitzuen, Saindua ere igan zen bere hartarat.

Bere gela hartan egin zuen lo pixka zerbeit. Bainan gero, berriz ere jeikia gauerdia irikotz⁹, eta fraide guziak oraino lo zaudelarik, gure Saindua leihoan zen othoitzean hari, ikusi zuenean betbetan, argi handi bat zerutik lurrera jausten.

Argidura hura hain zen handia, non bazter guziak argitu baitzituen egunaren argiak baino hobeki.

Ordu berean oraino, ikusi zuen zerutik lurrerainoko leinhuru¹⁰ edo arraio eder bat, eta ximixtak bezala distiratzten zuen leinhuru hartan, ikusi zituen zeruko eta lurreko gauza guziak, eta zenbat komentu eta fraide benediktano izanzen zen ere bai, munduaren akhabantzaraino.

Ikusgarri xoragarri hari beira zagolarik, oraino ere, ikusi zuen suzko bola bat, zerurat zohana, eta bola haren barnean, aingeruek zaramatela, airez-aire, Capueko apezpiku sainduaren arima.

Jadanik mintzatuak gare apezpiku hartaz. Hura zen San Jermein, San Placideri eta haren lagunei dakigun ongi-ethorria egin zioten apezpiku hura.

Bazuen beraz gure Aita loriosak xoratua egoteko behar zen baino gehiago.

⁹ Gauerdia aldera. ¹⁰ Argi izpi.

Halarik ere, egin zuen bere baithan, behar zuela bederen lekhuko bat, jakinen zuena, zer grazia handia egin zion Jainko Jau-nak. Eta oihu egin zion Cerbandi Abadeari, deitzen zuelarik bere izenaz hirur alditaraino.

Cerbandi igan zen lehiarik handiengan eta harritua, zer zuken San Benoatek, halako oihuen egiteko, tenore hartan.

Gainera zenean, Sainduak erran zion, beira zezala kanporat. Beira jarri zen hura ere, bainan ordukotz erdi-histua zen gure Aita onak ikusi zuen argidura. Eta handik berehala osoki galdu zen.

Hargatik kondatu zion zer ikusi zuen. Eta gero, manatu zion bidal zezala mandatari bat Capueko hirira, Jermein Sainduaren berrien galdetzeraz.

Bainan mandatariak jakin zuena hau zen: Jermein apezpikua hila zela. Eta galdeturik xehe-xehea, noiz hila zen, jakin zuen, azken hatsa eman zuela, San Benoatek haren arima zerurat igaten ikusi zuen ordu hartan berean.

Jainkoaren xedea, hoin dohain eta jakitate handiak ematean bere zerbitzariari, etzen bertzerik baizen ere, jende guziei adiaraztea, guziz gogarakoak zituela haren solhas, lan eta egintza guziak.

Bazohazkela beraz, lañoki eta beldurrik gabe haren ganat, beren behar-ordu guzietan. Eta bereziki, nahi baziren jarri haren Erregela Sainduaren azpian, bazituzketela, berthutearen pratikatze-ko eta merezimendurik handienen irabazteko, behar zituzketen grazia guziak.

HAMAZAZPIGARREN KAPITULUA

San Maoreren Frantziarat joaita.

Zenbatenaz ere sainduak hurbiltzen hari baitire bere azken egunerat, eta hainbertzenaz ere, Jainkoak galdetzen diozkate sakrifizio handiagoak.

Benoat Sainduarentzat ere, gauzak hola joan ziren.

Halako sakrifizioak eginaraziz, Jainkoak nahi zuen irabaz zetzan geroago eta merezimendu handiagoak; eta bertzalde, geroago eta hobeki garbi zadiela haren bihotza.

Bazuen jadanik zenbeit urthe, Placide bere haurride guziz maitearen sakrifizioa egina zuela; bere komentu ederraren sakrifizioa ere egina zuen, bere lehenbiziko hamabi komentu hekien uztea egin zuen bezala.

Eta, nola ohartua baitzen, indarrak ttikitzen hari zitzaizkola, etzuen bertze ametsik, baizik ere, heriotze on baten egiterat presatzea, Jainko Jaunak galdegin zionean bertze sakrifizio berri bat.

Manz-eko apezpikuak bazuen bere diosesan hainitz komentu. Bainan hala ere, iragan zuen bere baithan, ongi handia eginen ziotela arime, San Benoaten ordreko komentu bat altxatzen ahal bazuen.

Eta bidali ziozkan bi mandatari gure Aita loriosari, othoizten zuelarik, igor zezola zenbeit fraide.

San Benoatek egin zioten behar bezalako ongi-ethorria, hain urrundik joaiten zitzaizkon gizon hekiei. Eman zioten ere atsegi-

nekin, beren bide luzearen buruan, behar zutena. Bainan gero, etzen gutti harritu jakin zuenean nolako mezuaren egiterat ethorriak zituen.

Ezen gogoak eman zion ordu berean, nihor igortzekotz, behar zuela igorri Maore. Eta etzezaken nihola ere onhets ikasle maite haren galtzea.

Eman zen beraz Jainkoari buruz, ian hala othe zen bada haren nahia.

Eta Jainkoak ezagutzerat eman zion, Maore Sainduak zer ongi handia egin behar zuen Frantzia guziari; eta zenbat mila-eta-mila arima saildutu beharrak ziren, hari eta haren ondotik izanen ziren benediktanoei esker.

San Benoaten ametsa, ordu arteraino, hau zen: Maoreri uztea osoki Casingo komentuari joanarazteko lana. Eta fraidek ere uste zuten, hura zela hekien aintzindari gaia.

Bainan Gure Aita loriosa jarri zen Jainkoaren eskuetan, eza-gutu zuen bezein laster, Jainkoak bere loriakotzat galdetzen ziola bere haur eta ikasle maitea.

Etzitzaion ere nekhe izatu Maoreri adiaraztea, joan behar zuela Frantziarat, komentu berri baten egiterat.

San Maorek ihardetsi zion bere Aita onari, eginen zuela harrek, errana izanen zitzaion bezala.

Bazakien, alabainan, arras ongi, bere Aitari obeditzean, Jainkoari berari obeditzen ziola.

Eta nola orduan Trufaniako bestaren inguruan baitziren, iragan zuten elkharren artean, abiatuko zela Frantziarat handik ondoko larunbatean. Hura baitzen, urthe hartan, urtharilaren hameka.

San Benoat eta San Maore, biak bi saildu handi zirelaketz, hek egin zuten erdi errexxi, Jainkoak galdegiten zioten sakrifizioa. Ordean guk egin ez dezakegun lana da adiaraztea, nola ilhundu eta belztu ziren fraide guziak, jakin zutenean galdu behar

zutela Maore, beren Aita eta lagun ona. Husu joan zitzaizkoten beraz aste hartako egunak.

Bizkitartean San Benoatek hautatu zituen bertze lau fraide, Maoreren lagun igortzeko.

Eta gero, larunbat goizean, fraide guziak elkharrekin bilduak zirelarik, eman zion Maore Sainduari Erregelaren Liburua.

Liburu hura bere eskuz iskribatua zuen San Benoatek. Eta harrek egina zela seinale, iskribatu zituen zolan hitz hauk: *Benoat bekhatorearen liburua*.

Erregela Sainduarekin batean, eman zion oraino fraide bakhotxak, egun guziz, behar zuen ogiaren eta arnoaren neurria. Eta gero, halako orduetan egiten diren othoitzak eginik, athera ziren guziak, kanpoko athe handietaraino.

Bainan ordukotz, fraide guziak ezinbertzeratuak ziren. Hasperenez eta nigarrez zauden beraz komentutik atheratu behar zirenak, eta han berean zaudenak, eta etzen nihondik entzuten nigarrik eta nigarrik baizen.

Hala-hala, San Maore eta haren lagunak jadanik belhauniko zirelarik, beren Aita guziz maitearen azken benedizionearen hartzeko, San Benoatek erran zioten:

«Nere haurride eta haur maiteak: hemen, norbeitek egin behar balu gogoeta beltzik, eta, ordu berean, nigar khiretsik, nik nuke egin behar, galdu behar ditudalakotz, dakizkatzuen kontsolazioneak eta laguntzak.

»Bainan Apostoluak erraten daroku, karitatea ongiegile dela, *caritas benigna est*. Eta horra zergatik behar dugun ikusi, ez gure onak zer galdetzen larokuen, bainan zer galdetzen darokun beretzen onak.

»Sinhets nazazue, beraz, eta utz zazue nigar egitea. Jainko Jauna gai da komentu huni emateko orai dohatzinen ordainak. Bai-eta nere ordaina ere, emanen dautzue, sarri, gorphutz herbail¹

¹ Ahul.

hau erori zaukikedanean. Eta nere ordain harrek emanen darozkitzue, ni bekhatorosak ematen ahal ez narozkitzuen irakaspenak.

»Gure arimen etsaiak, orai gurekin egin nahi luken irabazia hau da: gure tristaraztea, eta halaz, guri galaraztea Jainko Jaunak galdetzen darozkigun sakrifizioen merezimentua.

»Ez bedi izan holakorik!

»Aitzitik, maite ditugun lagun batzuetarik berezte hau izan bedi guretzat, hegal berri batzuen hartzea, errexxiago eta arinago kurritzeko zeruko bidean.

»Bertzalde, zenbat-nahi urrun izana gatik gorphutzez, gogoz eta bihotzez bethi elkharrekin izanen gare».

Solhas horiek guziei erran zituenean, San Benoatek aphaldu zituen begiak belhauniko zauden bortz hekien gainera eta erran zioten:

«Zuetaz denaz bezenbatean, nere haurride maiteak, urrun duzue Jainko Jaunak eman nahi darotzuen lantegia²; ordean, zohazte gogo onez eta beldurrik gabe. Zuen lanaren ongi joanarazteko indarrak galde zotzue lanera deithu zaituztenari berari.

»Orrhoit zaitezte oraino, zenbatenaz ere gehiago jasanen baituzue Jainko Jaunaren loriakotzat, eta hainbertzenaz ere zuen zoriona handiago izanen dela zeruko lorian.

»Eta gero, ez zatzuela utz zuen bihotzak sobera ilhuntzerat, jakinen duzuenean, hautsi tudala³ lurrari estekatzen nauten lokharri hauk.

»Gorphutz hilkor huntarik athera naitekenean, zuen artean izanen nauzue, orai baino hobeki. Bai! Jainko maiteak hala nahi duelarik, lagunduko zaituztet zuen lan eta urrats guzietan».

Agintza saindu horrekin batean eman zioten bere benedizio-nea. Eta ordu berean, bortz benediktanoak eman ziren Frantziarat buruz, hekien bilha ethorriak ziren bi mandatariekin batean.

² Egitekoa. ³ Ditudala.

San Benoatek errana zioten noraino joan behar zuten lehen egunean; eta gero, non behar zuten iragan lehen gaba.

Bertzalde, bederen lehen gau hartan, izan zezaten pausatzeko eta indar hartzeko behar zuten guzia, baziren bi fraide, aintzinetik joanak, piaiantek⁴ behar zuten guziaren prestatzera.

Arratsalde aphala⁵ zuten etxe hartarat heldu zireneko. Han ziren beraz guziak, eta jadaneko beren othuruntza egina, othoitzean hari ziren elkharrekin, Casingo bi fraide maite agertu zitzaizkotenean athe-harriaren gainean.

San Benoatek igortzen ziozkaten fraide hek. Ezen nahi zuen jakin baitezpada, nola hartu zituen bideak, lehen egun hartan.

Bazituzten ere Maore Sainduarentzat, kaxa ttiki bat eta letra⁶ bat. Kaxa hartan, baziren Gurutze Sainduaren bi zathi xume eta bertze erlaki saindu batzu.

Eta huna zer gaztigatzen zion letra hartan:

«Nere haurride maitea, kaxa hori da zure haurtasunetik hasirik orai arte, zeruko bidean gidatu zaituenak bidaltzen darotzun azken dohaina. Har zazu, etzaitzue gutti baliatuko zuen bide luzean.

»Bertzalde behar dautzut erran, Jainkoak zer jakinarazi darotan, zu joanez geroz.

»Zure fraidegoako hirur-hogoigarren urthera heldu zaitezkenean, izanen da zuretzat, zeruko lorian sartzea. Baitutzu beraz oraino berrogoi urthe lurrean egoteko. Eta asko atsekabe badago zuretzat, berrogoi urthe horietan.

»Lanak izanen tutzu ere, gure ordrearen xutik ezartzen Frantziako lurrean; gure arimen etsaia trebes jarriko zaitzulakotz zure bide guzietan.

»Bainan zohazi beldurrik gabe. Jainko onari esker, garhaituko duzu Satan, eta eginen duzu komentua, zure ustez egin behar zinuena baino toki hobean.

⁴ Bidaiariek. ⁵ Ilunabarra, iluntzea. ⁶ Gutun.

»Eta orai, nere haurra, othoizten dut Jainko Jauna, eman dezaitzun benedizionerik nasaienak, hala munduan iragan behar duzun denbora guziarentzat, nola zure azken oreneko».

Letra hori irakurtu-eta, San Maore eman zen Jainkoari buruz, erraten ziolarik bere bihotzaren zolatik:

«Emadazkidatzu, Jauna, nahi ditutzun atsekabe eta lan guziak. Egina izan bekik zuk nahi duzun bezala».

Biharamun goizean, egin ziozkaten gomendio batzu Casingo komenturat itzuli behar ziren lau fraide hekiei, eta, hek guziak ongi besarkaturik azken aldikotz, abiatu zen bere bidean bertze lau lagunekin.

Hamalau egunen buruko, helduak ziren Verceileko hirira.

Hiri hartan ziren oraino, pausa pixka baten hartzen egonki, Jainko Jaunak adiarazi nahi izatu ziotenean hekiekin zela.

Manz-eko Jaun Apezpikuaren mandatarietarik bat, joan-ethorri zabilalarik selaru batean, erori zen selaru hartarik. Eta halako mina hartu zuen beso batean, non, zenbeit egunen buruan, mirikuek erran baitzuten usuak edo suharrak⁷ gaina hartzen hari ziola, bortxatuak zirela besoaren pikatzerat.

Ordean Frantziatik ethoririkako bigarren mandatariak othoiztu zuen San Maore, egin zezala zerbeit haren lagunaren onetan: Beso baten galtzeak bere bizi guziko zorigaitza emanen ziola, nahi-eta-ez.

San Maorek onhetsi zituen solhas horiek.

Joan zen beraz eriaren gana, Gurutze Sainduaren zathi bat berekin harturik; egin zituen hirur gurutzearen seinale eriari buruz⁸, Gurutze Sainduaren erlaki hura eskuan zadukalarik, eta, ordu berean, pikatzerat kondenatua zen besoa sendatua zen, egundaino minik izatu ez balu bezala.

⁷ Zorneak. ⁸ Eriarenganantz.

Mirakuilu horrek ezarri zuen airean jende guzia. Hala-hala, San Maore etzen gehiago egon nahi izatu Verceileko hiri hartan; eta joan zen handik lehen-bai-lehen, jendeak eman nahi ziozkan ohoriei ihesi egitea gatik.

Bainan mirakuilu hura etzen harrek egin behar zituenetarik azkena.

Italiako mendiei behera hari zirelarik, gizon bat beren lagun hartua zutena bide gaixto batzuetarik iragan arte, hura ere erori zen. Eta halako erorikoa egin zuen, non zangoa hautsi baitzuen hirur tokitarik.

Bainan nola Maoreri ez baitzohakon ongi bidean gelditzea giza-gaizo haren zangoaren arthatzen⁹, egin zuen zango hautsi haren gainera gurutzearen seinale bakhar bat, eta hura ere osoki sendo zen.

Jadanik Frantziako lurretarat helduak zirelarik, ikusi zuen apiiko-azpi¹⁰ batean, gizon bat sortzez itsua zena. Itsu hari ere egin zion, Jondoni Petrik Jerusalemeko itsu hari egin ziona, amoina-orde eman zion, Jesus Jaunaren izenean, begietako argia.

Urruntxago, bertze herri batera heldu zirenean, han, ikusi zuen emakume bat dena nigarretan, eta bihotzeko ilhuntasunik handienez. Eta erran zioten hura zela emakume alhargun bat, bere seme eta haur bakharra agonian zuena.

Jadanik ilhuna zelarik, San Maore joan zen eriaeren etxera. Eriaeren gelan ere sarthu zen, haren ama ohartu gabe. Eta gero, othoitz batzu eginik eriaeren ondoan, athera zen ixil-ixila.

Ordean gizon gazte hura ere sendatua zen. Ezen berehala oihu egin zion amari ager zadiela, behar ziola eman harrek etzakien berri bat: Jainkoaren bi adixkide izatu zitzaizkola ikustera; egin zutela othoitz bat haren ohe aintzinean, eta, hekiei esker, osoki sendo zela. Erran zion oraino amari harrek bazuela Saindu hekiei esker mundu huntako eta bertzeko bizia.

⁹ Zaintzen, kontu egiten. ¹⁰ Apiriko-azpi, eliz-atariko arkupe.

Ez liteke errex erratea, nolakoa zen ama haren zoriona. Eta nola beren artean egin baitzuten, Jainkoaren adixkide hek orduan heldu ziren fraidetarik zirela, ama-semeak joan ziren biharamu-nean hekien gana.

Gizon gazteak ezagutu zituen berehala ikusten izatu zitzaizkonak; ezagutu zuen ere, Maoreri ziola bakharrrik zor bizia. Eta haren aintzinean belhauniko ematen zelarik, galdetu zion othoitz egin zezala harentzat.

Eta San Maorek egin bide zuen othoitz.

Ezen berantxago, gizon gaztea fraide bilhakatu zen. Eta bizi izatu ondoan luzez eta sainduki, sarthu zen komentu hartan berean, egin zuen bizitze saindu bati dohakon heriotze on eta ezia.

Horrelako asko mirakuilu egiten zuelarik, eta ordukotz Aste-Sainduko egunak zirelarik, Maore Saindua eta haren lagunak heldu ziren Auzerreko hirira, edo hobeki errateko, Auzerreko hiri haren ondoan, San Erromano zagon komentura.

San Erromanoz jadanik mintzatuak gare.

San Erromano, orduan Auzerreko hiriaren ondoan zagona, hura zen fraidea hirur urthez hazi zuena gure Aita loriosa, Subia-keko harpean.

Asmatzeko da, ian atseginik izatu othe zuen, San Benoaten haur batzuen ikustez.

HEMEZORTZIGARREN KAPITULUA

*Santa Escolazticaren azken aldikotz ikustea
eta Sainda haren heriotzea.*

San Maorek egiten zituelarik aipatu ditugun mirakuiluak, eta horrela ezagutarazten hari zuelarik, Frantziako hirietan eta herrietan gaindi, bere Aita Abade Sainduaren izena, San Benoat bera hari zen heriotze on baten egiterat ahalik hobekiena preparatzen.

Eta nola Jainko Jauna bera baita, ematen darozkiguna merezimenduen irabazteko bideak eta graziak, Jainko Jaunak galdetzen ziozkan, batzu bertzen ondotik, haren bihotzak egin zetzazken sakrifizio guziak.

Jadanik heldua zelarik beraz, hil behar zen urthera, otsailaren seian athera zen komentutik, fraide lagun batzuekin, eta jautsi zen mendi mazelan zuten etxe ttikira. Hura zelakotz Santa Escolazticarekin mintzatzeko hitzartua zuten eguna.

Ez dugu zeren erran, Santa Escolazticak etzuela huts egin, harat joaitea, eta han izatea Anaia baino lehen.

Bertzalde, hala San Benoatek, nola haren arreba sainduak, biek bazakiten etzutela gehiago elkhar ikusiko mundu huntan.

Hala-hala, egun hartan guzian, etzuten bertze solhasik izatu, baizik ere zeruaz eta sainduak zeruan duketen zorionaz.

Arratsalde aphalean, ordukotz egina zutelarik halako orduetan egiten ohi zuten othuruntza ttikia, San Benoat xutitu zen, bazohala komenturat.

Eta nola Santa Escolaztica eta haren lagunak aintzina ere jarririk baitzauden, gure Aita loriosa hari zen bere gogoarekin, zergatik etziren hek ere abiatzen, arrebak erran zionean, zerutiar izpiritu baten mintzo ezti eta maitearekin:

«Beira, nere Anaia ona, etzaitzu, othoi, gaitzitu¹ behar, zuk nahi etzinuken galde bat egiten badautzut. Badakizu ez dautzudala bertzerik eginen. Othoi beraz, sinhets nazazu:

»Nahi nuke baitezpada, gau hau guzia, egoten bagine elkharrekin. Behar gare mintzatu, bihar goiz-arteraino, zeruko atseginenez eta zorionaz».

Ustegabeko galde horrek harritu zuen Benoat Saindua. Ezen ikusten zuen, gabaz komentutik kanpo egotea, eta hori, arrebari atsegin egitea gatik, Erregelaren haustea zela; eta, ordu berean, irakaspen txar baten ematea fraide guziei. Ihardetsi zion, beraz, bizi-bizia:

«Zer tutzu solhas horiek? Zer iragan zaitzu burutik, holako galde baten niri egiteko? Zergatik galdegin, onhets ez dezake-dana?».

Escolazticak bazuen aski entzunik. Bazakien arras ongi, haren anaiari gauza baten galdetzea behin edo hamarretan, batera zohala; etzela hura gizona, egiteko bertze baten atseginaren gatik, kontzientziak onhartzen etzion gauza.

Eta bizkitartean, nahi zuen, oraino ere, mintzarazi Jainko Jaunaz, zeruaz eta zeruko gauzez. Zeren eta, ordu arteraino erran ziozkanek ez baitzioten bertzerik egin, baizik ere, hazi eta hazkartu² Jainkoaren amodioa, eta su handiago batez sutan ezarri bihotz guzia.

Sainduak berc cza erran zioneko beraz, pausatu bere bi eskuak mahainaren gainean, eta gorde zuen begitarte hekien barnean, hobeki othoitz egiteko.

¹ Haserretu, samurtu. ² Sendotu, indartu.

Harrek burua aphaltzean, zerua dena izarrez bethea zen, eta etzen nihon hedoiik³ xumerena ere ageri. Eta halarik ere, othoitz labur bat egin-eta, burua altxatu zuenean, edo hobeki errateko, harrek burua altxatzearekin batean, jadaneko denbora belztua zen, ximixta ikharagarri batzuk joan⁴ nahi zuten begietako argia, ihurtzuriak⁵ hari ziren karraskarik handienez, eta uria ere hari zen jauts ahala-jauts⁶.

San Gregoriok dio, emakume saindu harrek mahainaren gainera egin zituen nigarrak zirela hedoi eta uri bilhakatu.

Jainkoaren Zerbitzari handiak ikusi zuen halako ihurtzuri eta ximixtekin, eta halako uri ikharagarriarekin, etzitekela etxe hartarik athera. Bainan eman zion aditzerat arrebari, etziola atseginik egin, hitz hauk erraten ziozkalarik:

«Jainko Jaunak barkha dezautzula zure lana! Bainan errazu, zer haritu zaizkit?».

Eta Santa Escolazticak ihardetsi zion, irri ezti bat egiten ziolarik:

«Ni, zer haritu naizen? Huna: othoiztu zaitudanean, eman zinezadan gauza bat, atseginik handiena egin behar zarotana, badakizu nola hartu nauzun. Orduan hersatu⁷ edo adrezatu⁸ naiz Jesus Jaunari, eta horra, nola Jesus Jaunak ihardetsi duen nere galdeari.

»Orai beraz, athera zaite, ahal baduzu! Utz nazazu ni hemen, eta zu, zohazi zure komenturat».

Nahi-eta-ez, San Benoatek ezagutu zuen Jesus Jaunak maite zuela handizki haren arreba saindua, hain laster onhetsi zuenaz geroz haren othoizta. Eta egin zuen bere baithan, Jainkoaren nahia zela gau hura han berean iragan zezan.

³ Hedoirik, hodeirik. ⁴ Eraman. ⁵ Ihortziriak, trumoiak, inusturiak.
⁶ Bota ahala, goian behean. ⁷ Jesus Jaunaren eskuetan jarri naiz. ⁸ Jesus Jaunari zuzendu natzaio.

Santa Escolazticak erran zion hargatik bertze behin: «Hain ona zarenaz geroz, komentutik kanpo egoterainokoan gau bat osoa neregatik, egiazki eskerrak darozkitzut».

Sainduak aithortu zion, etzagola haren gatik, edo hari atsegin egin beharrez, bainan bakharrik Jainkoaren nahia hala zelakotz. Eta hasi ziren, berriz ere, zeruaz eta zeruko gauzez mintzatzen. Eta oraino ere, hala-hala mintzo ziren, ohartu zirenean gaba iragana zela, eta jadaneko argia hasia.

Orduan jeiki ziren mahainetik, eta joan ziren beren komentuetarat, ziotelarik, berriz ere elkhar ikusiko zutela, denbora handirik gabe, ez lurrean, bainan zeruan, eta etzirela gehiago elkharretarik urrunduko.

San Gregoriok kondatu daroku ixtorio hau guzia. Harrek errana dugu oraino, anai-arreben arteko gora-behera hau, eta nola, Jainko Jaunak erakusterat eman zuen arrebaren alde zela.

Eta ixtoria kondatu ondoan, erraten daroku, ez dugula sobera miretsi behar arrebak irabazi balin bazuen ere hauzia, harrek zuela, alabainan, gehienik maite Jainkoa; eta hortakotz harrek zuela bothererik handiena Jainkoaren aintzinean.

Escolazticaren arima zen, lehenik joan beharra zena zerurat. Eta hori gerthatu zitzaion, bere anaia sainduarekin gaba iragan zuenetik, hirur egunen buruko.

Hargatik etzen eri, San Benoaten ikusten izatu zenean. Bainan Jesus Jaunaren amodioaz errea zagon aspaldion. Amodio haren suak hautsi ziozkan beraz, lurrari estekatua zadukaten lo-kharriak. Eta arin eta eder, hegaldakatu zen zeruko loriarat.

Birjina sainda hura azken hatsetan zelarik, San Benoat leiho ondoan zen, othoitzean hari, ikusi zuenean betbetan uso eder bat zerurat zohana airez-aire.

Eta mintzo batek erran zion Escolazticaren arima zela, zerurat zohana, uso haren itxuran.

Berri horrek halako bozkarioa eman zion gure Aita benedikatuari, non, berehala hasi baitzen Jainkoaren laudorioen kantatzen eta Jainkoari eskerren ematen.

Gero, igorri zituen fraide batzu gorphutz saildu haren bilha, nahi zuetakotz ehortzi beretzat eaina zuen hobian berean.

Bitartean liburu-egilek diote, gorphutz hura etzela eremana izatu Casingo komenturat, hirur egunen buruan baizik; San Benoteak utzi zuetakotz bere komentuan, serorei atsegin egitea gatik eta hekien kontsolatzea gatik.

Hirur egun hekien ondoan, ereman ziotenean bere arreba maitearen gorphutza, haren hilik ikusteak hautsi zion, nahi-eta-ez, bihotza; eta nigarra jauzi zitzaion. Etzuen ere gorde nahi izatu haren galtzeak ematen zion bihotz-mina.

Hargatik, gogoz ematen zelarik Jesus onaren gurutzearen oinetan, egin zuen azken sakrifizio hura ere. Eta gero, ehortzi zuten zohakon ohore guziarekin, San Benoteak beretzat eaina zuen hobian.

San Benoteak ezarraraziz bere hobian gorphutz saildu hura, nahi zuen harenaren aldean izan zadiela, azken juiamenduko eguneraino; sortzeak eta graziak elkarrekin ezarri eta elkarri josi zituenak hain hertsiki, etzitezen berexiak izan elkarharretarik, ez-eta herioaz beraz ere.

San Benoteak egin zuena bere arreba sailduaren gorphutza ikusi zuenean, horra, guk ere, egiteko ginukena, ahide edo adixkide maite zenbeit hiltzen zaikunean.

Orrhoit gaiten beraz, halako orduetan, etzaikula galdegina, hotz-hotza eta sentimendurik gabe izatea. Ez, etzaio gaitzi Jainkoari ikustea gure begiak bustitzen direla nigarrez.

Berthutearen izatea ez da bihotzik gabe izatea.

Jainkoak galdetzen darokuna da, har detzagun haren eskutik eta haren ohoretan, horrelako gurutzeak. Eta horra, zertan erakusterat emanen diogun maite dugula.

Eta beraz, atsekabe handi zerbeit dugunean, edo galtze handi zerbeiten egitea gerthatu zaikunean, ez detzagun begien aintzi-

nean iduk, bethi eta bethi, atsekabe hek eta galtze hek. Ezen hori liteke gure bihotzaren geroago eta gehiago belzteko eta eriarazteko biderik hoberena.

Guk egin behar duguna hau da: orrhoitzea Jesus Jaunak, gure salbatzea gatik, hartu dituen atsekabez; othoitz gehiagoren egitea, edo bederen gure othoitzen egitea, bertze denboretan baino hobeki; eta gero oraino, komunione on batzuen egitea.

Gohazen bide hortarik, eta eremain⁹ tugu gure gurutzeak, uste baino errexkiago.

⁹ Eremanen, eramango.

HEMERETZIGARREN KAPITULUA

San Benoaten heriotzea.

Santa Escolazticaren hiltzea izatu zen gure Saindu handia-
rentzat, bera ere, eternitateko besta ederretarat heltzen hari zelako
azken seinalea edo deia bezala.

Bertzalde, Escolazticaren zerurat igate lorios harrek hazkartu
zion, ezin gehiago, zeruaren nahia.

Eta nahiz bazakien arras ongi, etzuela lurrean egoteko,
arriba galduz geroz, berrogoi egun baizik, halarik ere, berantetsia¹
zagon, noiz ikusiko zuen mundu huntako denboraren akhabantza.

Hala-hala, ezin gehiago jasanez bere Jainko maitearen ganik
urrun egotea, othoitzik khartsuenak egiten ziozkan, egun guziz.
Eta hitz hauk ere entzuten ziozkaten zenbeit aldiz: «Nere Jaun
ona, zergatik ez darozkidatzu hausten, lehen-bai-lehen, zureganik
berexia naukaten lokharriak! Hauts dazkidatzu, Jauna, lokharri
hauk, eta eginen darotzut laudoriozko sakrifizio bat».

Eta nola irrits² eta gutizia saindu horiek xukhutua³ eta errea
baitzaukaten haren bihotza, indarrak ere ttikituz zohazkon gero-
ago eta gehiago.

Bainan indarrak ttikitzen haritua gatik ere, etzuen ekhartzen
bere gorphutza, ordu arte baino hobeki.

¹ Zain egon beharraz kezkatuta. ² Irrika, antsia, grina bizi. ³ Lehortua, idortua, ihartua.

Santa Escolaztica hil zenean, garizumaren hastea zen. Eta bada, garizuma hartan ere, San Benoatek egin zuen aintzineko garizuma guzietan bezala.

Erran nahi baita, barur egin zuela, ez egunean behin janez, bainan astean bietan janez bakharrik. Eta orduan ere, etzuen bertze deusik hartzen, baizik ere, ogia jakirik gabe, eta haren gainera, ur hutsa.

Eta hortakotz, etzezaken nihork sinhets azken egunetan zela, eta beldurrik gabe zauden fraideak, noiz-eta-ere manatu baitzioten Aste-Sainduko astelehen goizean, haren hobia idekirik eta zabalik ezar zezatela.

Ez dugu zeren erran, komentu guzia ilhundu eta belztu zela lan hura manatu zuenean, nahiz etzuen iduri ganbiorik batere bazela hura baithan.

Bainan, hainbertze aldiz erakutsi zioten, bazakiela harrek ethorkizunean ere zer izanen zen, non guziek sinhetsi baitzuten azken egunerat hurbildua zela.

Bertzalde, egun hartan berean, sukhar handi bat lothu ziztaion, eta, denbora berean, egartsu⁴ bat barne guzia erretzen ziona.

Sukhar hura zen, gure Aita loriosa merezimendu handiagoez aberastu, eta mundu huntarik bertzerat ereman behar zuen eritasuna. Ezen oinhaze handiak izatu zituen jasaiteko, astelehenetik hasirik eta larunbat goizeraino.

Ordean, San Benoati eritasunak etzion ahantzarazten Aste-Saindua zela. Eta ageri zen, haren gogo hainitz gehiago hartua zela, Jesus Jaunak gure salbatzea gatik jasan dituen pairamenez eta heriotzeaz, ezen-ez bere oinhaze handiez.

Larunbat goizean, ordukotz indarrrik gabe zelakotz, othoiztu zituen haurride batzu lagunt zezatela elizarat joaiten, aldaren oinetan nahi zuela eman azken hatsa.

⁴ Egarrri bizi.

Haurride hek nahiago zuketen han berean egotu balitz, zeren-eta hainitz ahuldua baitzen. Ordean, ongi ikusi ondoan bere ezagutza osoarekin zela oraino, eta hala zela egiazki haren nahia, lagundu zuten elizarat.

Elizan, hartu zituen sakramenduak, amodiozko sentimendurik bizienekin. Eta, sakramenduak hartu ondoan, egin ziozkaten azken gomendioak, bere ingurura bilduak zituen haurridei.

Gero, ezaguturik komunione sailduak eman ziozkala indar berriak, eman zen xutik, haurride batzuen besoen gainera⁵, eta eskuak zerurat altxatuak zauzkalarik, othoitz egin zuen aintzina, bederatzi orenak iriraino.

Gure Saindu handiak etzuen urrunago joaiterik. Bederatzi orenetako irian, eman zuen azken hatsa ezti-eztia. Eta haren arima igan zen zeruetarat, martxoaren hogoitza batean, hirur-hogoi-eta-hirur urthe zituelarik.

Oi! San Benoat, gure Aita ona, urrikal dakizkitzula zeru gorenetik, ez bakharrrik zure izena eta arropa ekhartzen dutenak, edo ekharri nahi luketenak, bainan oraino, zure izenean Jainkoari eskerrak eman-eta, zerbeiten galdetzerat ethorriko zaizkitzun guziak!

Bainan, guzien gainetik galdetzen dautzuguna da, ardiets dezaukuzun gure bihotz haukien laxorik eta kreaturentzat amodio handiegirik gabe idukitzeko grazia; eta, denbora berean, Jainko Jaunaren egiazki maitatzeko grazia; gu ere, ikhara handiegirik gabe, izan ahal gaiten gure azken orenean; eta gero, izan ahal dezagun, guk ere, Jainkoaren laudorioen kantatzeko zoriona.

Irakurtzaileak ez bide du ahantzia, nola utziak ditugun Erromano sailduaren komentuan San Maore eta haren lagunak, eta

⁵ Besotik helduta.

nolako atsegina egin zion gizon saindu hari, San Benoaten haur batzuen ikusteak.

Ondikotz haren zorionak etzuen luzez iraun behar.

Ortzirale Sainduz, Jainkoak adiarazi zion Maore Sainduari, biharamunean berean, galdu beharra zutela Benoa, beren Aita guziz saindu eta guziz maitea.

Berri horrek ahantzarazi ziozkaten guziei bertze atsegin eta atsekabe guziak. Zeren-eta ez baitzen berri txarragorik izaten ahal hekientzat.

Hala-hala, bortz benediktanoak eman ziren othoitzean, el-kharrekin, hek ere behar ziotela egin, egiten ahal zioten laguntza. Eta ez bazuten ere deusik egiten ahal haren gorphutzarentzat, Jainkoak emanen ziola menturaz, hekien othoitza gatik, mere-zimendu berri zenbeiten irabazteko grazia.

Ortziraleko eguna eta larunbat goizerako gaba othoitzean ereman ondoan, larunbata ere hala zaramaten, noiz-eta-ere bederatzi orenak irian, Jainkoaren Izpirituak erakutsi baitzion Maore Sainduari, zer iragaiten zen Casingo mendian.

Saindu gazte harrek ikusi zuen beraz Casingo mendia, eta komentua ere bai, gorphutz eta arima, han izatu balitz bezala. Eta bertzalde, ikusi zuen komentutik eta zerurainoko bide edo karrika eder bat zolatua⁶, bururen-buru, hain kolore ederreko oihalez, non ahalkarazten⁷ baitzuten jendearen begia.

Baziren ere bide haren bi aldetan, izarrik ederrenek baino hobeki argitzen zuten bi argi herronka⁸.

San Maore beira zagolarik ikusgarri xoragarri hari, izpiritu dohatsu bat agertu zitzaion betbetan. Eta harrek galdetu zion:

«Zer diozu bide hortaz? Eta zer uste duzu dela hori?». Eta fraide sainduak ihardetsi zion: «Nik, nola nahi duzu jakin dezadan bide hori zer den? Zuri nago, othoi mintza zaite, zer da bide hori hoin ederra?».

⁶ Har-lausaz egina. ⁷ Beldurrazten. ⁸ Ilara, lerro.

Eta orduan izpiritu zerutiarrak erran zion: «Hori da San Benoat Jainkoaren zerbitzari maitea zerurat igan den bidea».

Solhas horiek eman zioten atseginik handiena. Eta, aintzina ere, egon ziteken beira gogo onez; ordean suntsitu ziren, hala izpiritu zerutiar hura, nola bide guziz eder hura. Eta hainbertzenarekin, Maore Saindua ohartu zen bere haurriden artean zela.

Kondatu zioten, beraz, bozkariarik handienarekin, zer gertatu zitzaion eta zer ikusi zuen. Eta denak eman ziren Jainkoaren laudorioen kantatzen, eta hari eskerren ematen.

Casingo komentuko fraide batek ere izatu zuen, San Maorek izatu zuen zorion bera.

Harrek ere ikusi zituen gure Aita benedikatuarentzat egina izatu zen bide ederra, eta bide hartako oihaleriak eta argi distirantak.

Eta oraino ere, beren besoetan zadukatarik gorphutz maite hura, etzakitelakotz bizia ala hila zuten, harrek erran zioten guziei zer ikusi eta jakin zuen.

Egia da, berri horrek eztitu ziotela, hein baterainokoan, beren bihotz-mina; ordean, etzioten ahantzazten ahal, aitarik gabe zirela.

Atxiki zuten ageria, egun hartan eta biharamunean ere bai. Biharamun hura Bazko eguna zuten. Eta gero, astelehenean, ezarri zuten hobian bere arreba Santa Escolazticaren aldean.

San Benoat hil zen pontuan, asko mirakuilu egin ziren Subiakeko lezean.

Maorek ere, eta haren lagunak, ikusi zuten laster, harrek erran bezala zohazkotela gauza guziak.

San Erromanoren komentutik atheratu-eta, Orleango hirira heldu zirenean, jakin zuten berria, hek Manz-erat deitzen zituen Apezpiku Saindua hila zela, zenbeit egun hetan, eta jadaneko bazela bertze bat, haren ordain ezarria.

Apezpiku berriari galdetu zioten, ian hartuko zituen, ala bertze norapeit joan behar zuten.

Eta apezpiku harrek ihardetsi zioten, etzuela nahi, ez ongi ez gaizki, joan zitezen haren herrietarat.

Orduan hasten zitzaizkoten, San Benoatek bere letran adiarazi nahi izatu ziozkaten lanak.

Bainan etziren lotsatu; bazakitelakotz, Jainko Jaunak lagunduko zituela, eta izanen zutela, Manz-eko apezpiku zenak eman gogo zioten tokia baino hobea, eta komentuarien egiteko ere bai behar zuten guzia.

Komentu berriaren egiteko lurra eta dirua, Erregeren gorteko jaun batek behar ziozkaten eman.

Flores zuen izena jaun harrek.

Eta berantxago, ez bide zitzaion iduritu bazuela aski eginik, lurra eta komentuarien egiteko dirua emanez, ezen ezarri zuen San Maoreren eskuetan Bertulfe bere seme bakharra, orduan oraino zortzi urthe zituen.

Ez dugu hemen erraten ahal, San Maorek zer lanak eta zer gudukak izatu zituen bere lehen komentu hura egin bizkitarte.

Ez ditugu ere hemen kondatzen ahal, nolako mirakuiluak egiten zituen, eta nola, haren etsaiak berak bortxatuak ziren, hari berari galdetzera, senda zetzala Jainkoak eman zioten gaitzetik, hartaz gaizki mintzatu zirelakotz, edo zerbeit eitate txar egin ziotelakotz.

Erran dezakegun guzia hau da: Jainko Jaunak hain ongi lagundu zuela saildu hau bere egiteko guzietan, non hil behar zuen urthean, baitzituen bere meneko seietan hogoi komentu, fraide onez ederki betheak.

San Maore bizi izatu zen, Frantziarat ethorritz geroz, San Benoatek erran bezala, berrogai urthe. Eta gero, hil zen hirurhogoi-eta-hamabi urthetan.

HOGOIGARREN KAPITULUA

*San Benoaten eta Santa Escolazticaren gorphutzak
nola ekharriak izatu ziren Frantziarat.*

Ikusi dugu goragoko kapitulu batean, nola Jainko Jaunak ezagutarazi zion San Benoati, pagano batzuk funditu behar zutela haren komentu ederra; eta nola ardietsi zuen, fraide guziak bizirik espaka zitezen.

Ez dugu zeren erran, solhas horiek altxatuak¹ izatu zirela fraidez; eta handik goiti bethi ikharetan zaudela, iduritzen balin bazitzaioten, bazutela zerbeit lanjer.

Hargatik gau batez, lo zauden ederki guziak, nahiz bazakiten Lonbartak deitzen zituzten pagano batzu helduak zirela Erromaraino, gaizki eta gaixtakeria handiak egiten zituztelarik bazterretan.

Lo zauden beraz, noiz-eta-ere ohartu baitziren, han zituztela pagano hek, eta athen hausten hari zitzaizkotela haizkora ukhaldika.

Ordean etzuten denborarik galdu, atzarriz geroz.

Eta nahiz paganoek egin zituzten beren egin-ahalak, athen laster hausteko, hala ere eman zuten sobra denbora. Ezen fraide guziak espakatu zitzaizkoten, berek zakiten athe gordeari esker.

Eta orduan, paganoek egin zuten Jainkoak San Benoati adiarazi zionaren arabera.

¹ Gordeak.

Erran nahi baita, hartu eta khendu zutela lehenik hekientzat on zen guzia; eta gero, su eman ziotela komentuari.

San Benoaten hiltzeak etzuen oraino berrogoi urthe baizik, komentua erre zutenean. Eta hala-hala egon beharra zen berrehun urtheren ingurua.

Hargatik diodanean, hala-hala egon beharra zela, ez naiz osoki xuxen mintzo; ezen suak xutik utzi zituen paretak erori ziren denborarekin batean. Eta azkenekotz, komentu guzia lurrean zen zabal-zabala.

Ordean etzuen nahi Jainko Jaunak, komentu haren egilea ohorerik gabe egon zadiela, hura berriz egin arteraino. Ez! etzen hori, Jainkoaren nahia.

Bazuelarik beraz, ehun eta berrogoita hamar urthe, komentua errea zela; eta ordukotz, basa ihizien gordagia eta ihes-leku bilhakatukatuak zirelarik, lehenagoko fraiden baratzea, etxea, eta eliza ere bai, Jainkoak adiarazi zion San Momoleri, behar zituela bere komenturat bildu San Benoaten eta Santa Escolazticaren gorphutz saildu eta baliosak.

San Momole zen Frantzia Floriko komentuko Abadea.

San Momolek hautatu zuen, lan hortako, Aigulfe erraten zioten fraide saildu bat. Eta kondaturik hari, zer manu eman zion Jainkoak, bidali zuen Italiarat, bertze lagun batzuekin.

Noizbeit heldu ziren Erromara. Eta Erroman barna, heldu ziren azkenekotz Casingo mendira.

Mendi hartan, atxeman zuten errexki non zen komentua. Bainan nola ez baitzen harririk eta harririk baizik, etzezaketen nihola ere ezagut non ziteken eliza eta hek bilhatzen zuten hobia.

Eman ziren beraz Jainkoari buruz, galdetzen ziotelarik, ordu arteraino hain ongi gidatu zituen ondoan, etzetzala utz laguntzarik gabe, beren behar-ordurik handienez.

Eta Jainkoaren ganik grazia haren ardiesteko, eman ziren othoitzean eta barurean.

Bazuelarik jadaneko hirur egun hala-hala zaudela, agertu zitzaioten gizon adinetako bat, hainitz itxura saindua zuena. Eta harrek erran zioten:

«Heldu den gauean, zaudezte atzarriak. Eta emazue ongi kontu, Jainko Jaunak eman nahi darotzuen seinaleari».

Eta huna nola, Jainko maiteak ezagutarazi zioten non zen hek bilhatzen zuten hobi saindua.

Gauerdia gainean, ikusi zuten, zerutik lurrera jausten, argi bat hainitz distiranta. Eta gero, harri meta baten gainera zenean, argi hartarik athera ziren bertze hainitz argi. Eta guziak eman ziren harri meta haren inguruan, lanpa² batzu izatu balire bezala.

San Aigulfek eta haren lagunek bazakiten beraz, jakin nahi zuten guzia. Eta berriz ere othoitz egin zuten Jainkoari eskerren emateko.

Argitu zuenean, hasi ziren harrien eta bertze puska tzar guzien baztertzan; eta aski lan egin zutenean, agertu zitzaioten oso-oso, San Benoaten hobia.

Ez dugu zeren erran, ikhara saindu batek hartu zituela, hobi maite haren idekitzen hasi zirenean; ez-eta-ere, hekien ikhara handitu zela oraino, ikusi zituztenean han ziren bi Saindu loriosen hezurrak.

Hala-hala, egotu ziren luzez, belhauniko hekien aintzinean, eta hekien ukhitzerat menturatu ere gabe.

Bainan azkenean, emanez ongi beren gogoari, hezur saindu hekien bilha igorriak izatu zirela, bildu zituzten guziak oihal garbi baterat. Eta beren karga baliosa otharre edo zare batean ezarririk, eman ziren bidean, Frantziarat buruz.

Italiarakoan etzuten nihon aurkhitu trabarik ez gibelztapenik ttikiena, nahiz nahaskeria franko bazen bazterretan. Etxerakoan etzitezken gaizkiago ibil, berekin zaramazkaten Erlaki Sainduen gatik.

² Lanpara, argi-mutil.

Heldu ziren beraz, ordu-onean, Frantzia Sanz-eko hiriraino.

Hiri hartako fraidek eta jendeak bazakiten nola mandatariaik joanak ziren bi gorphutz saildu hekiei, eta jadanik ezagutaraia zuten, Santa Escolazticaren gorphutzaren nahia.

Horra, zergatik hiri hartako asko fraide eta jende jarraiki ziren Erlaki Saildu hekiei; egiten zutelarik beren baithan, San Momolek etzituela beretzat iduki nahiko bien gorphutzak.

Bizkitartean Floriko komentuan jakin zuten, noizko heltzen zitzaizkoten beren Saildu maiten Erlakiak. Eta berri hori husu banatu zen komentutik kanpo ere.

Eta nola, Floriko komentuen inguruan, jendeak baitzuen amodio egiazkoa San Benotatzat eta haren Arreba Sailduarentzat, jendeketa handia bildu zen komentura, Erlaki Saildu hek heldu behar ziren egun hartako.

Jende hek guziak, eta hek bezala fraideak ere bai, egotu ziren beira luzez, begiak landatuak bidearen gainera.

Eta azkenekotz, ikusi zuten proasione³ eder bat ethortzen ziztaiotela.

Proasione haren ikusteak airean ezarri zuen komentu guzia. Gero jarririk bi lerrotan, San Momole bere fraidekin aintzinean, eta kanpoko jendea gibeletik, athera ziren denak Erlaki Sailduen bidera.

Eta bi proasioneak elkharretaratu zirenean, eman ziren guziak belhauniko, Erlaki Saildu hekiei emateko zohakoten ohorea.

Jainko Jaunak ere aditzerat eman zioten, haren nahia zela ohora zetzaten, bere egin-ahal guzian, San Benot eta Santa Escolastica. Ezen han berean bi mirakuilu handi egin ziren.

Bazituzten han, jendeak harat ekharriak, bi hil. Lehena, gizon bat, eta bertzea, neskatxa gazte bat.

³ Prozesio, segida.

San Momolek hartu zituen beraz hezurrik handienak, eta ezarri zituen gizon hil haren gainean. Eta ordu berean, jendeak egin zuen bozkariozko oihu bat; hila piztu zitzaiotelakotz.

Bai eta neskata hura ere piztu zen, ezarri ziozkatenean gainean, han ziren bertze hezurak. Eta orduan berriz ere hasi ziren jendearen bozkariozko oiha. Jendeak zorotua iduri zuen. Etzakitzen non ziren, atseginaren atseginaz. Eta egotu ziren luzez hil piztu hekiei beira, baten eta bertzearen mintzarazten.

Hala-hala, San Momolek eskerrak eman ziozkan Jainko Jaunari, guzien izenean; eman zioten ere Sanz-eko fraidei, Santa Escolazticaren gorputza; eta gero, joan zen komenturat, San Benoaten Erlakiekin, jende guzia, aintzina ere xorotua zagolarik, eta denek Jainkoaren laudorioak kantatzen zituztelarik.

Hemen behar ginituzke kondatu San Benoaten Erlakiek egin dituzten bertze mirakuiluak. Bainan hori, lan handiegia ginuke.

Ezen edozeinek dakiena hau da: beila batera, jendearen bilarazteko, behar direla baitezpada mirakuiluak, edo bederen ardietsi grazia handiak. Eta zenbatenaz ere mirakuilu gehiago izanen baita, eta hainbertzenaz ere, jende gehiago izanen dela.

Orai bada, adiarazteko, zenbat eta nolako mirakuiluak eginak izatu diren, San Benoati esker, Floriko komentuan, aski dugu erratea, hango fraidek egin behar izatu dutela Frantzian den Eliza handienetarik bat. Halakoa zelakotz, egun batzuez, hara biltzen ohi zen jende ostea.

Egin izatu diren mirakuilu guzien kondatzea, ez, ez deza-kegu beraz egin! Eta hortakotz, zenbeit bakhar aipatu, eta utziko tugu bertzeak.

Etzuelarik oraino hainitz denbora San Benoat hila zela, bazen Italian emakume dohakabe bat, burutik joana osoki. Emakume haren gaitza zen, bethi bidez-bide ibiltzea.

Bazabilan beraz kurri, mendietan eta haranetan barna, konturik egin gabe, ian larrean, oihanean ala lur ibilian zen.

Eta hola zabilan gabaz eta egunaz, non etzen unhatua, xutik ezin egon ahal izaterainokoan. Eta orduan, etziten⁴ zen, edozein tokitan.

Behin bada, orai erran dugun heinean⁵ zelarik, unhatua ezin gehiago, sarthu zen, berak etzakielarik nola, gure Aita loriosak bere penitentziak hasi zituen harpe hartan berean, eta han lohar-katu⁶ zen.

Bainan gero, atzarri zenean etzen gehiago erro, bainan bai sendo, egundaino fritsik⁷ izatu ez balu bezala. Eta haren burua etzen gehiago nahasi.

Huna orai, Frantzian berean, egin izatu diren mirakuilu batzu:

Gau batez, Floriko komentuan, lehen-aldikotz zutelarik oraino San Benoaten Erlakien besta, fraideak atheraiak ziren elizatik, ofizio guziak kantatu ondoan. Eta etzen bertzerik nihor-ere elizan, baizik ere, Erlaki⁸ Saindu hekien zaintzailea.

Fraide hura bada, Erlaki hekien aintzinean zagon, ahuspez emana eta othoitzik kharsuenetan, noiz-eta-ere ohartu baitzen, bazuela aldean norbeit.

Beira jarri, eta ikusi zuen begitarterik eztiene zuen gizon adi-netako bat. Eta, nahi-eta-ez, izitua zagolarik, gizon harrek erran ziozkan hitz hauk:

«Ez duzu zeren beldurrik izan, ni naiz Benoat, Etxe Saindu huntako Nagusia eta hunen Geriza.

»Emozute zure lagunei egun ona, nere izenean.

»Atzo eta herenegun, Bretaniako komentuan nintzen, Aimeri zuen haurride ona agonian zelakotz. Lagundu dut haren arima zerurat, hala nola lagundu baititut komentu huntan hil direnak, nere hezurak hunat ekharritz geroz.

⁴ Etzaten.
koan *Eralki*.

⁵ Egoeran.

⁶ Lokartu.

⁷ Fitsik, ezer, deus.

⁸ Jatorriz-

»Bainan egun, zuekin naiz, egun guzia. Eta zuekin naizela ikusiko duzue, meza nagusia erratean».

Egun hartan beraz, fraideak beira zauden, zer ikusi behar othe zuten. Eta meza nagusiaren orena etzitzaioten ethorri nahi baino lehen.

Fraideak bezala, bazen bertzerik ere, meza berantetsia zagonik. Ezen eliza guzia jendez bethea zen. Eta jendek bazuten asko galde egiteko Jainko Jaunari, San Benoaten arartekotasunaz⁹.

Azkenekotz hasi zen meza hura. Eta Ebanjelioa kantatu zenean, hirur-hogoi eri sendatu ziren betbetan.

Erratea baino errexago da asmatzea, mirakuilu handi harrek nolako bozkarioan ezarri zuen eliza guzia, eta zer sinhestea hartu zuen jendeak gure Aita loriosa baithan.

Huna oraino, bertze mirakuilu bat, lehen hori iduritsua:

Bazuelarik jadaneko, hirur ehun urtheren heina, San Benoaten Erlakiak Floriko komentuan zirela, Cluniko komentuko Abadeak, San Odonek, hainitz ohore emanarazten zion San Benoati berari, eta benediktanoen Ordena guziari.

Halakoa zelakotz harrek zaraman bizitzea.

San Odonek bazuen ere mirakuilurik handienen egiteko bortherea. Eta egiten zituen mirakuilu hekien bidez, konbertiarazten zuen bekhatoros hainitz, eta girstino ephelak ere bai, ernarazten zituen.

Egin zuen ere lan bat, bertze guziak baino oraino baliosagoa.

Haren denboran, gure Ordenako asko komentu lazatuak ziren. Eta gure Erregela Saindua etzen beiratua erdizka baizik. Horrek erran nahi baitu, orduko fraide hek ematen ziotela Jainkoiari atsegin bezen atsekabe.

⁹ Bitartekotasunaz.

Ordean San Odonen mintzoak ernarazi zituen halako lo tris-tean zauden komentuak. Floriko komentua ere lazakeria¹⁰ hartan baitzen, hark ere utzi zuen ordu arteraino zaraman bizitze errexa; eta eman zen, hura ere, Erregela Sainduaren araberrako biziaz bizitzen.

Khar saindu batez sustatuak zirelarik beraz fraide guziak, San Benoat agertu zitzaion hetarik bati. Eta erran zion, bazituela egunak eta egunak, bere komentu hartarik kanpo baitzagon, Erregela Saindua etzelakotz beirratua; bainan berriz ere, ethortzen zitzaioleta, ikusten zuelakotz atseginekin, egin gogo zituztela beren egin-ahalak sainduki bizitzeko. Eta ezagutaraziko ziotela hekiekin zela, bere besta egunean.

Fraideak kondatu zioten bere lagunei zer erran zion gure Aita loriosak. Komentutik kanpo ere hedatu zen berri hori.

Hala-hala, San Benoaten besta egunean, Martxoaren hogoita batean, bildu zen Floriko elizara, eliza handi harrek atxik ahal baino hainitz jende gehiago.

Jende hek guziak othoitzean haritu ziren, meza hasi arte, galdetzen ziotelarik Jainko Jaunari, ezagutaraz zezala bazter guziei, zein zen handia San Benoaten botherea.

Bai! Jainko Jaunaren nahia zen ezagutaraztea egun hartan, zer laguntza handia ematen ahal darokun San Benoatek gure behar-ordu guzietan.

Meza hasi-eta, heldu zirenean *Gloria in excelsis*-era, elizako atheak eman ziren zabal-zabala, beren baitharik; hilak zauden argiak ere piztu ziren; eta ordu berean, ezagutu zuten sendatuak zirela, meza hartarat ethorriak ziren nihonereko¹¹ itsu, maingu¹² eta bertze eri guziek.

Bertze behin, buraso batzu ethorri zitzaizkoten Floriko fraidei, beren haur maite baten gorputza besoetan; haur hura urerat

¹⁰ Zabarkeria. ¹¹ Inon ziren. ¹² Herren, hanka motz.

erori-eta, itho zitzaiotela; ordean barneko mintzo batek erraten ziotela, San Benoat aski botheretsu zela haren pitzarazteko.

Jende hekien fedea ikusirik, Aita Abadeak eremanarazi zituen San Benoaten Erlakien aintzineran. Han, lehen-lehenik, Aita Abadeak othoitz egin zuen bere fraide guziekin; gero ezarri zuten haurra Erlakien gainean, eta piztu zen ordu berean.

Bertze aldi batez, baziren bi gizon eri, biak paralegian eroriak, eta alferretan ibiliak ordu arte, ezagutzen zituzten miriku eta azti guzietan.

Norbeit mintzatu zitzaioten hekiei ere, San Benoaten Erlakiek egiten zituzten mirakuiluez. Eta nahiz bide luzea zuten egiteko Floriko komentura joateko, hala ere joan ziren.

Komentuko aintzindariak ezagutu zuten laster, bi gizon hekien arimak, gorphutzak baino ere eriago zirela. Eta hartakotz prestatu zituzten kobesio on baten egiterat, erretreta labur baten bidez.

Orduan egin zuten othoitz San Benoati, hekien osasunarentzat. Eta osoki sendatuak joan ziren etxerat, Jainkoari eskerrak ematen ziozkatelarik.

Oraiko egunetan ere, egiten dire mirakuiluak San Benoaten arartekotasunaz baliatu nahi direnen onetan.

Hargatik nahi balin badugu hel dakigun bethi eta behar-ordu guzietan, gure bizia izan bedi garbia eta saindua.

Bizi gaiten, berak bere Erregela Sainduan erraten darokun bezala, orrhoituz Jainkoaren begia gure gainera dagola gau eta egun; eta emanen darokula bertze munduan bethiereko zoriona edo bethiereko gaztigua, gure egintzen arabera.

HOGOITA BATGARREN KAPITULUA

San Benoatek mundu guziari egin diozkan ongiak.

Orai errana dugu San Benoatez ginakiena. Ikusi dugu zer bothere handiak eman ziozkan Jainkoak, oraino lurraren gainean zabilalarik; ikusi dugu halaber, nolako botherea duen oraiko egunean ere, Jainkoaren aintzinean; eta hargatik, ez gare gelditzen ahal, bertze zenbeit lerro iskribatu gabe.

Edozeinek ikus eta ezagut dezaken gauza bat da, gure denborak hitsak direla; eta, bederen lur lanetan hari den jendeak baduela zer egin, bere ezin-biziarekin.

Eta bizkitartean, oraiko denborak baino hitsagoak eta beltzagoak ere ziren, lehenbiziko mendetako giristinoen egunak. Ez dugu, beraz, eman behar gure gogoari San Benoaten denboran, egiteko guziak orai bezalatsu zohazila.

Denbora hetan, jende-alde¹ handi batzu atheratzen ziren, noizetik-noizera, Rusiako eta Alemaniako eskualdetarik, edo orobat Afrikako zokhoetarik, eta sartzen ziren, beren azienda guziekin, Frantziako, Espainiako eta Italiako lur erabilietan, orgetan zakharzkatelarik beren haurrak eta emazteak.

Hekien lehen lana, herri edo hiri baterat heltzen zirenean, hau zen: hekiei jazarri nahi zen jende guziaren hilaraztea. Eta, aintzina kurritu gogo balin bazuten, erretzea eta funditzea hekientzat on etzen guzia.

¹ Jendetza, jende talde.

Horrela ethorri ziren orai Frantzia deitzen dugun herri huntarat frantsesak, bretoinak, normanak eta burgonak.

Espainiako lurretan sarthu ziren vandalak, agotak, alemanak eta arabesak; eta Italiako lurretan, vandalak, abarak, lonbartak, turkoak eta bertzerik asko.

Jende hek guziak basa hutsak ziren. Eta hortakotz, etzuten bilhatzen beren ona baizik. Bertzalde, guziak pagano ziren edo heretiko. Horrek erran nahi baitu, bazutela gure Erlisioe Sainduarentzat higuintzarik handiena.

Hala-hala, iragaiten ziren tokietan hiltzen zituzten atxeman zetzazketen apez eta fraide guziak; erretzen zituzten elizak eta komen-tuak; ebasten zituzten atxeman zetzazketen aziendak, abereak eta jatekoak. Eta, gorago erran dugun bezala, funditzen zuten eta ezar-tzen nihorentzat on etzen bezala, berekin ereman etzezaketena.

Hargatik jende-aldeak ethorri zirelakotz luzez, batzu bertzen ondotik, azkenekotz arrotzak nagusitu ziren Frantziako, Espai-niako eta Italiako lur guziez. Eta herri horietako jende zaharra galdu zen edo urthu, emeki-emeki, arrotz hekien artean.

Ordean urrunegi noha, erratean Eropako jende zahar guzia galdu eta urthu zela arrotz hekien artean.

Ezen eskualdunak ere Eropan ziren. Bainan eskualdunak etziren galdu ez urthu. Egia da, ezin atxiki ahal izatu zituztela jende-alde basa hek guziak, beren herrietarik kanpo. Ordean sarthu zaizkotenak, etzituzten lakhetzerat utzi.

Ez! denak kasatu² zituzten emeki-emeki.

Horra zergatik eskualduna, eskualdun gelditu den, eta nola duen bere odola garbi, jende basa hekien odoletik.

Zerbeit dakiten guziek diotena da, eskualduna dela, Eropako jende guzien artean, lehen-lehena.

Aiphatu ditugun jende arrotz eta basa hekien lanik maitena, artzaingoa zen, eta gero gerla, eskas³ zutenaren ebasteko batzuei eta bertzei.

² Kanpora bota. ³ Falta.

Zer izanen zen beraz gure Erlisione Sainduaz, eta Eropako jendearen goiti-beheitiaz, Jainko Jauna ez balitzaiote urrikaldu?

Nork daki?

Ordean bazter guziak fundituak zirelarik, eta lurrik gizene-nak berak, oihan bilhakatzan hari zirelarik, Jainkoak ematen zioz-kan bere benedizione guziak San Benoati. Eta manatzen zion, zohala jende basa hekiei irakastera zer behar zuten egin mundu huntako biziaren irabazteko eta zeruko loriarat heltzeko.

San Benoat etzen lan hortan hasi, bera saindu handi bilha-katu zenean baizik.

Bainan orduan, hain ongi hasi zen, non gaixtaginik handie-nak ikharetan baitzauden, haren aintzina zireneko.

Erran nahi baita, San Benoatek gogoetarazten zituela jende-rik oiesenak, bere mirakuiluez, eta zaraman bizitze sainduaz.

Eta gero, irakatsi ondoan, ez ginela lur huntarat ethorriak, baizik ere zeruko loriaren irabazteko, adiarazten zioten zer eterni-tate ikharagarria dagon gaixtaginarentzat, zerukotzat on izanen ez den arima dohakabearentzat.

San Benoatek ez balu ere bertze lanik egin, baizik ere orai aiphatzen dugun lan hau, bazuken aski eginik, gora izateko Jain-koaren lorian.

Bainan berak egin duen ongia gauza guttia da, bere Erregela Sainduaren bidez egin duenaren aldean. Nork erranen daroku, zer ongiak-eta-ongiak egin dituen bere fraiden bidez, edo batera dohana, haren Erregelari jarraiki behar zuten gizonen bidez!

Gure Aita loriosak egin zuen bere Erregela guziz aiphatua, hainbertze ongi egin behar zuen Erregela hura, Jainkoaren manuz, eta haren agiekin batean.

Horra nolaz lurraren gainera agertu diren gizonik jakintsue-nek eta aiphatuenek, Aita-Sainduek eta Konzilioek miretsi, mire-tsarazi eta gomendatu duten.

Egia da hargatik, ez direla bakharrak Erregela horren itzalak berak ere lotsarazten dituenak, beren gogoak ematen lioketelarik,

behin baino gehiagotan, ongi baino hobeki egin lezaketela Erregela horren azpian jartzea.

Eta zuk, irakurtzailea, ez dezazun eman, zuk ere, zure gogotari, hertsiegia dela edo xutegia komentutik zerura dohan bidea, eta ez dezazun utz, horrela, lurrerat erortzerat Jainkoak ematen ahal darotzun graziarik baliosena, ikusazu zergatik Jesus Jaunak ereman duen, lurrean egotu den denbora guzian, komentuetan sartzen denak baizik ereman ez dezaken bizitzea.

Ezen, badakigu, Jesus Jauna sorthu dela heia⁴ batean, eta bizi izatu dela lanetik, eta oraino hain pobre, non erraten ahal baitzuen, etzuela bererik, ez-eta harri bat ere, bere buruaren azpian ezartzeko.

Badakigu halaber, Nagusi Jainko hark ereman duela bere bizi guzia, atseginik batere gabe eta bethiereko martirio batean.

Badakigu oraino, bizi izatu dela hastetik eta akhabantzaraino, bere bizi guzia, bethiereko obedientzia batean; hogoita hamar urthez, obeditzen ziotelarik Maria bere Amari eta San Josepi, eta bere biziko azken egunetan, obeditzen zuelarik Judasi eta burregoei berei.

Berriz ere galdetzen dut, zergatik egin du Jesusek horrela?

Guri irakasteko, zer egin dezaken gizonak, Jainkoaren graziarekin batean.

Eta non dire kontseilu horiek, manutzat hartuak eta ponturen-pontu atxikiak? Non da jendea bizi pobrezia osoan, garbitasun osoan eta obedientzia bethierekoan; hitz batez, Ebanjelioko kontseiluen arabera?

Komentuetan. Eta han bakharrik.

Horrek erran nahi baitu, komentuetako bizia Jesus Jaunaren nahitik dela, eta komentura dohanak Jesus Jaunari atsegin egiten diola; non-eta ez luken munduan egoteko, burasoen sokhorritzeagatik.

⁴ Ukuilu, korta.

Eta hortakotz, dohala komenturat, gogoz sendo edo hazkar den giristinoa. Ezen arima kharsu batek zer irabaziak ez ditu eginen, obediencia sailduari esker! Eta gero, zenbatez ez dire haren zeruko loria eta zoriona, munduan egon balitz baino, handiagoak izanen, menderen-mende, eternitate guzian!

Dohala oraino, komenturat, eta batere beldurrik gabe, halere, munduan eror-eta-xuti dabilan giristino flakoa. Ezen komentuko bizitzeak hazkarraraziko du hura ere. Eta harrek ere eginen du erreki bere salbamendua, komentuko paretan gerizan.

Zeren-eta San Benoaten Erregela (eta bertze komentuetako Erregela ere bai), arima kharsuei dohakoten bezalakoa baita, eta ordu berean, eri eta ahul edo flako direnen indarrek galdetzen duten bezalakoa; eta-ez, batere borthitzegia.

Eta huna, zertarik ezagut dezaken batbederak⁵, egiaz mintzo naizela, hemen erran dudana guzia egia dela, eta gure komentuetako bizitzea ez dela borthitzegia nihorentzat:

Izatu dire ehun enperadore, errege eta erregina, beren jauregi eta jargia⁶ edo tronu ederrak utzi-eta, gure komentuetan fraide edo serora bilhakatu direnak.

Denbora batez, bazen munduan gure Ordenako berrogoi mila komentu baino gehiago. Eta, oraino, ez duelarik berrehun urthe, baziren hogoita hamazazpi mila.

Hogoita bortz fraide athera dire gure komentu horietarik, Aita-Saindu izateko; berrehun, kardinale izateko, eta sei mila baino gehiago, apezpiku edo arxapezpiku izateko.

Bertzalde, gure komentu horietan hil direnetarik Elizak eza-gutzen eta ekhartzen ditu saildutzat, berrogoita hamabortz mila eta zazpi ehun fraide eta serora. (*Aita Texier jesuistak dio hau guzia*).

Eta erran dezakeguna oraino, tronpatzen garelako beldur handi bat gabe, hau da:

⁵ Norberak. ⁶ Eserleku.

Gure komentu horietan, hamalau ehun urthez hil diren bertze hainbertze ehun mila fraide eta serorek ere badutela, egungo egunean, Jainko Jaunaren ikusteko zoriona; edo, bederen, zorion hartarat heltzeko bidean direla.

Orai bada, irakurtzailea, eman dezagun hala ez dena, bainan eman dezagun, fraide eta serora hek ereman dutela beren bizia, komentuan egotu diren denbora guzian, atseginik batere gabe eta bethiereko atsekabetan. Ordean, hara non diren orai dohatsu, eta dohatsu sekulakotz.

Ba othe dute urrikirik?

Eta zuk, iduritzen bazaitzu Jainkoak bere ganat deitzen zaituela, edo nekhe izanen dela zuretzat munduan salbatzea, zergatik ez duzu eginen egin-ahal bat ikusteko, ian horrelako bizia zure indarrez goragokoa den, bai-ala-ez?

Baditeke, norbeitek eginen duela bere baithan azken lerro hauk irakurtu-eta, komentuan ere, fraideak azken hitza bere duela.

Ordean, fraideak maite izan dezala fraidegoa, zer da hortan behar-ez-denik?

Eta nori gaitzitzen ahal zaio, nik nere Ordrearen maite izatea!

Ez, hori etzaio gaitzituko eskualdun irakurtzaileari.

Eta bertzalde, lerro hauk irakurtu-eta, norbeitek utz dezala mundua, eta haina-harrek⁷ beretzat duke irabazi guzia.

Huna beraz, gure Erregelaren kapitulu premiatsuenetarik zenbeit; eta lehenik, San Benoatek bere Erregelaren hastean ezarri duen aintzin-solhasa.

⁷ Halakoak.

HOGOITA BIGARREN KAPITULUA

San Benoaten aintzin-solhasa bere Erregelaren hastean.

Adi zatzu, nere Semea, eta har ongi zure gogoan, nagusien Nagusiak eman nahi darozkitzun manuak. Har zatzu amodioz, zure Aita onak eman nahi darozkitzun irakaspenak; obedientziari darraion lanak ereman zaitzan, zure nahitara eta lazakerian bizitzeak urruntarazi zaituzten Jainkoaren ganat.

Zu beraz, zure borondateari ukho egitera zohazina, eta soldadu sarthu nahi zarena Jesusen armada lorios eta botheretsuan, Jesus Jaunari bakharrik obeditzea gatik, bai, zu, nor-nahi izan zaitzela, zuri nago.

Eta hasteko, behar diozu galdegin Jainkoari, othoitzik khar-suenetz, lagunt zaitzan, bere graziaz harrarazten darotzun xede sainduaren bethetzen. Ez dezan egun batez urrikirik izan, zeren hartu zaituen bere soldadutzat, edo bere haurrik maitenen kontuan.

Ezen behar ditugu haren manuak egin, bethi eta denbora guzietan; ez dadin bortxatua izan gurekin egitera, ez doidoia aitak bere seme eskergabearekin egiten duena, erran nahi baitut, gure ezartzera etxetik kanpo, eskuak hutsik; bainan oraino, nagusiak bere zerbitzari gaixtoarekin egiten ohi duena, gure kondenatzera bethiereko suaz sutan diren lezetarat, zeruko lorian nahiago gintuelarik.

Sinhets dezagun beraz, jeiki behar garela.

Eskritura Sainduak erraten daroku gure ernarazteko; edo, hobeki mintza nadin, Jainkoak berak erraten daroku Liburu Sainduetan: «Huna orai, lotarik ernatzeko eta jeikitzeako ordua. *Hora est jam nos de somno surgere*».

Begiak ongi zabalik beraz, eta beharriak erne, gauden beira, eta eman dezagun kontu Jainkoaren mintzoari, entzun dezagun nola hari zaikun oihuka, diolarik:

«Gaur entzuten balin baduzue Jaunaren mintzoa, beautzue, ez dezazuen ezaxolatuarena egin, mintzo hari jazartzeko edo kontra egiteko. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*».

Jainkoak erraten daroku oraino, bertze toki batean:

«Egizue zuen piaia¹ edo bidea, biziaren argia erre gabe: hil ondoko gabak etzaitzaten atxeman zuen etxera heldu baino lehen. *Currite dum lumen vitæ habetis, ne tenebræ mortis vos comprehendant*».

Jainko Jaunak egiten du oraino gehiago gure biltzea gatik bere ganat. Langileketa² liteken etxeko jaun baten pare, Jainko Jauna oihuka hari zaiku, erraten darokularik: «Nork nahi du egiazko bizia? Nork nahi du mundu huntako eta bertzeko zoriona? *Quis est homo, qui vult vitam, et cupit videre dies bonos?*».

Eta zuk, irakurtzailea, zuk nahi balin badiozu ihardetsi, zuk nahi duzula, berriz ere erraten darotzu: «Nahi baduzu bizia, ez dezala zure mihiak erran gauza gaixtorik, eta zure ezpainez ere ez bezate erran gezurrik. Utzazu gaizkia bazterrerat eta egizu ongia; bilha zazu bakea, eta egizu bakean bizitzeko behar den guzia. *Diverte a malo et fac bonum, inquire pacem et sequere eam*».

«Eta hori egiten baduzu, nere begia beira egonen zaitzu amodiorekin. Kasu eginen dut ongi zure othoitzari; niri buruz eman zareneko, eta zuk ez dukezularik oraino deusik galdetu, nik erranen dautzut: Huna non naizen. Zer nahi zinuen?».

Haurride maiteak, zer nahi duzue solhas eta gonbidu horiek baino eztiagorik eta maiteagorik? Jainko Jauna hain da ona, non berak irakatsi nahi baitaroku bizitze eternalerako bidea.

¹ Bidaia. ² Langile bila.

Tinka dezagun beraz gure gerrikoa. Eta bertze hitzez mintzatzera, ikus dezagun, fedeak zer darokun irakasten, zer darokun galdetzen. Eta gohazen gure aintzinean den bideari gora, merezi dezagun bere erresuman ikustea, gu bere ganat deithu gaituen Jainkoa.

Bainan erresuma hartarat heltzeko, ez da aski joaitea nolazpeit, joan behar gare lasterka.

Bertzalde, ez gare hartuak izaten ahal erresuma hartan, non ez garen osoki saildu eta notharik batere gabe.

Ezen zeruko lorian sarthuko da bakharrik, ifernuko etsaiaren tentazionei eta amarru tzarrei jazarri ditekena, Jainkoaren beldurrean eta umilitatezko sentimendu egiazkoetan bizi ditekena.

Horra zer galdetzen darokun Jainkoak, eta zer behar dugun egin.

Jainko on harrek, bizirik balin bagauzka, ez du bertze xederik, baizik ere guri ephe labur baten uztea, nigar egin ahal dezagun gure bekhatuez.

Eta nola erran baitugu gorago, zeruko loria emanen darokula, ikusten badu, guri kontuak hartuko darozkigun egunean, bizi izatu garela haren nahiaren arabera, eman gaiten, lehen-bai-lehen, galdetua zaikun lanari, eta eskainia zaikun uztarri sailduaren azpian.

Eta aurkhitzen badugu gure bidean zerbeit traba handi, galdegin dezagun Jainko Jaunari, lagunt gaitzan bere grazia sailduaz, traba hekien guzien hausten.

Azkenean, nahi dugunaz geroz, ez dadin izan guretzat ifernurik, aitzitik bai, zeruko loria, balia gaiten, ordu deino eta gorphutz hilkor huntan gareno, mundu huntako biziaz, bertze mundukorak preparatzeko. Egin dezagun, orai beretik, geroan baliatuko zaikuna.

Behar dugu beraz erran, nola behar den Jainkoa zerbitzatu.

Irakaspen berri horietan ez da izanen gure ustez, deusere borthitzegirik ez pisuegirik.

Hargatik, nola behar baintuen leheneko aztura edo kostuma³ txarrak galarazi, eta haurriden artean ere bakea iduki, horrek eginen du, idurituko baitzautzu menturaz, Erregela hunek baduela han-hemenka garraztasun pixka bat.

Bainan etzaitezela izit hortakotz, eta etzaitezela athera zeruko bidetik. Bide hori hertsia izaten ohi da bethi, hastean.

Gero hargatik, jarraiki denean zenbeit denboraz Erregelari, fedea eta indarrak handitzen dire.

Orduan halakoa izanen da zure barneko zoriona, non ohar-tuko baitzare lasterka zohazila; edo hobeki erratera, Jainkoaren amodioak airean zaramatzala.

Eta etzare ekharria izanen gehiago, zure Nagusi Jainkoaren eskolatik atheratzerat. Aitzitik, iraunen duzu bururaino, behin hartu urratsean, eta jasanen ditutzu pazientziarekin, eta zuretzat pairatu duen Jesus Jaunaren amodioz, komentuko bizitzeari darraizkon atsekabeak; eta merezituko duzu haren erresuman hartua izatea eta haren loriaz gozatzea.

³ Ohitura.

HOGOITA HIRUGARREN KAPITULUA

San Benoaten Erregelako kapitulurik premiatsuenak.

Erran ondoan mundu guziari, aintzineko kapituluan irakurtu edo aditu ditugun solhas horiek, San Benoatek ematen daroku bere Erregela.

Erregela horrek baditu hirur-hogoi eta hamahirur kapitulu. Eta San Benoatek erraten dio fraideari, xehetasunik handienarekin, zer behar duen egin, goizetik arratsera, bere egunaren eta biziaren sailduki iragaiteko.

Mintzo da beraz, gabazko eta egunazko ofizioaz, lanaz, jan-edanez, loaz, beztizaz¹, hitz batez, fraidearen goiti-beheiti guziaz.

Hemen ez ditut ezarriko kapitulu horiek guziak. Ez-eta kapituluetan dena ere, ez dut erranen hitzez-hitzez, bainan hargatik, ez dut erranen gure Erregela Sainduak ekhartzen ez duenik deusere.

Eta irakurtzaileak ikusiko du errexki, hemen erranen ditudanetarik, zer zuhurtzia handiarekin iskribatua izatu den Erregela hau; garraztasun handiegirik gabe dela beraz, eta gizonaren indarrek galdetzen duten bezalakoa.

2ren KAPITULUA

Abadeak nolako izan behar duen.

San Benoatek nahi du Abadea izan dadin bere fraiden alderat, aita bat bere haurren alderat den bezala.

¹ Jantziatz.

Aita batek maite ditu bere haurrak bere bihotz guziaz; bilhazten du haur hekien ona bethi eta gauza guzietan; makhur abiatzen balin badire, egiten du bere egin-ahala hekien xuxentzeko; gaizki zerbeit egin badute, gaztigatzen ditu, eta aldiz kuraieztatzen², ongi hari balin badire.

Hori bera da aita Abadeak edo komentuko lehen aintzindariak egin behar duena.

Abadeak izan behar du bethi on, ordean nihoiz onegi edo flako; behar ditu ekharri fraide batzu eztiki, eta bertze batzu garrazki; behar diote adiarazi fraidei, zer eta nolakoak diren hekien egitekoak, ez xoilki hitzez, bainan bere bizitzeaz beraz.

Abadeak behar du bilhatu bere fraiden arimako ona, hekien mundu huntako ona baino hobeki. Zeren-eta fraideak uzten baitu mundua, bere salbamenduaren egitea gatik, eta ez, bizitze gozo eta naturalezaren gogorako batez bizitzea gatik.

Abadeak ez du ere ahanzi behar, konturik xeherena eta heresia izanen duela emateko egun batez, gomendatuak izatu zaizkon arima guziez.

5ren KAPITULUA

Fraideak nola behar duen obeditu.

Jesu-Kristo Gure Jaunak erran diote Apostoluei, eta ordu berean aintzindari guziei: «Zuei obeditzen darotzuenak, niri obeditzen darot, eta zuek mesprezatzen zaituenak, ni mesprezatzen nau. *Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit*» (San Lukas 10, 16). Jondoni Paulok ere erran daroku: «Jainkoak maite du, gogo onez ematen diona, bere eman behar duen hura. *Hilarem enim datorem diligit Deus*» (Korint. 9, 7).

Fraideak bitez orrhoit beraz, obedientziak zerurat daramazkala, eta, aldiz, desobedientziak ifernurat; eta bertzalde, zenbate-

² Bihotz ematen, gogoa berotzen, adoretzen.

naz ere gogo hobez eginen baitute manatua zaiotena, eta hainbertzenaz ere, izanen direla gehiago Jainkoaren gogorako.

Egin dezatela beraz Erregela Sainduak edo aintzindariak manatzen diotena gogo onez eta alegerarik, erasiarik batere gabe, batere luzatu gabe; egin dezatela galdetua edo manatua zaioten lana berehala, eta manua izatu orduko.

Zer begi onez begiratu dion Jainkoak, horrela egina diteken lanari!

19 eta 20ren KAPITULUAK

Othoitzaz.

Nola Jainkoaren begia gizonaren gainera baitago bethi, baina bereziki, othoitzean hari denean, fraideak egin behar du bere othoitzza, emanaz ongi bere gogoari, Jainkoaren aintzinean dela, eta Jainkoari mintzo zaiola. Behar du beraz fraidearen izpirituak kontu eman, zer daasaten³ haren ezpainek.

Fraide guziek elkharrekin egiten dituzten othoitzak izan ditezela labor. Zeren-eta Jainko Jaunari hainitz atsegin gehiago egiten baitio othoitz labor eta kharsuki eginak, ezen-ez othoitz luze eta lazoki eginak.

23, 24, 25 eta 28ren KAPITULUAK

Nola behar diren gaztigatu fraiden hutsak.

Gaztigu xumea emana izanen zaio huts xumeari.

Bainan fraidea, huts handi batez hobendun bilhakutzen balin bada, hala-nola egiten balu desobedientzia handi bat, edo urguilutan sartzen balitz, edo oraino erasia zenbeit entzuten baliote, huna zer gaztigu behar duen:

³ Esaten duten. (Trinkoan).

Haur edo gazte balin bada, eta ez badu aski zentzu gure gaztigu handien beldur izateko, orduan, izain du harrek senti dezaken bezalako bertze zerbeit gaztigu. Eskritura Sainduko solhas hunen arabera, zigorra urrikari duen aitag ez du maite bere haurra.

Fraide hobendun denak balin badu zentzu osoa, berexia izanen da bertze fraide lagunetarik othoitzeko denboran, lanean hari delarik eta jateko tokian. Eta hola berexia egonen den denbora hartan, ez dio nihork emanen benedizionerik, ez agurrik eginen.

Gaztigu hori ez balin bada aski, eta fraidea, umiliatu-orde gaztigu horren gatik, ematen balin bada urguilu handiagoan; iduriarazi ere nahi balu, ez duela hobenik harrek; eta hortakotz, ez balauka konturik ematen diozkaten kontseiluez eta egiten diozkaten othoitzez eta dixiduez, orduan Aita Abadeak eta bertze fraide guziek othoitz eginen dute harentzat; galdetzen diotelarik Jainko Jaunari, ahalik kharsukiena, berak senda dezala haurride eri hura.

Eta komentuko othoitz guzien gatik ere, fraide hobenduna thematzen bada bere urguiluan, orduan, Aita Abadeak behar du pikatu eta komentutik kanpo arthiki menbro⁴ ihartu hura.

Bai, khen dezala bertzen artetik ardi eri hura, arthalde guzia ez dadien khutsa haren eritasunaz.

26ren KAPITULUA

Behin komentutik kanpo ezarriak izatu direnez.

Norbeit khendua izatu balin bada komentutik, bere hutsen gatik, edo bera athera bada bere nahitara, eta gero, Jainkoaren graziaz argitua eta ukhitua, galdetzen badu berriz ere komentuan sartzea, hartua izanen da berriz ere. Ordean, ezarria izanen da bertze guzien ondotik.

⁴ Gorputz atal.

Eta gero ere atheratzen balitz, bigarren eta hirugarren aldi-kotz, oraino ere, hartua izan dadiela. Bainan, handik goiti, jakiten ahal du, komentuko athea etzaiola gehiago idekia izanen.

27ren KAPITULUA

Abadeak zer artha behar duen gaizki zerbeitez hobendun bilhakatzen diren fraidez.

Ebanjelio Sainduak erraten daroku, sendo direnek ez dutela miriku beharrik, bainan bai eriek.

Hortakotz, Aita Abadeak izanen du gaizki zerbeitez hobendun bilhakatu diren fraidez, eriez izaten ohi den artha.

Igorriko diozkate beraz, noizik-behinka, komentuko lehen fraidetarik zenbeit, hekien kontsolatzera, trixteziak ez dezoten gaina har, bainan umilia ditezen, urrikizko sentimenduetan ematen direlarik.

Eginaraz dezala ere othoitz hekientzat, Jainkoaren amodioa finka eta gogor ahal dadin geroago eta gehiago, hekien bihotzetan. *Confirmetur in eo charitas, et oretur pro eo ab omnibus* (2. Kor. 2, 8).

Abadeak berak ere, behar ditu ekharri, gaizki zerbeitez hobendun bilhakatu diren fraideak, eriak ekhartzen diren bezala, erientzat izaten den bezenbat eztitasunekin.

Ezen Abade da, edo Aita, arima eriez artha hartzeko, eta ez, jende multzu baten nagusi izateko.

Bertzela egiten balu, beldur izateko luke, ez ditezen iskribatuak izan harentzat Profetaren solhas hauk: «hartzen zinuten zuentzat ardi on eta gizena, eta khentzen bazterrerat ardi flakoa. *Quod crassum videbatis, assumebatis, et quod debile erat projiciebatis*» (Ezek. 31, 3).

Abadeak egin beza, lehenagorik ere, artzain onak bezala. Artzain onak atxeman zuenean galdu zuen ardi hura, bere espal-

den edo sorbalden gainean ezarri, eta ereman zuen bere arthalerat.

Irakaspen hortaz orrhoit bitez Abadeak edo aintzindari direnak.

33, 34 eta 54ren KAPITULUAK

Ian fraidek izan dezaketan deus-ere berenik.

Fraidei etzaiote zilhegi frits baten izatea, ez-eta nihori deusen ematea, ez nihoren ganik deusen errezebitzea berentzat.

Fraideak ez dire beren buruaren jabe izaten ahal, ez-eta bertze gauza deusen ere jabe.

Hargatik, igurikitzeko dute, izanen dutela Abadearen ganik behar dutena, dela josteko, dela iskribatzeko, dela bertze edozer behar-ordutako.

Erregelak dio oraino, fraide bakhotxari emana izanen zaiola bere beharraren arabera.

Gutti baten beharra dutenak ez bitez trista; aitzitik, eskerrak eman betzote Jainkoari, zeren ez duten gehiagoko beharrik.

Eta gauza hainitzen beharretan direnak umilia bitez, zeren ez diren gai bertzek bezala egiteko.

36ren KAPITULUA

Fraide eriez.

Abadeak behar du artharik handiena fraide eriez. Kontu handia egin dezala, beraz, erizainek ez detzaten ekhar eri hek lazokiegi.

Jesu-Kristo Gure Jaunak erranen diote egun batez, zerukotzat hautatuak ditezken guziei: «Eri izatu naiz, eta, ethorri zaizkitet ikustera, ezen nere haurriderik xumenari egin diozuena, ni-

neroniri egin darotazue. *Infirmus fui et visitastis me. Quod enim uni de his minimis fecistis, mihi fecistis*». (Mateo 25, 40).

Abadeak ez detzala ahantz solhas horiek, eta etzaio nekhe izanen erien ekhartzea eta arthatzea, galdetua zaion bezala.

Eriek ere orrhoitzeko dute, Jainkoaren ohoretan dituztela, emanak zaizkoten sokhorri eta artha guziak; eta ez detzatela unharaz beren haurrideak, behar gabeko gauzak galdetuz, eta aintzina ere galdetuz.

Eri eta flako direnei zilhegi izaten ahal zaiote gizen jatea, hazkartu arte. Bainan sendatu diren bezein laster, eginen dute bertze guziek bezala, mehe⁵.

37ren KAPITULUA

Haurrez eta adinean aintzinatuaak diren fraidez.

Edozeinek badu urrikalmendu frango, hala jende zaharren-tzat, nola haurrentzat. Hargatik ez da sobera, Erregela ere mintza dadin bi adin horietan diren fraidez.

Adinean aintzinatuaak diren fraideak beraz, eta oraino adinik aski ez dutenak, ekharriak izanen dire bertze fraideak baino hobeki. Eta hortakotz, horien jana izaten ahal da bertze fraidena baino hobe. Eta hala behar balin badute, egin dezatela ere beren othuruntza, bertze fraidek baino lehen.

48ren KAPITULUA

Lanaz.

Fraideak hariko dire lanean zazpi orenez. San Benoatek erran du, bertze kapitulu batean, fraidek behar dutela othoitz egin

⁵ *Mehe egin*: haragi gauzarik ez jan.

elkharrekin, egunean zazpi aldiz. Eta nahi du lanean ere hari ditezela, egunean zazpi oren.

Gainerako denbora emanen dute, irakurtze on egiten. Fraidea ez dadiela izan sekulan lanik gabe. Alferkeria arimaren etsai nagusia delakotz.

Igandetan, ez da bertze lanik izanen, baizik ere, irakurtze onen egitea. Eta hargatik, balitz zenbeit fraide, irakurtzen hari-tzeko aski zentzu edo jakitate ez lukenik, hari emana izan bekio lan zerbeit, hura ere ez dadin izan egitekorik batere gabe.

49ren KAPITULUA *Garizumaz.*

Fraidearen egitekoa garizuman, hau izanen da: Ahalik saindukiena bizitzea, eta bertze denboretako lazakeriez penitentzia egitea.

Behar da beraz garizuman, urrundu bekhatutik eta lehena-goko bekhatu eginez urrikitan sarthu, bertze denboretan baino ere hobeki; behar du egin bertze denboretan baino meditazione, irakurtze eta penitentzia gehiago.

Eskain dezola beraz Jainkoari egun saindu hetan, zenbeit sakrifizio xume, edo jan gabe utziz jaten ahal luken pixka zenbeit, edo loari ez emanez nahi liteken denbora guzia, edo bertze zerbeit holako gauza eginez.

Ordean fraideak ez du gauza horietarik deusere egin behar, bere burutara eta Abadearen baia⁶ gabe.

⁶ Baimena.

58ren KAPITULUA

*Nola behar diren errezebitu komenturat ethortzen direnak
fraidetzeko gogoarekin.*

Arrotz bat ethortzen denean komentura, fraidetzeko nahikundearekin, athea etzaio berehala ideki behar, arrotz hura balin bada ere apeza.

Ordean, behar zaio adiarazi zer lanak dituen komentuko bizitzean eta Erregela Sainduaren azpian jarri nahi denak. Ikus ahal dezan, sarthu baino lehen, ian bihotzak onhesten dion halako bizitze hertsian bizitzea.

Eta gero hargatik, aintzina ere nahi balin bada fraide bilhakatua, orduan ezarria izanen da, urthe batentzat, fraidegoa zer den irakasteaz kargatua den fraidearen eskuetan.

Eta urthe haren buruan, berari iduritzen bazaio on dela; eta komentuko fraidek ere onhesten badute, eginen ditu botuak; eta, egun hartarik goiti, Jainkoarena izanen da gorphutz eta arima.

64ren KAPITULUA

Nola behar den hautatu Abadea.

Komentu bateko Abadea izendatu edo hautatu behar denean, fraidek othoitz egiten dute lehenik, Izpiritu Sainduaren argien izateko, eta gero, ematen dituzte bozak⁷.

Eta nork ere baititu hiruetarik biak, eta hura hautatua da Abadetzat, bere bizi guzikotz.

San Benoatek erraten du oraino kapitulu huntan, nolako berthuteak behar dituen Abadeak. Erraten dio beraz:

⁷ Botoak.

Behar duela on izan, ordean flakeziarik gabe; behar duela ikusi, nori zer behar dion eginarazi, egiterat utzi eta egin-gabe utzarazi.

Horrek erran nahi baitu behar duela, Izpiritu Sainduak baxharrik ematen ahal duen zuhurtzia.

Hortakotz, behar ditu gogoan iduki Jakobe patriarkaren hitz hauk: «Ez ditut lasterregi kurriarazi nahi nere aziendak; zeren-eta sobra unharazten banitu, leherraraz bainetzazke guziak egun batez. *Si greges meos in ambulando plus fecero laborare, morientur cuncti una die*».

Nork-berak ikus dezaken bezala, San Benoatek erakusterat ematen ditu bere Erregelari, Abadearen ganik galdetzen dituen ontasuna eta amodioa.

Eta hemen erran dezadan bidenabar, San Benoaten nahia da, aintzindari guziek izan detzaten, beren meneko dituzten guzien alderat, amodio eta ezintasun bera.

Eta halaz, Erregela Saindu hunen azpian jartzeko aski bihotz izatu dutenek, ikusten balin badute ere, noiz-edo-noiz, nagusiaren borthiztasuna, hutsen korreitzeaz⁸ dohanean, ordean ikusiko dute errexki Aitaren amodioa.

Eta Aitaren mintzo ezti eta gozoaz hazkartuak eta sustatuak, maitatuko dute geroago eta gehiago Erregela Saindu hunen azpian bizitzea.

72ren KAPITULUA

Nolako kharra behar duen fraideak bere bihotzean.

Bi khar suerte izaten ahal dire gizonaren bihotzean.

Norbeit ekharria izaten ahal da bertzen hutsen agertzera, eta bertzen korreiarazterat, ez Jainkoaren amodioz, eta lagun hekien

⁸ Zuzentzeaz.

ona bilhatzen duelakotz; ordean bekhaizgoz edo jelosiaz, edo hotztasun pixka baten gatik.

Eta hori khar gaixtoaren izatea da.

Ordean bada oraino bertzelako khar bat. Huna:

Norbeiti egiazki gaitzi bazaizko bertzen hutsak, Jainko Jauna damustatzen⁹ edo laidostatzen¹⁰ dutelakotz, edo arimak ifernuko bidean ezartzen dituztelakotz.

Eta hori da khar onaren izatea.

Lehen khar hura duena, Jainkoaren ganik urrunduz doha, eta heltzen ahal da ifernuko bideraino.

Bigarren kharra duena zeruko bidearen erdian da.

Fraiden bihotzak sustatuak izan bitez bigarren khar hortaz. Eta hortakotz, izan bezate elkharrentzat ahal bezenbat ikustate; jasan detzatela, khexatu gabe eta pazientziarekin, batzuk bertzen itzalak¹¹ eta hutsak; egin dezatela batzuk bertzen nahia.

Fraidek bilha dezatela bertzen ona, eta ez berena.

Eta hortakotz, izan bezate elkharrentzat amodio bat garbia eta saindua; maita dezatela oraino beren Abadea, orrhoituz Jainkoaren ganik duela bere bothere guzia.

Eta azkenean, izan bitez Jainkoaren beldur, eta ez dezatela nihor, ez deusere maita Jesus Jauna baino gehiago, Jaun on harrek gida gaitzan guziak, bere odolaren gustuz¹², merezitu darokun bizitze eternalerat.

Erregela hau iskribatu ondoan, San Benoatek erraten diote bere fraidei, azken kapitulu batean:

«Haurride onak, bizi gaiten Erregela hunek dion bezala; erakuts ahal dezagun, badugula, ez bada ere saindutasuna, bederen saindutasunaren zerbeit hastapen.

⁹ Ofenditzen, mintzen.

¹⁰ Iraintzen.

¹¹ Akatsak.

¹² Kostuz.

»Eta gero, saindutasun egiazkora heldu nahi direnek, irakurt betzate Elizako Aiten liburuak, eta gure Aita San Bazilioren Erregela. Han ikusiko dute zer behar duten egin, saindu bilhakatzeko.

»Guk, lazakerian eta nagikerian bizi garenek, ez dugu bertzerik merezi, baizik ere ahalkea.

»Zuek beraz, nor-nahi izan zaitezten, mundua utzi duzuenak zeruaren irabaztea gatik, emazue kontu, Jesus Jaunaren laguntzarekin iskribatu dudak Erregela huni.

»Eta Jainkoaren graziarekin batean, joanen zarete Erregela hunek erraten duen baino urrunago ere, berthute goragoko batzuk ere pratikatuko ditutzue. Hala-biz».

Huntan akhabatzen da San Benoaten Erregela Saindua.

SAN BENOATEN ORDREAK DITUEN AGINTZA BATZU

Ez dezakegu utz San Benoaten ixtorioa, ezagutarazi gabe nolako agintzak egin ziozkan Jainkoak gure Aita loriosari.

Lehenagoko denboretan, hainitz aiphatuak ziren jenden artean, orai mintzo naizen agintza hauk.

Eta aiphatuak ziren, ez bakharrik jakitaterik gabeko jendeaz, bainan oraino liburu-egilez berez.

Badire bereziki lau liburu-egile handi, agintza hautaz mintzo direnak, nahiz berak ez diren gure ordrekoak.

Ezen hetarik bat franzizkanaoa da, bertze bat dominikanoa, eta gero bertze biak, jesuistak. Jesuista hetarik baten izena, jakin nahi duenarentzat, da Cornelio-Alapide.

Huna beraz agintza horiek, liburu-egilek ematen dituzten bezala.

1^{na}. Zure ordreak iraunen du munduaren akhabantzaraino.

2^{na}. Munduaren azken denboretan, zure ordrea Elizarekin eta Elizaren alde izanen da, eta finkaraziko ditu hainitzak Erlisioe Sainduan.

3^{na}. Zure ordrean hilen diren fraide guziak salbatuko dire.

Eta balitz norbeit, zure ordrean izanki, eta bekhatua maite lukenik, harrek baduke ahalkea, edo izanen baita komentutik kanpo ezarria, edo bera joanen baita, unhatu-eta, ezin gehiago egonez.

4^{na}. Zure ordreari gerla eginen dioten guziak hilen dire goizik, edo heriotze gaixtoa eginen dute; non-eta ez duten, urrikitan sarthu-eta, egiten beren egin-ahala, beren gaizkien xuxentzeko.

5^{na}. Zure ordreari ongi eginen diotenek, badukete heriotze on baten egiteko zoriona.

Liburuaren akhabantza

ERASKINA

ESKUARA¹

Eskualdun ezten jendea, erdaldun bat izan dadiela erregurarik eta axolarik gabe gure mintzaira maiteaz, eluke horrek gauza handirik erran nahi. Zer dohakigu guri ere erdaldunak mintza ditezela gisa batera edo bertzera? Erdaldun batzuk begietan hartua izan dezatela eskuara; banoha urrunago, egin detzatela zazpi eginahalak gal dadien lehen-bai-lehen, hori ere adi liteke hein bate-rainokoan.

Bainan nihola ere adi eztezakedana da nola Eskual-Herrian sorthuak diren eskualdun-*seme* batzuk eztuketen gehiagoko atxi-kimendua beren amaren altzoan ikhasi mintzairarentzat; nola izan ditezken ekharriak hain errexki eskuararen bazterrerat uztera.

Eskual-zale egiazko bat dohakotela halako hekiei erraitera eluketela eskuara galtzerat utzi behar; bainan, ihardesten ezpadute ere eskuaratik zer atherako duten? Eskuarak zer emanen dioten? Hek, aitzina ere, berdin ezaxol izanen baitire, eta amodiorik gabe beren haurreko mintzairarentzat.

Eta bizkitartean bertzelako ikustaterik² zor ginioke bai, gure eskuara ederrari.

¹ Pièce couronnée au concours des Fêtes Basques d'Urrugne, année 1902, ayant eu pour prix 100 francs (e.o.).

² *ikhaustate* jatorrizkoan. Lan berean *ikustate* ageri da, eta aurreko lanean beti *ikustate*.

ESKUARARI ESKER DAKIGUNA

Eskuaraz mintzo garenek badakigu gure arbasoak nor eta zer ziren. Liburuek erraten darokute, gerlaraz geroz³, eskualdunak gizon gaitzak zirela zenbat-nahi borthitzak balin baziren ere Erromako armadak; eta garhaitu bazituzten ere bazter guzietako jende-aldeak, ezin garhaitu ahal izatu zituztela eskualdunak, egundaino ezin landatu ahal izatu dituztela beren banderak Bizkaiko mendietan.

Liburuetarik badakigu oraino gure arbasoek askotan buru emateko izatu dutela, batean Erromako armadei, bertzean moroei, edo oraino frantsesei, eta buru eman dutela nihoiz amorrik eman gabe, eta amor eman orde jo eta zafratu⁴ dituztela behin baino gehiagotan erromanoak, moroak, frantsesak, eta bertzerik ere bai.

Hainitz liburutan irakurt ditekene oraino hau da: lazgarri zela ikustea eskualdunak nolako kopetarekin jartzen ziren etsaiari buruz, ez bakarrik beren herrian zirelarik, bainan, herritik atheraiak, bertze armada batzuetan ere.

Hitz batez badakigu eskuaraz mintzo garenek, urean ez leihorrean, nihoren beldur etziren gizon batzuen semeak garela.

Eta horrelako gauzaren jakiteak eztikela deus baliorik?

Deusik ez balio jakiteak gure arbasoak eta aita nolako gizonak ziren? Deusik ez balio nolako aitoren semen haurrak garen errateko ahalak?

Ezta bada hori niri iduritzen zaitana.

ESKUARARI ZOR DIOGUN ONA

Bada nork daki zenbat mende eskualdunak gure oraiko herri hautan direla. Non dire aldiz lehenago, erromanoen denboran, Frantzian, Espainian eta Italian ziren bertze jende-aldeak? Hek guziak ithoak edo urthuak nonbeitik ethoririkako jende basa batzuen artean.

³ Gerrara joanez gero. ⁴ Jipoitu, astindu.

Eskualdunak aldiz, aitzina ere eskualdun egotu. Bazakiten eta jende alde hetarik batzu edo bertze beren arterat hartuz, beharko zutela galdu, lurra bezein ongi, beren mintzaira ere, eta hortakotz etzituzten Eskual-Herrian kokatzerat utzi, Eskual-Herrian berak izanen dire aintzina ere zein bere etxeko nagusi eta jaun.

Eskatima⁵ biderik izan dezatela beren artean, eta han dute Lege-Zaharra jakiteko zeinek duen hobena, eta aldiz kanpoko etsai zenbeitek nahi balin badiote egin bidegaberik, orduan denak elkharretara bil, eta zainduko dituzte ederki beren herriak.

Non zitezken hobeki eskualdun egoteko eta ere puliki bizi-tzeko? Nihorat joan gabe, bazituzten hemen berean haran eta zelhai ederrak bihiarentzat, mendi gizenak azienda xehe eta larri guzientzat, itsas zabala ere arrantzako.

Oraiko egunetan ere nongo gizon gazteak dire eskualdunak baino hobeki ikusiak, dela armadetan, dela untzietan? Eskuarak iduki baikaitu bertze jende mota guzietarik berex, eta lehenagoko eskualdun aiphatuen odola baita oraino gure zainetan.

ESKUARARI ZOR DIOGUN BERTZE ON BAT

Eskuara da oraino begiratu gaituena bertze hainbertze eskualdetako jendeak bezein zar⁶ eta lazo bilhakatzetik. Zeren-eta gaixtaginek eta halaber erlisionearen etsaiek ez jakin gure mintzaira, eta gure herrietarik kanpo egon behar izatu dute, harro- arazi gabe, nahi zuketen bezala, gure arbaso eta aiten buruak, khendu gabe hekien bihotzetarik lehen-lehen denboretarik hunat hartua zuten erlisione sainduarentzateko amodioa.

ONGI EZTENA

Egia da oraiko egunetan bertzelako airerik eta haizerik ere badela bazterretan. Frantziako eta Espainiako aintzindarien

⁵ Eztabaida, disputa, sesio. ⁶ Itsusi, gaixto.

meneko bilhakatuak, ezpalin bagare ere jadanik eginak zein gure aldeko erdarari, bederen ederki egiten hari gare.

Lana frango hemendik hamar-bat urtheren buruko, ikusten bada, gure hiri ttikietan, beren artean eskuaraz hitz egiten duken haurrik.

Eztut erran nahi gaizki dela erdararen ikhastea; bainan ongi eztena da eskuararen uztea frantsesez edo españolez mintzatzeko.

Eskuararen etsaiek zer atsegina ikusten ahal baginituzte denak erdarari⁷ lothuak, denak erdaldun bilhakatuak!

Bainan ez, eztute holako irrik eginen, bertzelako ikustaterik zor diogu eskuara gure Ama onari.

ESKUARAREN EDERRA

Aithortzen dugu iphar aldetik eta hegoagotik hartuak eta hestutuak gauzkatzen mintzairak, biak latinaren umeak, ederki ire-siak⁸ direla, aphainduak eta aberastuak ere bai, mintzaira arrotzei harturikako hitzei esker; eta halarik ere eskuara, zenbat-nahi his-tua⁹ balin bada-eta, hastapenean zuen edertasunetik, eskuara ager diteke¹⁰ bi mintzaira haukien eta gainerakoen aitzinean.

Ezen latina eta greka bezein ongi Jainkoak emana dugu, eta bertze mintzairekilako nahastikarik gabe gelditua da.

Damurik lurrak hazi dituen gaimen¹¹ handiko hainbertze eskualdunetarik bati ez bati, ezpaitzaio gogoratu behar zituela agerian ezarri eskuarak bere baithan dauzkan aberastasunak!

Erran nahi baita gure mintzaira ederra egotua dela, atzeman ondoan batere lanthua izan gabe, utzia liteken harri baliosa bezala.

Eta halarik ere beha gaiten zer dioten mintzaira hortaz zer-beiten errateko zuzena duten jakintsun batzuk:

⁷ *Erdari* jatorrizkoan. ⁸ Orrastuak. ⁹ Higatua, alferrik galdua. ¹⁰ *ager-ditke* jatorrizkoan. ¹¹ Ahalmen.

JAKINTSUNEK ZER DIOTEN ESKUARAZ

—Huna lehenik Atxular, hamazazpigarren mendean Sarako erretor zena.

Omen handiko liburu-egile hunek dio: «Iduri luke bertze mintzaira guziak elkharrekin nahasiak direla; eta aldiz eskuara bere lehenbiziko garbi hartan dago.»

—Hemezortzigarren mendean, bertze jakintsun handi batek, Larramendi jesuistak, iskribatzen zituen hitz hauk:

«Nahi baduzue jakin eskuara zer den, beha zakizkote bertze mintzairarik ikhasi eztuten jende batzuei, nola mintzo diren beren artean; eta zu xoratua egonen zare zein den gozoa, argia, bizia, garbia eta xuxena.»

Bizkitartean jesuista hura bera auhenez zagoen, eskuara hain ederra izanki, eta haren denborako predikariek etzakitela karrikako emakume batzuk bezein ongi.

Eta gutartean ere zenbatak ezkaitezke ikusia dugunak, gure mintzaira ederra dela, bereziki entzun ondoan kosta aldeko, Gipuzkoako edo oraino Xuberoko predikari batzu. Orduan bai gu ohartu gaitezke eskuara musika soinurik gozoena baino gozoago dela.

—Chaho xuberotarra, hila orai duela hirur-hogoibat urthe, etzen hura ere jakitaterik gabeko gizona; eta hala dio: «Eskuara, gizonez gorago denak egina den mintzaira da, eta mintzaitetan den ederrena».

Eta orai, eskualdun lagunak, ari zaitezketen zuen baithan: «Bai, atsegin da holako hitz batzuen enzutea, bainan, ondikotz, eskualdun batzuk erranak baitire hitz horiek».

Entzun-azue beraz liburu-egile arrotzek zer daasaten.

—Hamaseigarren mendean, bazen Holandako ikhastegi edo eskola nagusian, Skaliger zeritzan jakintsun handi bat. Jaun harrek bazuen hainitz mintzaira ikhasirik eta, gurea ere ikhasia, huna zer dion:

«Eskuarak eztu deusere basarik, ez latzik ez borthitzik; guziz ezia da eta gozoa. Egin-egina, hainitz aspaldikoa dela, eta orai den tokian zela erromanoak harat agertu aitzinetik».

—Hemen ezartzen dut, Jaun aphezpiku berri baten lagun, Frantzia beheretik Baionarat ethorri eta zazpi urthez Bidarteko erretor izatua den aphez batek, Pouvreau aphezak, zer utzi duen iskribatua bere liburu batean:

«Jakindu behar izanki, apheztu-ta berehala, zer lana den eskuararen ikhastea, lan horri esker ezagutu dut mintzaira horrek zein abilki eta errexxi moldatzen dituen hitzak, zein argi eta ara¹² ederrean ezartzen dituen¹³».

Aphez hori Bidarten zen mila hamasei ehun eta hogioita hamarrekot irian¹⁴.

—De Humboldt deritzan Alemaniako¹⁵ jakintsun handi batek dio bere liburuetan: «Eskuara bertze mintzaira guziez goragokoa da».

—Errana da Parisen bizi den jakitate handiko jaun baten liburuetan, On J. Vinson-en liburuetan: «Bertze edozein mintzairaren ezartzea eskuararen aldean, hori liteke, handitu gabe geldituak diren gizon koxkor batzuen ezartzea gizon eder-eder batzuen aldean.»

—Mintzaira hainitz eta eskuara ere dakizkan Jaun angles batek, On Dodgson-ek, hura xoratua gure mintzairaren edertasunak, eta nola daukan, bertze mintzaira guziek baino hobeki, nahi eta behar den haren errateko ahala, dio gobernamentuko gizonek eskuaraz egiten balituzte beren aditu edo patuak, elitekela hekien artean eskatima biderik, gauzak ez aski xuxen iskribatuz.

¹² Modu, era, neurri. ¹³ Cum id muneris obeundum fuerit, statim a susceptis ordinibus sacris, ut quid esset operis in discendo idiomate cantabrico experirer, et expeditas formularum normas et concinnas loquendi rationes esse comperi. (e.o.). ¹⁴ Inguruan. ¹⁵ *Alemamako* jatorrizkoan.

Horra eskuara, eta nolako dohain baliosa eman darokun Jainkoak, eskualdun sorthu garenean.

Orai bat-bederak ikhus dezala ea badohakon bazterrerat uztea, hainbertze mende huntan bizi eta azkar zagoen mintzaira, deusik balio eztuen puska zar bat bezala.

Gere onetan edukiko dugu bizirik. Eskuara galduz geroz zer edo nor gintezke? Zer izen eman lezaukukete?

EGIN BEHAR LITEKENA ESKUARAREN GALTZERAT EZ UZTEKO

Hiri eta herri guzietan, badire batzu bertzeak baino gorago direnak; batzu sortzeak hala ezarri dituelakotz, bertzeak beren onthasunen, karguen edo jakitatearen gatik.

Hainitz erran nahi luke bada, eskuararen galtzetik begiratzeko, bertzen gainetik diren halako jaunak eta andreak eskuaraz mintza ditezen beren artean. Zeren eta orduan jende xeheak ezpailuke erdaraz hitz egiteko tirria¹⁶ hain handi, ikusiz erdara dakiten jaun eta andre batzu eskuaraz mintzo direla.

Eta aldiz eskuaraz bertzerik eztakien jendeak zer atsegina¹⁷, sumatzean harrek haurrean ikhasi mintzaira ez bide dela hain xarra, jaunak eta andreak ere erdara baino maiteago dutela!

Eskualdun jaun eta andren eskuaraz mintzatzeak badituzke ondorio onak; baina gure eliza-gizonei emenda¹⁸ dakiotela oraino ere pixka-pixka bat eskuararentzateko amodioa, eta horra zertarik duken on egiazkoa.

Ageri da, erran ditugunetarik beretarik, eskuarari esker dela eskualduna fededun. Gure eliza-gizonak eskuarari esker dire beraz, egungo egunean, giristino herri batzuetako erretor. Zer eza-gutza eta amodioa eztiokate beraz zor gure mintzairari? Esker gabe ez izatera, behar dute eskuara maite izan.

¹⁶ Joera bizia. ¹⁷ Jatorrizkoan *sumatzean*-en ondoren, *bertzerik eztakien jendeak zer atsegina*, errepikatuta dago. ¹⁸ Handi, gehi.

Eta bada maite balin badute segur du bizia, zeren-eta orduan irakurtuko dituzte liburu eskuarak¹⁹. Liburu eskuarak hola eginez irakurtuz ikhasiko dute ongi mintzatzen, eta nahi-eta-ez denei maitaraziko diote gero-eta-gehiago bere parekorik nihon eztuen mintzaira.

Eskuarari dioketen amodio horren gatik oraino, eztiote kati-ximarik eginen erdaraz, erdaldunen haurrei baizik, eskuaraz mintzatuko dire, handi eta xume, beren herriko jende guziekin, eta bertzalde ezagutaraziko eta har araziko dituzte ahal bezen batean eskuara liburuak eta kasetak.

—Orai duela ehun-bat urthe, Bizkaitar karmelita batek, Aita Bartolomek, erraten zioten bere denborako eliza-gizonei: «Irakur atzue eskuara liburuak, eta erdaldun hitzez bethe eta itsustu orde gure mintzaira ederra, zuek ere eskuara ederrean eginen ditutzue zuen igandetako mintz-aldiak».

Aita Bartolome mintzo zen eskuara itsusten duten hitzez. Zer erran zuen, ehun urthe berantago agertu lurraren gainera, eta ikusi balitu eskualdunak non nahi eskuara bazterrerat utziak, eta erdarari lothuak? Harrek, eskuararentzat zuen amodioarekin, eginen zuen oihu, etxean su duela ohartzen denak bezein goraki. Mintzo bat hain samin eta latzak ernaraziko othe ginituen? Nik uste bai; eta, su hiltzen ari denari bezein ongi, guri ere egin araziko egin-ahalak gure eskuara zahar bezein eder denaren onetan.

Zuek beraz, zuen herrietan bertzen gainetik zareten jaun eta andreak, zuek bereziki Eskual-Herriko eliza-gizon jakintsunak, maite izan azue eskuara, eskuaraz hitz egitea eta egin araztea, eta, ifernuko etsai guzien gatik ere, iraunen du, mundua mundu deino.

¹⁹ Euskal liburuak.

HIZTEGIA

abere barber: albaitaria.
adrezatu: halakorengana zuzendu.
Agot: barbaroa, godoa.
ahalkatu: lotsatu.
ahalkerazi: beldurrarazi.
ahide: ahaidea.
aho-matraila: masailezurra.
aisean: eroso, lasai.
aitoren-seme: noblea.
alabainan: Ordea / bada, izan ere, hain zuzen.
alabitxi: alababixia, haur besoe-takoa.
alegia: alegia egin, itxura egin.
altxatu: gorde, jaso.
amaño: inudea, unidea, hazama.
amarru: maltzurkeria, azpikeria.
amoina: erremusina, limosna.
apiiko-azpi: apiriko-azpi, elizatariko arkupea.
ara: modua, era, neurria.
arartekotasun: bitartekotasuna.
ardietsi: erdietsi, lortu, eskuratu, iritsi.

arratsalde apha: ilunabarra, iluntzea.
arte: zepoa (animaliak harrapatzekoa).
arthatu: zaindu, kontu egin.
arthiki: jaurtiki, bota.
auhen: hasperen (atsekabekoa), adia, deitorea.
aurkegi: aurkibidea.
azienda barber: albaitaria.
aztura: ohitura.
baia: baimena.
baratu: gelditu.
barrigo: eskorta, patioa, larraina.
batbedera: norbera.
beautzu: gorde zaitez.
begi harmatu: begi finkoa.
beila: pelegrinazioa, erromesaldia.
beilatiar: pelegrina, erromesa.
bekhaizgo: inbidia, jelsia.
bera: bakarrik.
berantetsi: zain egon beharraz kezkatu.

berbera: bakar-bakarrik.
bermatu: finkatu, altxatu.
bezt: jantzia.
bitartean: dena dela, hala ere.
bizkitartean: bienbitartean; hala ere, dena dela.
boz: botoa.
burrego: borrero.
buru: bukaera.
burutik joanaraztekoa: zora-tzeko modukoa.
(-ri) buruz: halakorenganantz.
buruzkin: egoskorra, kaskagorra, tematia.
daasaten: esaten duten (*erasi* aditzetik).
daasazue: esaten duzue (*erasi* aditzetik).
damustatu: ofenditu, mindu.
diakre: diakonoa (apaiza baino maila bat beheragoko elizgizona).
dixidu: mehatxua.
dohatzue: dagokizue.
durduzarazi: zalantzarazi, asalatu, larritu.
egartsu: egarri bizia.
egoin: egonen, egongo.
eguerdirako alde: hegoaldea.
egun-alde: garaia.
eitate: egitatea, ekintza.
ekharri: erabili, tratatu.
emakume tzar: emakume gaiztoa, emagaldua.
emendatu: handitu, gehitu.

erasia: zurrumurrua, marmaria, erausia.
eremain: eramanen, eramango.
errearo: ekaina.
erretreta: gogo-iharduna.
erro: eroa, zoroa.
erromes: behartsua, pobrea.
eskas (izan): falta (izan).
eskatima: eztabaida, disputa, sesioa.
(liburu) eskuara: euskal liburua.
espatatu: eskapatu, ihes egin.
estakuru: aitzakia.
estekamendu: lotura.
estekatu: lotu.
etzin: etzan.
frits (bat ez): fitsik, ezer, deus.
funditu: lehertu, birrindu.
gaimen: ahalmena.
gaitzi izan: gogoko ez izan.
gaitzitu: haserretu, samurtu.
gaizkiak erran: errieta handiak egin.
gaizkika: gaizki esaka.
galdetu: eskatu.
gal-ordean: arriskuan.
galtzar: magala, altzoa.
garrhaitiar: garailea.
gazitatu 1: abisatu, ohartarazi.
gazitatu 2: zigortu.
gider: girtaina, kirtena, eskutokia.
gostu: kostua.
gurkhurulo ogi: lau muturrekiko ogi mota, Bazko egunez eman ohi dena.

haina-harrek: halakoak.
haintzur: aitzurra.
haintzurraz: lurra aitzurrez
 zularazi, ebakiarazi.
hala-hala: halaxe.
hankura: hantura, hantustea,
 harrokeria.
hantu: puztu, harrotu.
harrabots: azantza, zarata,
 ardaila.
harri peza: harri puska.
haxe: zama, karga.
haz-haur: hazamak (inudeak,
 amañok) hazi duen haurra.
hazkarrarazi: bizkorrarazi.
hazkarrik: sendo, gogotik.
hazkartu: sendotu, bizkortu,
 indartu.
hazta: pisua.
hedoi: hodeia.
hegi: bazterra, ondoa.
heia: ukuilua, korta.
heina: batez besteko bat adieraz-
 teko modua. *Hirur urteren*
heina: hiru bat urte.
heinean: puntuan, zorian.
heineko: neurriko, mailako.
heldu: lagundu.
herbail: ahula.
herronka: ilara, lerroa.
hersatu: halakoren eskuetan jarri.
histu: higatu, alferrik galdu.
hoben: bekatua, hutsa, errua.
husu: arin, bizkor.
ian: ea.
iguñ: girtaina, kirtena, eskutokia.

iguriki: itxaron.
iguzu: emaguzu.
ihalozka: aztalka, ihauska.
ihauska: aztalka, ihalozka.
ihurtzuri: ihortziria, trumoia,
 inusturia.
ikustate: begirunea, erresetua.
ikustiar: ikuskatzailea, bisitaria.
indaazut: emaidazu.
iresi: orraztu.
iri: aldea, ingurua; *gauerdi iri-*
kotz: gauerdi aldera. *Bede-*
ratzi orenak irian: bedera-
 tziak inguruan.
irrits: irrika, antsia, grina bizia.
iruzkirako eskualde: eguzki
 aldeko eskualdea, Ekialdea,
 Sortaldea.
itzal: akatsa.
izain: izanen, izango.
izialdura: izua.
izkiritu: barre algarra, irri kar-
 kaila.
jainko-orde: jainko txikia,
 jainko faltsua.
jargia: eserlekua, tronua.
jauts ahala-jauts: bota ahala,
 goian behean.
jazarri: eraso egin, kontra egin,
 oldartu.
jende: pertsona.
jende-alde: jendetza, jende taldea.
Jondoni Petri: San Pedro.
juie: epailea.
kanpoa hartu: ihes egin.
karranka: garrasia.

karraska: zarata.
kasatu: kanpora bota.
korreitu: zuzendu.
kostuma: ohitura, aztura.
kuraieztatu: bihotz eman, gogoa berotu, adoretu.
kuxean: berehala, orduantxe bertan.
laidostatu: iraindu.
lakhetu: atsegin hartu.
langileketa: langile bila.
lanjer: arriskua, perila.
lanpa: lanpara, argi-mutila.
lantegi: egitekoa.
lañoki: apalki, toles edo korapilorik gabe.
laphar: laharra, sasia.
laxo: lasai.
lazakeria: zabarkeria.
lazatu: zabartu.
lazgarri: izugarria, beldurgarria.
lazo: zabarra.
leinhuru: argi izpia.
letra: gutuna.
loharkatu: lokartu.
lotsatu: beldurtu, izutu.
maingu: herrena, hanka motza.
manu: agindua.
medisentzia: gaizki esana, murmurioa.
mehe egin: haragi gauzarik ez jan.
menbro: gorputz atala.
mendi mazela: mendi hegala.
mendi zola: mendi barrena, mendipea, mendi azpia.
menturatu: ausartu.

mokanes: musuzapia.
muthil: morroia.
nakhaizgarri: okaztagarria, higuingarria, nazkagarria.
naza: aintzira, urmaela.
nekhaitz: ekaitza.
nekhatzaille: nekazaria.
nihonereko: inon d(ir)en.
notha: akatsa, mantxa, orbana.
ohoin: lapurra.
oies: ankerra, basa, hezigabea.
ondikozko: zorigaiztokoa, zoritarrekkoa.
ondo: ingurua.
onthasun: ondasuna.
onthasunketa: ondasun bila.
otharretara: otarrekada.
othuruntza: otordua, jatordua.
partialier: partaidea.
partaliertasun: partaidetasuna, batzarra.
pegar: ontzia, pertza, suila.
phalota: harginak edo igeltse-roak erabiltzen duen lantresna, paretaren kontra masa zabaltzeko.
piaia: bidaia.
piaiant: bidaiaria.
pikatu: moztu, ebaki.
pitzarazi: berpiztu.
potret: irudia, antzirudia.
premu: oinordekoa.
proasione: prozesioa, segida.
pulunpatu: murgildu.
sarri: laster.
sehi: morroia.

selaru: bihitegia, aletegia.
serora: moja.
setiratu: setiatu.
sinu tzar: keinu gaiztoa, itsusia,
 lizuna.
sokhorri: laguntza.
sorropila: belardia, belartza,
 belazea.
suhar: zornea.
tabernakle: Sagrarioa.
tirria: joera bizia.
tormenta: tormentua, tortura.
tzar: itsusia, gaixtoa.
tzarkeria: itsuskeria, gaiztakeria.
ukhaldi: kolpea.
ukhaldika: kolpeka.
ukurtu: makurtu.
unhatu: nekatu, akitu.
untzitara: ontzikada.

ur handi: ibaia.
uri: euria.
urketa: ur bila.
(lagun) urraneko: hurkoa.
urriki: damua.
urririk: dohainik.
usin: hosina, putzua.
usu: zornea.
xilintxa: txintxarria.
xukhatu: ihartu.
xukhutu: lehortu, idortu, ihartu.
zafratu: jipoitu, astindu.
zaharo: zigor (zurezko bara edo
 makila).
zango-hatz: oin-arrastoa.
zar: itsusi, gaixto.
zola: hondoa, sakona.
zolatatu: (bidea) har-lausaz estali.
zuri nago: zure baitan nago.

Klasikoak bilduma

- 1 FRANTZIZKO LAPHITZ, *Bi saindu heskualdunen bizia*, Elkar.
Josu Pikabearen edizioa.
- 2 JUAN MATEO ZABALA, *Fábulas en dialecto vizcaíno*, Labayru.
Anjel Zelaietaren edizioa.
- 3 JEAN PIERRE DUVOISIN, *Laborantzako liburua*, Kriselu.
Patxi Altunaren edizioa.
- 4 RESURRECCION M. AZKUE, *Bein da betiko. Batxi guzur*, Erein.
Ines Pagolaren edizioa.
- 5 JEAN BAPTISTE ELISSAMBURU, *Piarres Adame*, Elkar.
Ibon Sarasolaren edizioa.
- 6 EVARISTO BUSTINZA "KIRIKIÑO", *Abarrak*, Mensajero S.A. Gero.
Itziar Lakaren edizioa.
- 7 INDALEZIO BIZKARRONDO "BILINTX", *Bertsoak eta beste*, Etor.
Antonio Zavalaren edizioa.
- 8 GREGORIO ARRUE, *Santa Jenobebaren bizitza*, Erein.
Lino Akesoloren edizioa.
- 9 RESURRECCION M. AZKUE, *Ardi galdua*, Ibaizabal.
Ines Pagolaren edizioa.
- 10 AGUSTIN ITURRIAGA, *Jolasak*, Kriselu.
Patxi Altunaren edizioa.
- 11 PEDRO MIGUEL URRUZUNO, *Ipuinak*, Kriselu.
Luis Maria Larringanen edizioa.
- 12 ABELINO BARRIOLA, *Dramak*, Ibaizabal.
Xabier Mendigurenen edizioa.
- 13 MARZELINO SOROA, *Euskal naparren joaera edo emigrazioa*, Labayru.
Inazio Mujikaren edizioa.
- 14 JEAN PIERRE DUVOISIN, *Liburu ederra*, Erein.
M. J. Guerra. A. Irizar edo S. Laskurainen edizioa.
- 15 FELIPE ARRESE BEITIA, *Olerki sorta bat*, Elkar.
G. Aldabaldetrek. A. Boneta eta M. Goikoetxearen edizioa.
- 16 JEAN BARBIER, *Supazter xokoan*, Kriselu.
Eduardo Valencianaren edizioa.
- 17 JEAN ETCHEPARE, *Beribilez*, Elkar.
Maria Jose Kerejetaren edizioa.
- 18 MICHEL ELISSAMBURU, *Frantziako hiru errepubliken ixtorioa laburzki*,
Erein.
Gabriel Fraileren edizioa.

- 19 TXOMIN AGIRRE, *Kresala*, Labayru.
Jon Arretxeren edizioa.
- 20 NIKOLAS ORMAETXEA, *Quito-n arrebarekin*, Ibaizabal.
Iñaki Seguiolaren edizioa.
- 21 KOLDO MITXELENA, *Euskal idazlan guztiak 1. Bertso berriak, berriketan, zinea eta adabakiak*, Erein.
Patxi Altunaren edizioa.
- 22 KOLDO MITXELENA, *Euskal idazlan guztiak 2. Liburuak I*, Etor.
Patxi Altunaren edizioa.
- 23 KOLDO MITXELENA, *Euskal idazlan guztiak 3. Liburuak II*, Mensajero S.A.
Gero.
Patxi Altunaren edizioa.
- 24 KOLDO MITXELENA, *Euskal idazlan guztiak 4. Literaturaren inguruan I*, Elkar.
Blanka Urgellen edizioa.
- 25 KOLDO MITXELENA, *Euskal idazlan guztiak 5. Literaturaren inguruan II*, Kriselu.
Blanka Urgellen edizioa.
- 26 KOLDO MITXELENA, *Euskal idazlan guztiak 6. Hizkuntzalaritzaz I*, Kriselu.
Joseba Andoni Lakarraren edizioa.
- 27 KOLDO MITXELENA, *Euskal idazlan guztiak 7. Hizkuntzalaritzaz II*, Erein.
Joseba Andoni Lakarraren edizioa.
- 28 KOLDO MITXELENA, *Euskal idazlan guztiak 8. Artikuluak eta beste I*, Labayru.
Ibon Sarasolaren edizioa.
- 29 KOLDO MITXELENA, *Euskal idazlan guztiak 9. Artikuluak eta beste II*, Etor.
Ibon Sarasolaren edizioa.
- 30 TORIBIO ALZAGA, *Jostirudia. Irritza*, Labayru.
Xabier Mendigurenen edizioa.
- 31 TXOMIN AGIRRE, *Garoa*, Labayru.
Igone Etxebarriaren edizioa.
- 32 JUAN ANTONIO MOGEL URKIZA, *Peru Abarka*, Kriselu.
Adolfo Arejitaren edizioa.
- 33 JEAN BAPTISTE ARCHU, *La Fontainaren alegia berheziak*, Ika-Ibaizabal.
Ricardo Gomezen edizioa.
- 34 JON IZURRATEGI, *Jerusalengo osteran amari idazkijak*, Ika-Ibaizabal.
Ibon Sarasolaren edizioa.
- 35 PIARRES LAFITTE, *Euskal literaturaz*, Erein.
Patri Urkizuren edizioa.
- 36 KOLDO MITXELENA, *Zenbait hitzaldi*, Etor.
Juan Antonio Letamendiaren edizioa.

- 37 JUAN IGNACIO IZTUETA, *Gipuzkoako dantza gogoangarrien kondaira edo historia*, Mensajero.
Maria Jose Ezeizabarrenaren edizioa.
- 38 ESTEBAN URKIAGA, "LAUAXETA", *Antzerkia*, Mensajero.
Jon Kortazarren edizioa.
- 39 JEAN BAPTISTE DASCONAGUERRE, *Atheka Gaitzeko Oihartzunak*, Elkar.
Ander Lakarraren edizioa.
- 40 KARMELO ETXEGARAI ETA BESTE, *Leiendak (1879-1891)*, Etor.
Ana Toledoren edizioa.
- 41 ENRIKE ZUBIRI "MANEZAUNDI", *Artikulu bilduma*, Labayru.
Rosa Miren Pagolaren edizioa.
- 42 JUAN BAUTISTA EGUZKITZA, *Gizarte Auzia*, Erein.
Andres Urrutiaren edizioa.
- 43 FREDERIC MISTRAL - NIKOLAS ORMAETXEA "ORIXE", *Mireio*, Kriselu.
Joan Otaegiren edizioa.
- 44 PAULO ZAMARRIPA, *Kili-kili, Barre ipuñak*, Mensajero.
Imanol Goienagaren edizioa.
- 45 ESTEBAN URKIAGA "LAUAXETA", *Arrats beran*, Elkar.
J. Kortazar eta J.R. Madariagaren edizioa.
- 46 JON ANDONI IRAZUSTA, *Joanixio*, Sendoa.
Gotzon Garateren edizioa.
- 47 GRATIEN ADEMA "ZALDUBI", *Kantikak eta Neurtitzak*, Mensajero.
Alex Bengoetxearen edizioa.
- 48 ESTEBAN URKIAGA "LAUAXETA", *Azalpenak eta beste*, Etor.
Agurtzane Mallonaren edizioa.
- 49 EVARISTO BUSTINZA "KIRIKIÑO", *Bigarrego abarrak*, Kriselu.
Ainhoa Beolaren edizioa.
- 50 KRISPIN BEOBIDE, *Asisko lorea*, Sendoa.
Iban Eguzkitza eta Kristina Corellaren edizioa.
- 51 JUAN JOSE MOGEL, *Baserritar jakitunaren eskolia*, Labayru.
Victor Uragaren edizioa.
- 52 BIZENTA ANTONIA MOGEL, *Ipui onak*, Elkar.
Maite Iribarren edizioa.
- 53 JON ANDONI IRAZUSTA, *Bizia garratza da*, Erein.
Joseba Amundarainen edizioa.
- 54 JEAN BARBIER, *Piarres I*, Ibaizabal.
Ramón Sánchezen edizioa.
- 55 ANDIMA IBINAGABEITIA, *Bergiliren Unai eta Alor-kantak*, Mensajero.
Iñigo Ruiz Arzalluzen edizioa.
- 56 WENTWORTH WEBSTER, *Ipuinak I*, Kriselu.
Xipri Arbelbideren edizioa.

- 57 WENTWORTH WEBSTER, *Ipuinak II*, Kriselu.
Xipri Arbelbideren edizioa.
- 58 MICHEL ELISSAMBURU, *Lehenagoko euskaldunak zer ziren*, Ibaizabal.
Asier Treku eta Iñaki Nazabalen edizioa.
- 59 JEAN ETCHEPARE, *Buruxkak*, Labayru.
Isabel Arrigainen edizioa.
- 60 JEAN PIERRE HARISPE, *Karmela*, Erein.
Gurutze Aldabaldetrekue eta Amaia Bonetaren edizioa.
- 61 FERMIN IRIGARAY "LARREKO", *Nafarroatik*, Sendoa.
Iñaki Caminoren edizioa.
- 62 FERMIN IRIGARAY "LARREKO", *Lekukotasuna*, Sendoa.
Iñaki Caminoren edizioa.
- 63 JULES MOULIER "OXOBI", *Alegiak eta poemak*, Susa-Zeruko Argia.
Ainhoa Beolaren edizioa.
- 64 AGOSTI CHAO, *Azti-begia eta beste idazlan zenbait*, Elkar.
Patri Urkizuren edizioa.
- 65 TXOMIN AGIRRE, *Auñemendiko lorea*, Etor.
Ana Toledoren edizioa.
- 66 JEAN MARTIN HIRIBARREN, *Euskaldunak I*, Udako Euskal Unibertsitatea.
P. Altuna, G. Aldabaldetrekue eta A. Bonetaren edizioa.
- 67 JEAN HIRIART URRUTI, *Gonzetarik jalgiaziak*, Erein.
Iñaki Caminoren edizioa.
- 68 JOSE MARIA AGIRRE "LIZARDI", *Olerkiak*, Elhuyar.
Carlos Otegiren edizioa.
- 69 M. ARANBURU ETA M. BAGO AGIRRE, *Erriko jendeentzat osasun legeak*,
Mensajero.
Isabel Arrigainen edizioa.
- 70 JOSE MARIA AGIRRE "LIZARDI", *Euskera aundiki-soñekoz*, Labayru.
Lourdes Otaegiren edizioa.
- 71 CLAUDIO OTAEGI, ANTONIO ARZAK, KARMELO ETXEGARAI ETA TXOMIN
AGIRRE, *XIX. mende akabuko kontakizunak*, Elkar.
Ines Pagolaren edizioa.
- 72 FRANZISKO IGNAZIO LARDIZABAL, *Testamentu Zarreko Kondaira I*, Kriselu.
Blanca Urgellen edizioa.
- 73 FRANZISKO IGNAZIO LARDIZABAL, *Testamentu Zarreko Kondaira II*, Kriselu.
Blanca Urgellen edizioa.
- 74 ANDIMA IBINAGABEITIA, *Ovidiusen Maita-bidea*, Ibaizabal.
Aintzane Arrietaren edizioa.
- 75 EUSEBIO BENGOA AKORDAGOITIA ETA BASILIO JOANATEGI, *Txinako berriak*,
Ibaizabal.
Arantzazu Elordietaren edizioa.

- 76 AGUSTIN ANABITARTE, *Usauri eta Donostia*, Erein.
Miel Anjel Elustondoren edizioa.
- 77 MANUEL ANTONIO ANTIA, *Aita San Franzisko Asiskoaren bizitza*, Kriselu.
Ainhua Beolaren edizioa.
- 78 JEAN BARBIER, *Piarres II*, Mensajero.
Ane Loidi Garitanoren edizioa.
- 79 JEAN BAPTISTE CONSTANTIN, *Haritxabalet, Don Juan eta bere adixkidiak*,
Ibaizabal.
Patri Urkizuren edizioa.
- 80 JEAN PIERRE DUVOISIN, *Telemake, Ulisen semearen gertakuntzak*, Elkar.
Elizabet Kruzetaren edizioa.
- 81 POLIKARPO IRAIZOTZ, *Lapurren menpean*, Ostoa.
Ines Pagolaren edizioa.
- 82 BAZILIO JOANNATEGUY, *San Beonaten bizitzea*, U.E.U.
J.I. Mujika Iraolaren edizioa.
- 83 FRANZISKO IGNAZIO LARDIZABAL, *Testamentu Berriko Kondaira*, Labayru.
Blanca Urgellen edizioa.
- 84 ARNAUT OIHENART, *Atsotitzak eta Neurtitzak*, Kriselu.
Patxi Altuna eta Joseba Lakarraren edizioa.
- 85 JEAN SAINT-PIERRE, *14eko Gerla Handia*, Ibaizabal.
Pierre Xarritonen edizioa.

Joannateguy Beloken sartu eta argitaratu zuen lehen liburua da berriz, Euskal Klasikoen sail honetan, argitaratzen duguna. Esan daiteke Isturiztarra san Gregorioren atzetik ibili zela liburua osatzerakoan. Haren *Elkarrizketak* oinarri hartuta, bere erara antolatu zituen san Benoat beneditarren nagusiaren bizitza idazteko. Horrekin batera, eraskin gisa, Joannateguy beraren "Eskuara" izeneko artikulua argitaratzen dugu, Julio Urquijok, 1900ean, *RIEV* aldizkarian argitaratu zuena.

KLASIKOAK

ISBN 84-86967-77-5



9 788486 967772

EUSKO JAURLARITZA



GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailordetza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística